نورمحمد تره کی

یو ریالسټ لیکوال

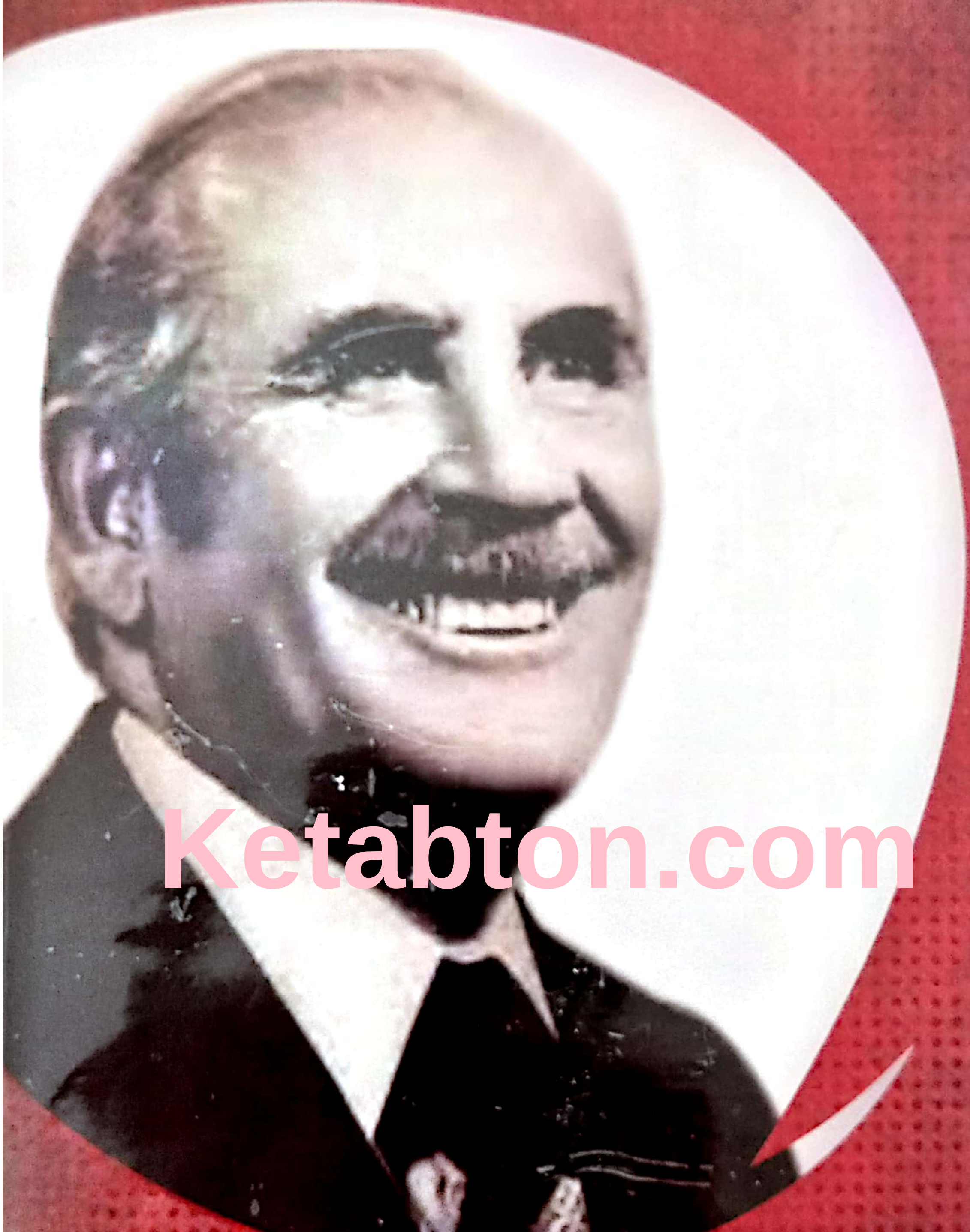

Ketabton.com

محب شېراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

لیکوال

محب الله شیراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

پي ډي ايف بڼه ته اړونکی

سخي داد هارون

نیټه : 14/ 06/ 2022

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع: 15.09.20

نور محمد تره کی
یو ریالیست لیکوال

محب بنیراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع د لوي ذات د نامې نه چې
بخښونکی او مهروبانه دے

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول حقونه د لیکوال سره محفوظ دي

دکتاب نوم: نورمحمدتره کی یو ریالیسټ لیکوال

دلیکوال نوم: محب الله ښېراز

د پلارنوم: حاجي محمد شفیق جلال زی

زده کړې: شپاړسم(اقتصادیات او پښتو)ایم فل(پښتو)

دزېږون نېټه: ۱۹۸۲-۰۱-۰۱

دزېږون ځای: سیف الله کلا

کمپوز کونکی: پخپله

خپروندویه ټولنه: پښتانه مترقي لیکوال

چاپ شمېره: زر (۱۰۰۰)

بیعه: دوه نیم سوه ۲۵۰

چاپ کال: اګست ۲۰۲۰

چاپ ځای: کتاب کور پېښور

دموندلو درکونه:

کتاب کور پېښور: 03319801600

تکتو کتاب کور کاسي روډ کوټه

موبایل شمېره 03158859085

پښتو ادبي ټولنه کلا سیف الله

پښتانه مترقي لیکوال. سهېلي پښتونخوا

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترون

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شُمار	سرلیکونه	مخ
۱	د محب ښېراز څېړنه او د نورمحمد تره کي مقام	۸
۲	نورمحمدتره کی زما په نظر	۱۵
۳	لومړی باب: د نورمحمد تره کي ژوند، احوال او آثار	
۴	د نور محمد تره کي قام او قبیله	۱۹
۵	شجره نسب	۲۰
۶	زېږون	۲۰
۷	د لومړني ژوند حالات	۲۱
۸	تعلیم	۲۹
۹	روزګار	۳۱
۱۰	سیاسي هلې ځلې/ویښ زلمیان	۳۳
۱۱	علمي او ادبي خدمات	۴۲
۱۲	د نورمحمد تره کي مرګ/وژنه	۵۳
۱۳	دویم باب: د نور محمدتره کي د ناولونو موضوعاتي جاج	۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴	د ناولونو تعارف	۶۲
۱۵	د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر	۶۷
۱۶	په ناولونو کښې د مقامي او سماجي ژوند خد و خال	۶۹
۱۷	د ناولونو سیاسي پس منظر	۷۳
۱۸	په ناولونو کښې د سیاسي نظریې جائزه	۷۵
۱۹	د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظریه	۷۹
۲۰	د ناول نګار په هیڅ پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام	۸۲
۲۱	دریم باب: د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تېکنیکي مطالعه	۹۴
۲۲	قیصه	۹۴
۲۳	پلاټ	۱۱۰
۲۴	کردارنګاري	۱۱۹
۲۵	ډکشن/ژبه	۱۲۴
۲۶	سسپینس/تلوسه	۱۲۶
۲۷	تصادم/واقعه نګاري	۱۲۸

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظر کشي	۱۳۰
کلائیمېکس/ پای	۱۳۴
فلسفه حیات	۱۳۵
څلورم باب : د نورمحمد تره کي افسانه نګاري	۱۴۰
د نور محمد تره کي د افسانو تعارف	۱۴۱
د افسانو پس منظر	۱۶۲
موخي يوه افسانه/لنډه کيسه که ناولېټ	۱۶۶
د افسانو موضوعات	۱۷۳
د افسانو فني او تېکنيکي اړخونه	۱۷۵
د افسانه نګار په حېثيت پښتو ادب کښې د تره کي مقام	۱۷۷
نتيجه/پايله	
پنځم باب : خلاصه او نتيجه	۱۸۵
کتابيات او ماخذات	۱۸۹

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محب الله ښېراز خبرنه
او د نور محمد تره کي مقام

پښتانه په پښتنو کي د درو، څلورو کسانو سره ډېره مینه لري یا ډېر نفرت ځیني کوي. په دغو درو، څلورو کسانو کې یو نور محمد تره کی دی چې د افغانستان پخوانی ولس مشر او دخلق ډیموکراتیک گوند عمومي منشي پاته سوی دی. د نفرت او محبت پیمانې د پښتنو معلومي وي خو زیاتره وخت داسي هم وي چې پښتانه د خپلي ناخبرۍ او سادگۍ له کبله د بل د پروپېگنډې ښکار سي ځکه دا دمحبت او نفرت پیمانه ته هم موږ حتمي رایه په دې نه سو ویلی چې زموږ نفسیات دغه وي چې د اکثریت تابیع یواکثریت د جمهوریت لار ده او موږ په اموخته او آماده یو. لاکن زموږ آمادگۍ او اموخته والي موږ همېشه له مشکلاتو سره مخامخ کړي یو ځکه خبره، بحث.منطق او دلایل له میانه وو ځي نو بیا صحیح فیصله دځان، قام او وطن له پاره کول گرانه سي. راسئ په دغه پیمانه د پښتنو د نورمحمد تره کي سره د میني او نفرت لاري ، کوڅې و پلټو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو د نفرت لومړی پیمانه د ثور انقلاب د راتګ او طریقه کار سره ده؟ زیاتره وایي چي ثور انقلاب کوه دیتا وه ځکه افغاني ټولنه په ذهني او علمي توګه دې ته اماده نه وه .او نه د دې د پاره په لویه کچه دومره کار سوی وو چې د خلګو ذهنونه تیار وائ ، په نورو ثوریو کي دا یو نابالغه انقلاب وو .چې خپلو مشرانو یې بیا یو بل له لاري ایستل،قتل کول یوه مشغله و ګرځېده. او هم د دې انقلاب له وجې افغان وطن له تېرو څلوېښتو کالو راهیسې د کشت وخون میدان ګرځېدلی دی .په لکاو افغانان له منځه ولاړل، په میلیونو میلیونو افغانان مهاجرت ته اړ سول.او د دوی دریم نسل به حتماً د هغو هېوادو وګړي وګرځي،چیري چې دوی اوس مېشت دي .د افغانستان درې نسله له تعلیم څخه بې برخي پاته سول .او د جهاد و فساد په دې جنګ کي اوس هم مشغول پاته دي .په زرهاو د ټول عمرد پاره،ګوډ، رانده،شنډ او اپاهج پاته دي تعلیم،طب،کښت وکرونده،کلتور،ژبه،ښارونه، معاش تر اوسه په داؤ لګېدلي دي او داسې نور بې شمېره، ټپونه،مصیبتونه او غمونه له افغانانو سره صرف په دې وجه تر اوسه پاته دي چې د ثور انقلاب دغلط وخت د انتخاب له

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبله وسو.دا تجزیه،ځېرنه غواړي،بحثونه غواړي. اودحل لاري غواړي .

بل طرف ته له نور محمد تره کي سره مینه لرونکي دا دلیل وړاندې کوي چې افغانستان د سود او رشوت له قبله د کومو حالاتو سره مخامخ ووهغه ټول هېواد و سخت ترینو حالاتو ته ور شکېل کړی وو.طبقاتي توپیر دومره زور او عام سوی وو چې د غریب او امیر د مقام هیڅ ټاکنه کېدلی نه سوه . د غریب،عزت،دولت او د سر د تحفظ د هیچا سره نه وو. د امیر لاس چا رانیولی نه سود کروندګر او مزدور ټول حقوق پایماله وو.د ښځو حق تر پښو لاندې کېدی د ماشومانو د لیک لوست هیڅ انتظام نه وو. د بادشاهت منګولي نیمي پېړی ته رسېدونکي وې .د پر مختګ او خوشحالی هیڅ آثار نه ښکاره کېدل .ځکه په داسي حالاتو کي بدلون او انقلاب د ټولني ضرورت وي او نور محمد تره کي د خپل قلم ، همت ، سیاسي تدبر او تدبیر له لاري دې انقلاب ته لار جوړه کړه .د ده نیت صفااو منزل معلوم وو لاکن نړی وال سامراج ،رجعتي عناصرو او فیوډالي نظام،د ده او د ملګرو انقلاب ته خنډونه جوړ کړل .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دویمه تجزیه هم د لومړی په ځېر څېړنه او شننه غواړي خو د
پښتنو بدبختي دا ده چې هغه په متنازعه شي نه خبره کوي
او نه لیک .موږ به هله د ښه او بد په تمیز پوهېږو چې هغه شی
په غیرجانبداره توګه وشنو.و پلټو او بیا په دلیل اومنطق
یوې پایلې ته ورسېږو.هم دغه جرات زموږ د نوي کهول زیرک
لیکوال ښاغلي محب الله ښېراز تر دې هانده کړی دی چې د
ښاغلي نور محمد تره کي علمي او ادبي آثار یې د خپل ایم فل
د مقالې عنوان ,,په پښتو افسانوي ادب کښې د نورمحمد تره
کي کردار,, ګرځولی دی.
لوستونکي پوهېږي چې د علمي او مسلکي ډګرې لپاره
لیکوال د څومره کړاونو تېرېږي او تر دې هانده پوري چې
هغه په خلاص مټ قلم او آزاده فضا کې د فکر نیلی نسي
زغلولی ځکه به موږ دلته هم د لیکوال دا مجبوري مخته
ایږدو. لاکن د دې سربېره ښاغلي ښېراز د نور محمد تره کي د
علمي او ادبي آثارو په څنګ کې ، د ده د شخصیت،
کورنی،علم ولوست،معاش،ژوند او په سیاسي هلو ځلو هم
قلم زغلولی دی او په ډېر دقیق انداز یې دا معلومات زموږ
سخې ته ایښي دي .د تره کي د ټولو معلوم اونامعلوم
ناولونو،افسانو او لیکنو،په اړه څېړنه دښېراز علمي مقام

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړې د مسلکي خبرني يوه مجبوري دا هم وي چې هغه مثبت شيانو ته پاملرنه او لار ورکوي .جايز تنقيد شايد زموږ ټولنه او په ځانګړي توګه د پوهنتون استاذان اوس هم نه زغمي دا ته به زه د بد بختۍ علامت و وايم . د دې به يو وړوکی مثال زه ستاسو مخې ته کښېږدم .

په افغاني ټولنه کي رشوت او سود عام وو .ټولو ملايانو د ملک او خان په خُله آمين وايه ،دا شی تره کي په ډېر شدت سره د خپلو ليکنو محور ګرځولی دی بل طرف ته د تره کي په اړه دا خبره هم پټه نه ده چې هغه به خپل هر ملګري ته ويل چې تا د قرآن شريف مطالعه کړې ده کنه؟ولي که تاسو د خپل مذهب په اړه ناخبره ياست بيا د خپلو ملايانو سره به څرنګه بحث او دليل ويلای سئ .اوس که دغه پيمانه مخته کښېږدونو خبره په خپله په محترم نورمحمد تره کي هم د ټولوله مخه راځي چې ته په دې حقيقت خبر وې نو تا ولي په خپلو ليکنوکې د سود او رشوت په خلاف د قرآني آيتونو او د احاديثو مرسته نه اخيسته . قرآن مجيد د سود خور او رشوت خور په اړه چې څومره ښکاره احکامات لري ښايي د نړۍ په يو بل کتاب کي داسي نه وي .په داسي کولو کېدلی سو چې پښتانه د تره کي په خبره په نور ښه انداز پوهه سوي ول .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال د نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کي مقام د لمر په شان تابان دی یو خو د لومړي ناول په لیکلو دا کريږت بل څوک ورلای نه سي .دویم یونوی صنف په مخ بیول او خپلي ژبي ته پراخوالی یواځي د ده په برخه ګرځي .دریم د ناول ټول فني ځانګړتیاوي لکه پلاټ، کردارونه، مکالمې، سسپینس او پېغام له هر لحاظه يې پښتو ناول ته ترقي ورکړه،خو د ده دناول دوې ځانګړتیاوي ماته په خپله ډېر اپیل کوي . یو د طبقاتي ټولنې په ضد علمي مبارزه او بل دسوچه تورو کارونه انسان چي د یو شي خلاف علمي مبارزه پیل کړي نور د ژوند نور خوارېه او تراخه ځیني پاته وي . د تره کي هم دا کمال وو چې د ده هرناول او افسانهِ د ژوند د ناکړدو په خلاف په یوه نه یوه انداز او زاویې د هغه مخنیوی کول وو . ځکه د ده په لیکنو کي د فطرت سره مینه او انساني عشق کم کم لیدل کیږي .نور محمد تره کی دا حق لري چې په سلګونو د ایم فل او د پي ایچ ډي مقالې پر وه لیکل سي .هله به د ده علمي ،ادبي او سیاسي مقام نور رابرسېره سي .چې د ده په اړه هر اړخیځ جاج واخیستل سي .ځکه د ده ډېر لیکونه اوس هم له ټولني پټ دي .

ښاغلی محب الله ښېراز له هر لحاظه د ډاډ وړ دی چې د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي څېړني تر څنګ یې موږ ته د نور محمد تره کي د ډېرو آثارو په حقله تجزیه هم وړاندې کړه .که چیري دی د خپلي پې ایچ ډي مقالې عنوان هم له دې سره اړوند د تره کي په باب کښېږدي نو کوم اړخونه چي اوس لږ تشنه دي هغه به هم د علم د خزانو را ډک سي .بل د نور محمد تره کي حق به هم لږ پر ځای سي . ولي نور محمد تره کي چي د پښتنو او پښتنې ټولنې لپاره کوم خوبونه لیدلي ول پښتنو ده ته په هغه درنه سترګه و نه کتل . د ده علمي، ادبي او سیاسي مقام دومره اوچت دی چي د ډېرو کمو اتلانو په نصیب کېدای سي

ښاغلي محب الله ښېراز ته پر دې علمي څېړنه تبریکي وړاندې کوم او ټولو پښتنو ته خواست کوم چي دا علمي اثرپه ډېر شوق او ذوق هرمرو ولولي .

نور د وطن د محبت ثبوت له کومه راوړم
خلکو رامبېیل لټول مایې ښکلولې خاوري

ډاکټر لیاقت تابان
اتوار ۶م د اکتوبر ۲۰۱۹ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کی زما په نظر

ربښتیا خبره ده چې د یوه، لیکوال یا سیاسي شخصیت سره تړون د هغه شخصیت ،فن ،علمیت او سپېڅلتیا ښکاره کوي او د هغه په شخصیت کې د هر داسي خصلتونه شتون لري چې یو څوک د هغه له مبارزې،عمل،علمي کار ،سیاست،ادبي خدمات او د هغه له سپېڅلتیا څخه اغېزمن شوی وي او ورسره خوږ تړون ولري.

زه، دا نه، وایم چې ګوا کې زه، د نور محمد تره کي په فن او ژوند بشپړ پوهنه لرم یا دومره استعداد لرم چې د هغه پر علم او فن باندې دي تنقیدي څېړنه وکړم خو زه، د نورمحمد تره کي له ژونداو فن سره هغه وخت اشناشوم چې کله زما د سکول یا لیسې استاد شېرزمان زیارمل صاحب راته د نور محمد تره کي ناول ,,دبنګ مسافري،، د مطالعه کولو د پاره راکړ غالباً دا به په ۲۰۰۰م کال شاوخوا کې وو چې دغه ناول ما مطالعه کړ او زه، ورځنې اغېزمن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوم او دې ناول په ماکښې فکري خوځښت پيدا کړ او زه ء يې وه هڅلوم چې زه ء د نور محمد تره کي فن، سياست او ژوند ټول ولولم او ځان ترې خبر کړم . د نور محمدتره کي په اړه چې ما څومره مطالعه کړې ده په هغه کښې څو داسي عناصرو شتون درلود چې ما زيات اغېزمن کړي .

زه ء هم دغو څو شيانو زيات اغېزمن کړم چې د نور محمدتره کي په شخصيت کې موجود ؤ لکه د نور محمدتره کي له ماشوموالي د يوې کونډې په کور کښې مزدوري او ورسره زدکړې روانې ساتل.بيا په هم دغه کم عمر کښې تره کی د مسافرۍ ژوند کوي هم زدکړې او دغه فکري اثر پکښې لا هڅاندې پاتېږي او تره کی د هندوستان پر خوا په مزدوريو پسې ځي خو خپل فکري خوځښت ورځ تر بلې ځلاند ساتي. يعنې د مزدورۍ په وخت کښې يې لا هم سياسي هلې ځلې روانې ساتلې دي .

ده يو سنجيده سياسي ،ادبي او ټولنيز شخصيت درلود چې په هره مبارزه کښې بريالی کېدو او ورسره د ده ء د مشرتابه خصلوته چې په افغان رنګه سخته ټولنه کښې يې انقلاب ته زمينه برابروله .دا د نورمحمد تره کي دشخصيت کمال وو چې ده ء خپلې زدکړې اومزدورۍ کولې خو په اړخ کښې يې ورسره خپل فکري بنسټ هم برقرار او ژوندی ساتلی وی او دا يې بيا بل کمال وی چې دغه فکري بنسټ يې د افغان ټولنې د نوي سهار د راوستلو د پاره په کارولی وو، يعني له ۱۹۴۷-۴۲م کلونو د ويښ زلميان نومې ادبي او علمي تنظيم څخه بيا تر ۱۹۶۵م کال خلق ډيموکراتيک ګوند افغانستان بنسټ اېښودو پوري او بيا تر خلقي انقلاب پوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور محمد تره کي ژوند تېوله يوه بشپړ منظمه مبارزه ده چې يوه بشپړ د ده د شخصيت سپېڅلتيا ښکاره کوي . د ده ء ټول ژوند يو منظم ادبي. سياسي. علمي اوعملي شخصيت راپه ګوته کوي .

زه په خپل ژوند کې څو شخصيتونو زيات متاثر کړی يم چې په له هغو څخه د بېلابېلو عواملو پر بنياد اغېزمن شوی يم يعني زه د يو مصلح (اصلاح کونکي) او ټولنيز شعور خورنوکي مبارز باچاخان. ديوه انقلابي مشر نورمحمد تره کي، د يوه پاچا په حيث شهيد ډاکټر نجيب او د يوه لوستونکي د سازمان مشر په حيث د شهيد عبدالرحمان ايسوټ له مبارزې څخه زيات متاثر پاتې شوی يم . زه به کوشش کوم چې هم داسي مبارزين هر وخت په ياد ولرم او و خپل ځپلي ولس ته د خپل قلم له لاري يې ورته په تاريخ کښې ثبت کړم . که وخت وفا وکړه .

زما يو دا خواهش هم وو چې زه په خپل ژوند کښې خپل ليکلي آثار د کتاب په شکل کښې وه وينم او داسي څه وليکم چې زموږ ولس ترې سالمه ګټه تر لاسه کړي . هغه خواهش مې دا دی تر يو حده پوره دی او دغه څېړنيز کتاب ستاسو حضور ته وړاندې کوم . ستاسو درنو نقادانو د نظر په هيله چې زما د کتاب هم جاج واخيستل شي تر څو دا ځانته معلوم کړم چې زما دغه فن څومره په ټول پوره دی. زه غواړم د هغو ټولو ملګرو زښته مننه وکړم کوم چا چې زه هڅولی يم چې په ليکوالۍ لاس پوري کړم او کوم چا چې په دې کار کښې مينه او حوصله راکړېده کوم چاچې له ما څخه د يوه ء ليکوال توقع کړې ده . کوم چا چې په دې لار کښې راته لارښودنه کړې ده .کوم چا چې زما د لابرياليتوب هيله ساتلې ده. زه په نامه ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامهء تول ملګري ښکه نهء یادوم چې څوک به رانه په هېره پاتې شي . زهء ډېره مننه د هغه چاکوم ،کوم چا چې زما پر فن او لیک تنقید کړی دی او د تنقید له لارې یې راته زدکړه راکړې ده او زما تخلیق یې لا پیاوړی کړی دی .ولې چې زما دا ایمان او یقین لرم چې تنقید د تخلیق ښکلا ده .

په درنښت او انساني مینه
ستاسو کشر
محب الله ښېراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورومبی باب

۱.۱. د نور محمد تره کي قام او قبیله:

نورمحمد تره کی د پښتنو له يوې مشهورې قبيلې شبي خېل تره کي سره تعلق لري . تره کي قبيله بيا په سر کښې له خلجي (غلځي) سره تړون لري. د تره کي قبيلې اوسېدونکي په بنيادي توګه د غرج يا غور د سيمې ځايي خلق دي . د نور محمد تره کي قبيله په بنيادي توګه يوه کوچيانه او پونده قبيله وه او په ځانګړې توګه د دوئ خپله کورنۍ يوه کروندګره. مالداره کورنۍ وه خو کله کله بې کوچيانه ژوند هم درلود. چې د افغانستان له مقر اولسوالۍ سره يې تړون درلود. دوئ خو اکثر ژوند کروندګرې يا په پوندګۍ کښې تېر کړی دی البته د ژوند د پرمختګ په لټه کښې يې د ښاروالۍ ژوند هم تېر کړی دی . نورمحمدتره کي په خپله د پلار له خوا د ژوند د جوړولو او د پرمختګ له پاره هيڅ نۀ درلودل خو پلار يې که هر څو کروندګر او کوچيانه ژوند کاوه خو دا خواهش يې درلود چې زوی يې د ژوند په لارو کښې د هستۍ او خوشحالۍ ژوند تر لاسه کړي . البته د نورمحمد تره کي يو اکا ؤ چې هغۀ څۀ مالداري درلوده خو نورمحمد تره کي په خپله خپل ژوند د پر مخ بېولو د پاره هلې ځلې زياتې کړې دي او د پلار مرسته يې هم تر لاسه کړې ده او هڅه يې کړې ده چې نورمحمد تره کي خپل ژوند د يوۀ باسواده انسان په توګه ولري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورمحمد ترکي قبیله له غلځي په هغه خوا بیا د پښتنو له یوځ بل لوئ ښاخ غورغښت سره تعلق لري. او په دې منځ کښې بې نور قبیلوي تړون په تیارو کښې پروت دی . او تر اوسه چا د شجرې پر بنا یقیني پرمختګ نهٔ دی کړی.

۱.۲ . شجره نسب:

تول خبرونکي اومحققین په دې نظر دي چې د نور محمدتره کي نوم نورمحمد ؤ او "د پلار نوم یې نظر محمد ؤ"(۱)

او د اکا نوم یې "امیرالملک ؤ"(۲).

او یو ورور چې تر دهٔ مشر ؤ نوم یې سلطان محمد ؤ هم شته. او د کوروداني نوم یې تاج بي بي ؤ چې دهٔ به تاجی. بلله په قوم افغان. پښتون ؤ اود تره کي نومې قبیلې له شبیخېل نومې پښې سره یې تړون درلود.

نور یې نو د شجرې په حقله هم زیات معلومات څکه نهٔ شته چې د دوئ کورنی. یوه کروندګره او کوچیانه کورنی وه چې د شجرې پل یې پر مخ وړل ستونځمن کار دی نو څکه مونږ به یې په هم دې باندې د شجرې لړی را لنډه کړو.

۱.۳ ..زېږون:

د نور محمد ترکي زېږېدنه د ناوې (ناوه چې په هغه وخت یو کلی ؤ او په ۲۰۰۲م کال کښې ناوه کلی هم په اولسوالی. بدل شوی دی چې اوس بشپړه اولسوالی. ده) په اولسوالی. کښې شوې ده:

"په سره کلي"(۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مقر اولسوالۍ او غزني ولایت افغانستان کښې د نظر محمد تره کي په کور کښې زېږېدلی دی.
د کال ۱۲۹۶م هـ ش کښې د سرطان د میاشتې پر ۲۳م نېټه (۴). چې د (۱۵م جولايي ۱۹۱۷م عیسوي کال) سره سمون خوري د زېږون ورځ ده. او مورنی وطن یا خاوره یې افغانستان دی.

۱.۴. د لومړني ژوند حالات:

نور محمد تره کي په بنیادي توګه په یوه غریبه کرونده ګره او کوچیانه کورنۍ کښې زېږېدلی دی او د ژوند په لومړي سر کښې یې ډېر سترې او له خوارۍ ډک وختونه لیدلي دي او ان دا چې د فطرت د تقاضو برخلاف یې د ژوند پیل کړی دی یعني ایله په پینځۀ کلنۍ عمر کښې یې د یوې کونډې مېرمنې په کور کښې د مزدورۍ ژوند پیل کړی دی چې په یو وخت کښې به یې هم د هغې کونډې ښځې د کور کارونه ورکول او هم به یې شپني (مال یوول) کوله. له دې سره سره به یې له خپل پلار سره هم په کاروکولو کښې مرسته کوله. خو پلار که یې څۀ هم په خپله نالوستي او بې سواد ؤ خو غوښتل یې چې زوی یې د ښۀ لوستي یا د هستمن ژوند خاوند شي نوهم دا ؤ چې د پلار په خوښه یې په لومړي وار د مقر اولسوالۍ په اول ښوونځي کښې داخل کړل شو چې په هم دغه ښوونځي کښې یې خپلې بنیادي زدکړې تر لاسه کړې نورمحمد تره کي چې کله دلته په خپل کلي کښې لومړنۍ زدکړې تر سره کړې نو له هغه پس یې هڅه وکړه چې د خپل کور د بنیادي معیشت د برابرولو د پاره کوم چرې د کار زمینه هم برابره کړي تر څو د کور معاشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځه د حل د پاره کار وکړي. خو څۀ داسې کار يې بیا هم نۀ کړ تر لاسه البته د نورمحمد تره کي د پلار نظر محمد تره کي ورور امیرالملک تره کي چې څۀ مالداري يې درلوده او څۀ تجارت يې هم کولو او دلته په کلیو او شاوخوا کښې له مالدارانو او کوچیانو څخه وړۍ د تجارانو د پاره اخیستلې او د وړیو نور محصولات رانیول او بیا به يې هغه کندهار ته ور استول چې په کندهار کښې يې د یوۀ شرکت سره اړیکې درلودلې او هم د هغه له لارې به يې ثمرقند او بخاراته تجارت کاوه. د هم دغو اړیکو په سوب باندې د نورمحمد ترکي پلار وکړای شول چې د نورمحمد د پاره د کار یوه تربته و نیسي. خو د شفاهي ماخذ له مخې داسې وئیل کېږي چې نورمحمد ترکي په هغه کوچني والي کښې دلته د بلوچستان ایالت په پښین ښار (چې هغه وخت د برتانوي هند برخه ؤ) کښې هم اوسېدلی دی او هلته يې لومړي ښونځي هم وئیلي دي. په دې اړه باندې د پښتو نوموړي لیکوال نعیم ازاد دا شفاهي ماخذ څۀ داسې بیانوي:

„نور محمد تره کي په ۱۹۲۷م عیسوي کښې په شنغرۍ نومې کلي کښې څۀ موده لومړی ښونځی وئیلی دی چې د دریم. څلورم ټولګي زدکړې يې په کښې کړې دي او هم دلته يې د خور په کور کښې ژوند کاوۀ،،

ددې شفاهي خبرې د سپیناوي د پاره یوه بله مستنده حواله را اخلو چې داسې په کښې لیکلي دي:

„به اساس گفته های برادر بزرگ تره کي مرحوم سلطان محمد تره کي انها در شهر کویته که در انزمان یک کشور جداگانه تحت

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحمایه بریتانیا بود به کار های شاقه برائی امرار حیات و ادامه تحصیل برداختند. زماني هم برادر بزرگ شان برائی مدت معین جهت امرار حیات بحیث کارگر ماهر و باسواد خرید و فروش میشد در همین ایام نورمحمد تره کي پدر خویش را در زلزله مشهور کوئته که بتاریخ ۳۱مئ ۱۹۳۵ بوقوع پیوست ازدست داد. در زمان مرگ پدر، تره کي در شرکت تجارتي پشتون مصروف کار بود"(۵)

ژباړه (د نورمحمد تره کي مشر ورورسلطان محمد تره کي د خولې بیان دی چې مونږ د کوټې په ښار کښې چې هغه وخت د برتانیې د واکدارۍ لاندې وه، د پاره د روزګار او تعلیم ژوند کاوۀ. د نورمحمد تره کي مشر ورور چې یو باسواد او هنرمند کس ؤ د یو څۀ وخت د پاره په هم دغه ښار کوټه کښې د تجارتي سامان د خرید او فروخت د پاره اوسېدی. د هغه بیان دی وایي چې په دغه ورځو کښې د کوټې د ۳۱م مئ ۱۹۳۵م کال زلزلې کښې د نورمحمد تره کي پلار مړشوی ؤ او نورمحمد تره کي په پښتون تجارتي کمپنۍ کښې کار کاوۀ)

خو چې پلار یې دلته مړ شو نو دی مجبور شو چې په مزدورۍ پسې ولاړ شي نو ځکه له دې وروسته نورمحمد تره کي په مزدورۍ پسې کندهار ته راغلي او هلته یې له یوه نوموتي سوداګر موسی خان سره تعلق پیدا شو او بیا یې له هم دې لارې د پښتون تجارتي شرکت د رئیس موسی خان په وسیله د هم دغه شرکت د استاځیتوب د پاره د هندوستان بمبۍ ښار ته د کلرک (معاون) په توګه ولېږل شو او په هم دغو شپو کښې د دوئ اکا امیرالملک تره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د برتانوي هندي سرکار د پاره دا کار کاوه چې د خپل قوم ځوانان به يې هندوستان ته د مزدورۍ د پاره استول او په بدل کښې به يې د خپل دغه کار د حق بدل هم تر لاسه کولو.

"په هم دغه وخت کښې د اميرالملک چې د نور محمد تره کي اکا ؤ د برتانوي هندي حکومت د پاره د ټېکدار په توګه کار کاوۀ او د هغۀ دنده دا وه چې د خپل قوم ځوانان به يې هند ته د سړک جوړولو او دغه ډول د نورو کارونو دپاره استول په بدل کښې به يې حق الذمه ترلاسه کوله"(٦)

نورمحمد تره کي له هند څخه پوره پينځۀ کاله پس خپل هيواد ته راستون شو او هم دلته يې په کابل ښار کښې بېلا بېلې ژورنالستي او د کاتبي په توګه دندې تر سره کول پيل کړل. تر ۱۹۵۲م کال پورې يې په حکومتي ادارو او يا هم په اولسي ادارو کښې خپلې دندې کولې چې:

"په ۱۹۵۲م کال کښې دوېم ځلي د لږ وخت د پاره د باختر خبرې اژانس سره د مدير په توګه په کار و ګومارل شو"(٧)

له دې څخه وروسته يې خپل يو ذاتي دفتر خلاص کړ چې په کښې بېلا بېلې د اردو، فارسي او انګرېزي ژبو څخه د ژباړې کولو کار به يې کاوه. او اخر يې هم هغه خپل ذاتي پرانستي دفتر په سياسي هلو ځلو او د مبارزې په دفتر بدل شو او د قوم مخته د يوۀ سياسي مبارز په توګه و پېژندل شو. له ۱۹۵۲م کال څخه وروسته تر دريو کالو پورې په امريکا کښې د کار په سبب تللی دی او هلته يې هم د ژورنالستي او سفارتي کار د پاره تللی دی په دې اړه يو بل بهرني لېکوال څۀ داسې لیکي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه (نورمحمد تره کي) ليکوال د پښتو د تدريساتو د مامور په حيث و ټاکل شو او ورپسې وروسته بيا د باختر خبري اژانس رياست ور په غاړه شو. په ۱۹۵۳م کال کښې دی په امريکا کښې د افغاني سفارت د مطبوعاتي اتاشي په حيث مقرر شو او هلته لاړ او په کال ۱۹۵۵ کښې بېرته افغانستان ته راغلی او په ادبي فعاليت بې شروع وکړه"(۸)

د هم دې پورتني اقتباس په حق کښې يو بل پښتون ليکوال حه داسې ليکي او دا ثابتوي چې نورمحمد تره کی

"په امريکا کښې د پرېس اتاشي پاته شو"(۹)

او هم دلته د دغې دندې د ترسره کېدو په سلسله کښې يو بل انکشاف هم داسې شوی دی چې نور محمد امريکا ته تر تګ له مخه د داود خان د دولت سره د ښو اړيکو پر بنياد لېږدول شوی دی. ولې چې نور محمد تره کی د ,,ويښ زلميانو،، يو فعال او تکړه غړی ؤ خو په دې وختونو کښې نور محمد تره کي او عبدالروف بېنوا ته د داودي دولت له خوا د دې کار پېشکش وشو چې تاسو د ويښ زلميانو څخه لاس واخلئ مونږ به د دولت له خوا تاسو ته کار درکړو او بهر ته به مو ولېږو نو هغه ؤ چې دوئ دغه پېشکش قبول کړ او د ويښ زلميانو له خوا ورباندې د بې وفايي او خيانت تور ولګېدو. خو په اصل کښې دغه د خيانت نهٔ ؤ بلکې په دې کښې د دوئ خپله فکري يا نظرياتي مجبوري وه چې دوئ به د ويښ زلميانوله ډلې څخه وتل او خپل د مارکسسټ او شوشلسټ نظريې د پاره بې سياسي کار خپل کړی ؤ. نو ځکه دوئ ته دا چانس د دولت له لوري او د يوې اسانتيا په توګه تر لاسه شو او دوئ د دغه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چانس له لاري بهر ته هم ځان ورساوه او هلته ورته د خپل فکر او نظر د پاره د کار پیلولو موقع هم تر لاسه شوه خو د دولت سره د وفادارۍ هیڅ قسم تور وربانديږ نه دی ثابت شوی ولې چې هم دغه دولت په وروستو کښې بیا نور محمد تره کی او ملګري یې د دولت په خلاف د سیاسي هلو ځلو په بنیاد جیلونو ته واچول. خو د دوئ د دې کار په بدل کښې د ویښ زلمیانو نورو پاتې ملګرو داپرېکړه وکړه چې دوئ یې د ویښ زلمیانو له ډلې وایستل. په دې اړه محمد عالم بخرکی چې د ویښ زلمیان په نامۀ په کتاب کښې د غلام محي الدین زرمه وال "د ویښ زلمیانو جمعیت" تر سرلیک لاندې لیکلي لیک کښې داسې راوړي:

"دولت چې د ویښ زلمیانو پرمختګ وار خطا کړی ؤ او نۀ یې غوښتل چې د ملت د حقوقو د غصبېدو څخه خپلې منګولې و کاږي. نو یې لومړی کوشش وکړچې د ویښ زلمیانو د تحریک ځنو خلقو ته د استعانت او امتیاز لاس ور اوږد کړي. تر ټولو لومړی نور محمد تره کي او ببنوا د حکومت دا لاس ور مچ کړ او ملي حقوقو ته یې شا وروګرځوله دواړو په دواړو لاسو د سیاست څخه خپله "توبه نامه" او هم د ویښ زلمیانو د جمعیت څخه د استعفا کولو په صورت کښې حکومت ته ورکړه" (۱۰)

نورمحمد تره کی شپږ میاشتې وروسته له امریکا څخه د حکومت له خوا په داسې حال کښې راوغوښتل شو چې هلته په امریکا کښې د یوه مطبوعاتي کانفرنس کولو سره یې د افغانستان ټول سیاسي حالت په ځانګړې توګه د حکومت هغه د اولس ضد کارونه په ګوته کړل د دې کانفرانس له وجې نورمحمد تره کی په

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله کچه مشهور شو او په نړیوالو مطبوعاتو کښې یې دا کنفرانس په ښه توګه خپور شو او ورسره د دهٔ عکسونه هم خپارهٔ شول چې په داسې کار سره د داودي دولت ته یوه لویه ستونځه پېښه شوه. نو نور محمد تره کی یې هلته په امریکا کښې د ماموریت له دندې څخه ګوښه کړ او وطن ته یې راوغوښتلو. نور محمد تره کی چې کله هم بېرته خپل هیواد ته راغلو نو خپل کورته تر تګ له مخه یې و داود ته ټېلیفون وکړ او ورته یې ووئیل چې "زه نورمحمد تره کی یم هم دا اوس را ورسېدم کورته ولاړ شم که زندان ته؟ داود ورته و وئیل چې کورته ولاړ شه بیا به دې راوغواړم"(۱۱)

خو د دغه ټېلیفون په حقله یو بل لیکوال چې د ویښ زلمیانو یو فعال ملګری ؤ. محمد علم بخرکی په دې اړه داسې بیان کوي:

"چې دی (نورمحمد تره کي)کابل ته راورسېدهٔ. نو تر ټولو د مخه د "کابل سینما" ته ورغی او له هغه ځایه څخه یې ښاغلي عبدالروف بېنوا ته ټېلیفون وکړ چې "زهٔ خو دا یم راغلم. نهٔ یم خبر چې کورته ولاړ شم که بندیخانې ته؟" بېنوا صاحب موضوع د غلام حسن خان صافي سره مطرح کړه او د دوئ په توسط دا مسئله د سردار تر غوږو تېره شوه او هغه یې و بخښنه بندي نهٔ شو، خو له کاره یې برطرفه کړ"(۱۲).

دلته له هم دغې ورځې څخه نورمحمدتره کی د حکومت له خوا د دولت په ضد کارونو باندې تورن ؤ اود پټو دولتي ادارو او پولیسو له خوا یې شالوزي کېده او کله کله خو به ورباندې زیات فشارونه د سیاسي هلو ځلو له کبله اچول کېدل خو دهٔ خپلې ذاتي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرمیاني کولې چې دا کاربې د بېلا بېلو لیکنو او ترجمو په شکل کښې کاوهٔ او دا کار یې په ځانګړې توګه خپل سیاسي فکر او نظر ته کولو. د دې تولو ستونځو سلسله لا نهٔ وه ختمه چې نورمحمدتره کي په کابل کښې خپل یو دارالترجمه پرانستلو چې د "نور دارالترجمه" په نامهٔ یې په کار پیل کړو او له دې لارې یې خپلې سیاسي هلې ځلې لا نورې پیاوړې کړلې او د مختلفو مضامینو چاپول یې پیل کړل چې په اولس کښې د یو سیاسي خبرتیا په حقله د خپل دولت او سرکار بد کارونه او د اولس ضد کارونه روښانه کړي او اولس را وپاروي ان تر دې مهاله چې دغه ذاتي دفتر یې په سیاسي ګوندي دفتر بدلیږي. او په باقاعده ډول یې د سیاسي ګوند له لارې خپلې لا تودې سیاسي مبارزې باندې پیل وکړ او د خپلې سیاسي مبارزې بنیاد یې د اولس په سیاسي توګه روزل ؤ او په اولس کښې یې د سوشلستي او مارکسستي نظریاتو د خورولو د پاره سیاسي مبارزه توده وساتله.

نور محمدتره کي خپل دغه سیاسي ګوندجوړول هغه وخت پیل کړ چې کله دی تر دې وړاندې د بېلا بېلو سیاسي وزګرانو سره. د اولس په مېلمستونونو کښې به یې سیاسي تاوده بحثونه کول خلق به یې د طبقاتي مبارزې د پاره تیارول په لړه موده کښې نور محمد تره کي دا سیاسي هلې ځلې ډېرې پر مخ بوتلې او د اولس په خوانانو کښې یې ډېر قدر او شهرت تر لاسه کړو او ورسره به یې هر سیاسي کس ته د ملګرتیا لاس ور غځاوهٔ. او ورسره د اخبارونو له لارې به یې د اولس د پاره داسې مضامین خپرول چې هغه به د اولس د زړهٔ غږ جوړ شو او اولس به یې په دې یقیني کړ چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

استثمار او استعماري قوتونه کار کوي او پر دولت باندې يې اعتماد کمېدل پيل شول. د دې ټولو هلو ځلو په نتيجه کښې دا ؤ چې تره کی او ملګري يې په دې و توانېدل چې يو سياسي ګوند په ښکاره توګه جوړ کړي او د هم هغه له لارې په پراخه توګه سياسي سرګرميانې وکړي. د افغانستان روڼ اندو او ترقي پسندانو انقلابي نظر لرونکيو ځوانانو خان سره يو کړ او يو انقلابي طبقاتي تحريک وجود پيدا کړ چې يو ليکوال يې داسې بيانوي.

د خلق ډيموکرېټک ګوند افغانستان په نامه د جنورۍ د مياشتې پر اوله نېټه په ۱۹۶۵م کال باندې د سياسي ګوند بنسټ کېښود،،،(۱۳).

چې دا بنسټيزه غونډه يې د نورمحمدتره کي په کور شېرشاه مېنه کابل کښې تر سره شوه، په دې غونډه کښې ټول ۳۰ کسان راغوښتل شوي ؤ خو ۲۷ کسانو په کښې ګډون درلود او هم دغو کسانو چې ګډون يې درلود په خپل شمول سره د ګوند بنياد کېښود. کوم درې کسان چې غونډې ته نه وو راغلي هغوئ د قبول وړ عذر سره د راتګ بخښنه غوښتې وه خو ورسره يې دا خبره کړې وه چې مونږ درسره ملګرتيا لرو.

۱۵ . تعليم:

نور محمد تره کي په لومړي ځل د مقر اولسوالی له لومړي ښوونځي څخه زدکړې تر لاسه کړې دي او بيا يې د لومړي ښوونځي دريم او څلورم ټولګي په پښين شنغري کلي کښې وئيلي دي. په پښين کښې يې هم د مزدورۍ کولو څه شفاهي ثبوتونه شته چې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعلیم سره سره یې مزدوري هم کړې ده. خو په لیکلې بڼه د دې خبرې هیڅ ثبوت نهٔ تر لاسه کېږي. له دې وروسته یې هم خپل تعلیم نور پر مخ باندې وئیلی دی خو هغه یې هم په ډېرو سختو حالاتو کښې وئیلی دی ولې چې په یوهٔ وخت کښې به یې مزدوري هم کوله او ورسره به یې تعلیم هم کولو او دا ؤ چې کله هم د پښتون تجارتي شرکت له خوا د بمبۍ ښار ته د استاځي په توګه د کاتب د دندې له پاره ولاړ او هم هلته به یې د شپې په وخت کښې د تعلیم سره سره د اردو او انګرېزي ژبو زدکړې کولې. نور محمد تره کي د هندوستان په بمبۍ ښار کښې هم د زدکړې او علم د حاصلولو په خاطر ارام نهٔ دی کښېنستلی او هلته په هندوستان کښې یې د شپې د ښوونځي په پروګرامونو کښې حاضر شوی دی. ورسره یې اردو او انګرېزي ژبو په زده کولو پیل کړی دی دلته یو بل لیکوال داسې راوړي:

"موسیٰ خان دی د هند بمبۍ ته ولېږهٔ چې هلته د افغان شرکت یوه څانګه وه. هلته یې د شپې لپسه تر لسم ټولګی پورې ولوسته. له دې سره سره یې څهٔ ناڅهٔ انګلیسي او اردو هم زده کړه" (۱۴).

لکه څنګه چې نورمحمد تره کی یو تکړه او د کار کولو انسان ؤ او د تعلیم تر لاسه کولو سره یې زښته مینه درلوده او په دې ډګر کښې یې ډېرې ښې ګړندۍ هلې ځلې کولې نو په دې و توانېد چې د زدکړو په ډګر کښې یې تر لسم ټولګې پورې خپلې زدکړې بشپړه کړلې:

"په بمبۍ کښې یې خپلې زدکړې تر لسم ټولګې پورې پای ته ورسولې" (۱۵).

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ورسره بې د اردو او انګرېزۍ ژبې هم په ډېره ښه پیمانه زده کړې او په دې لاره کښې یې خورا لویه کامیابي تر لاسه کړې ده او ان دا چې دومره په زړهٔ پورې سیواد یې درلود چې د شرکت د چلونکیو او کارکونکیو پام یې ځان ته په جالبه توګه راواړوه هم دا رنګه یې په هند کښې د خپلې دندې او کار په خاطر پینځهٔ کاله تېر کړل او وروسته بیا خپل هیواد ته راستون شو.

۱.۲. روزګار:

نورمحمد ترکی لکه څنګه چې وړاندې وئیلې شوي دي چې نورمحمد تره کی د پنځو کالو و چې دهٔ د خپل کلي د یوې کونډې ښځې په کور کښې د کار او روزګار پیل وکړ او د هغې کونډې په کور کښې به یې د کور کارونه ورکول او د هغهٔ کار په بدل کښې به یې خپل اجرت تر لاسه کولو. تر څو هڅه وکړي چې خپل مور او پلار ته د معاش خدمت وکړي. له دې کار سره سم به یې د خپل کور کارونه هم کول. د هم دغه روزګار په سلسله کښې یې وروسته بیا د خپل اکا امیرالملک تره کي په وسیله په پښتون تجارتي شرکت کښې د معاون یا کاتب په توګه د بمبۍ په ښار کښې په کار باندې ګومارل شوی دی او بیا یې د خپلې دندې او کار سره د زښتې مینې او اخلاص پر بنسټ د لوئ اعتماد خاوند شو او ان دا چې د خپل ژوند مکمل پینځهٔ کاله یې په هم دغه شرکت کښې د بمبۍ ښار کښې تېر کړل.

پینځهٔ کاله پس له هندوستان څخه بېرته راستون شو او په کابل ښار کښې یې د ژوند تېرولو ښه پرېکړه وکړه. او پرله پسې یې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروونه پیل کړل او هڅه یې وه چې معاشي حالت د ښه جوړولو دپاره ډېر کار اوزیار و باسي.نو په دا ډول په کابل ښار کښې په باقاعده توګه یې د کار کولو تابیا وکړه او د اقتصاد په وزارت کښې یې کار یې پیل کړ، په دې اړه یو لیکوال داسې لیکلي:

"د عبدالمجید زابلي په ملاتړي سره د اقتصاد په وزارت کښې د "اقتصاد" رسالې د محرز په توګه او بیا وروسته د کانونو او صنایع په وزارت کښې د کاتب په توګه. وروسته د دولتي انحصاراتو په شرکت چې په هغه وخت کښې د پترولو او شکرې شرکت په نامهٔ یادېدهٔ، کښې د کار کونکي په توګه مقرر شو".(۱۲)

له دې پس په ۱۹۵۳م کال د افغان حکومت د مطبوعاتي (پریس) څانګې له خوا په افغان سفارتخانه واشنګټن ډي. سي کښې پر کار و ګومارل شو ځکه چې د نور محمد تره کي انګریزي ښه زده وه او هلته یې دافغان سفارتخانې د یوه اهلکار په توګه کار کاوهٔ. خو کله چې شاهي کورنۍ د نورمحمد تره کي په سیاسي اړیکو شکې اوخبرشول نو یې له حکومتي کارونو څخه ځان ګوښه کړ او نورمحمد تره کي بېرته راستون شو کابل ته. نورمحمد تره کي پر دغه بس نهٔ کړه بلکې نور یې هم غوښتل چې د داسې کارته مخه کړي چې په هم هغه لاره کښې د خپل قوم د پاره د لیک لوست کتنه هم ولري او روزګار هم وکړي. له دې سره سم یې د هیواد وتلي شاعر. ادیب اولیکوال او سیاسي شخصیت عبدالروف بېنوا سره اړیکې نیولې دي او هم دا ؤ چې د هغه په مرسته یې خپل ځان و یو داسې ځای ته برابر کړی دی چې د هغه له لارې یې د ژوند روان قسمت هم بدلون موندلی دی او په پر له پسې توګه یې ژورنالزم ته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخه کړې او د مدیر، مرستیال، رئیس بهرنیو اړیکو مدیر، عمومي مدیر په توګه دندې یې پر له پسې تر سره کولې او اخر یې د پامیر سینما تر څنګ (نور دارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ او خپل د معاش ذریعه یې ترې برابروله په دې اړه څېړونکي داسي لیکي:

په ۱۹۴۱م کال یې د هېواد د ډېر مشهوره او پیاوړي لیکوال.تاریخ لیکونکي، او سیاستوال عبدالروف بېنوا په مرسته مطبوعاتو او ژورنالزم ته مخه کړه او د مطبوعاتو د مستقل ریاست د خپرولو د دوېمې څانګې د مدیر په توګه او یو کال وروسته د راډیو افغانستان د پښتو برخې د مرستیال په توګه، ۱۹۴۴کښې د باختر اژانس د مؤسیسې د رئیس په نوګه.د فواید عامې د وزارت د قلم مخصوص د مدیر په توګه او دهغه وزارت د بهرنیو اړیکو د مدیرپه توګه او په ۱۹۴۷م کال کښې د پټرولو د ریاست د عمومي مدیر په توګه و ګومارل شواو په ۱۹۵۲م کال کښې یې د لږ وخت له پاره دوېم ځلې د باختر اژانس د عمومي مدیر په توګه دنده ترسره کړله، تر هغه وروسته نورمحمد ترکي د دولتې دندې څخه ځان ګوښه کړ او د کابل ښار د پامیر سینیما تر څنګ یې د (نوردارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ"(۱۷).

۱.۷ سیاسي هلې ځلې/ویښ زلمیان:

نور محمد تره کی لکه څنګه چې په فطري لحاظ تکړه او نهٔ ستړې کېدونکی کس ؤ او د یو سیاسي مزاج خاوند ؤ. سیاسي مزاج لرونکې انسانان په رښتنې توګه د مبارزې مزاج هم له وخت سره سره ترلاسه کړي. نودلته نورمحمد تره کي د هم دغه خپل جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي فطرت او مزاج له وجې دا ؤ چې د مجبورو او بې وزله انسانانو په درد دردېدلی ؤ، ولې چې خپل ژوند يې تر دې مهاله ډېر په سختيو او کړاونو کښې راتېر کړی ؤ. نو دا به يې شايد د مزاج او وجدان مجبوري وه چې د ځپلو انسانانو د حق دپاره يې مبارزه هم د فطرت برخه ګرځېدلې وه او د خپل معاشي هلو ځلو سره سره يې خپل سياسي سوچ اوفکر هم د پخلي تر بتېې ايستلي وي يعني چې په هند کښې يې د خپل روزګار سره سره په سياسي زدکړو او هلو ځلو هم پيل کړی ؤ. او روښانه ده چې هم هلته يې دهندوستان د کميونسټ پارټۍ سره سياسي اړيکې نيولې وې او هم هلته يې د نړېوال سامراجي قوتونو په حقله خپل نظر واضح کړی دی او هم هلته د سيمې په سياسي خوځښت باندې سر خلاص کړی دی او بيا يې سياسي زدکړه هم هلته تر لاسه کړې ده. په سياسي هلو ځلو کښې يې د هندوستان د کميونسټ پارټۍ په برکت د دنيا د مجبور، زيارکښانو او مظلومو انسانانو د حق خبره ډېره مضبوطه او قوي وه. او په دې وختونو کښې نړۍ يو خواته د دوېمې نړيوالې جګړې څخه راوتلې وه او بل خوا سوشلسټ انقلابي بلاک هم وجود مونډلی ؤ او ورسره يې د انقلابِ روس اثرات تر لرې لرې خواره واره شوي وو او نړۍ سوشلسټ نظرياتو په غېږ کښې نيولې وه. او دا اشتراکي نظريه ورځ تر بلې مخ په وړاندې روانه وه. په هم دې اثراتو کښې نورمحمد تره کی هم يو له هغو افغاني سياسي لوستونکو څخه ؤ چې دغه اثرات يې ژر قبول کړي وو او د خپل ځپلي ولس سترې او مجبور ژوند يې د فکر وړ ګرځېدلي ؤ او د هم دغه فکر له مخې يې د اشتراکي سياسي فلسفې له لارې مبارزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله چې په لومړیو کښې یې د ناولونو او افسانې او بېلابېلو لیکنو له لارې خپلې مبارزې ته دوام ورکړی ؤ. نو هم دا لامل ؤ چې له هند څخه کله راستونیږي نو دلته له خپل کار سره سیاسي هلې ځلې زیاتې روښانه کوي په دې حقله باندې د قوم په ځوانانو کښې د ظلم، جبر، بربریت په خلاف رږغ پورته کوي او غواړي چې یو داسې سیاسي اساس ولري د کوم له لارې چې ځوانان کولای شي چې د قوم د ازاد حېثت د تر لاسه کولو د پاره مبارزین شي او د قوم د ازادۍ خبره په ډاګه وکړي. نورمحمد تره کي لکه څنګه چې د افغانستان په اولس کښې شهرت درلود. د هغه وجه هم دا وه چې هغه په سیاسي توګه اولسي کس ثابت شوی دی او د خلقو په زړونو کښې یې ځکه ځای جوړ کړی دی چې هغه د خلقوکس ؤ او د خلقو د پاره یې سیاست کولو. نو ځکه یې ډېر ژر په اولس کښې ځای پېدا کړ. نور محمد تره کي د ښو او صفا سیاسي هلو ځلو پر اساس دومره شهرت ترلاسه کړو چې تر افغانستان دباندې یې هم په سیاسي دنیا کښې ځان ونړیوالو ته ور وه پېژانده. هغه دې خپل ستړې او خوار ژوند دومره ځورولی او دړدولی ؤ چې د هغه له کبله یې نور پاتې ژوند سل په سل کښې د هم دغه خلقو د پاره د سیاست په لاره کښې د مبارزې کولو د پاره خرخ کړی دی. د دهٔ په باقاعدګې سره د سیاسي هلوځلو پیل داسې وشو چې دهٔ به د مقالو له لارې د محکوم او مظلوم انسانیت خبره په دومره دردونکي انداز کوله چې پر خلقو به یې ډېر ژر اثر کاوه او په خلقو کښې یې مقبولیت زیاتېدو. د دې مقالو لیکلو له وجې به ورته ډېر کله د دولتې کسانو له خوا اختارونه (درکې) هم ورکول کېدل چې تر زور لاندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړلو هڅه به پرې کېدله چې کېدای شي و ډار شي او دا کار ایله کړي خو د هغې برعکس دا کار نور هم پر مخ مضبوطوالی موندلی او هم یې اولسي فکر او نظر ځان ته را جلب کړ. او ورسره به یې په اولس کښې له داسې کسانو سره اړیکې نیولې چې هغوئ به هم د ملت او وطن دوستۍ احساس درلود خو مرام به یې نه ؤ واضح. نو دلته نورمحمد تره کي د داسې کسانو سره یو موټی کولو کښې ښۀ رول لوبولو چې دا کار هم د وخت د دولت او دولتي ادارو د پاره زیان رسوونکی کار ؤ.

۱۳۲۴هجري (۱۹۴۵م عیسوي) څخه بیا ۱۳۲۷هجري (۱۹۴۸م عیسوي) (۱۹)

پوزې یې ښخي د خپلې سیاسي ذهني پختګۍ پر اساس ډېر کار کول پیل کړل او غوښتل یې چې یو سازمان یا یو تحریك د انسانانو د حق د ترلاسه او ورکولو دپاره باید شتون ولري. نو همدا ؤ چې په دې کلونو کښې نورمحمد تره کی و توانېدو چې یو سیاسي پلېټ فارم تر لاسه کړي او د هم هغه له لارې عملي سیاست پیل کړي. دلته په دې وختونو کښې په افغانستان کښې په ښکاره توګه محمدظاهر شاه د افغانستان له صدارت څخه ګوښه کړل شوی ؤ او پر ځای یې خپل اکا شاه محمود خان صدر اعظم و ټاکل شوپه دې حالاتو کښې نړیواله سیاسي فضا کښې د سامراجیت او فاشستي نظریو په خلاف او د سوشلزم په حق کښې جوړه سیاسي فضا وه.دلته په افغانستان کښې هم دغه نړیوال فشار موجود ؤ نو ځکه د سردار شاه محمود خان حکومت څۀ داسې پلانونه لرل چې هڅه وکړي چې په خپل هېواد کښې د یو ډیموکرېټک (جمهوري) دولت

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چلوي خو دا صرف په ښکاره يې د اولس په سترګو کښې خاوري بادول ؤ خو بل هيڅ نۀ، ولې په اصل کښې دوئ هغه دخپل امرانه سوچ او فکر مطابق دولت چلاو. هيڅ داسې عملي کار نۀ ؤ موجود چې د افغانستان اولس ځنې تسلي شوی وای. نو ځکه دۀ په داسې حالاتو کښې د فاشزم يا امريت او نړېوال سامراج په خلاف کار کول حوصله مند بللی ؤ. ويښ زلميان: د ويښ زلميانو په نامۀ په افغانستان کښې هغه وخت څۀ ځوانان لګيا وو چې يو داسې تنظيم ولري چې د هغه له لارې و کولای شي چې د اولس تکړه او ځيرک او منور ځوانان سره يو ځای کړي او يو پر مختګ وکړي او دا پرمختګ په ادبي او شعوري توګه وي. نو ځکه دلته په دې حالاتو کښې نور محمد تره کي هم خپله مبارزه په داسې مساعدو حالاتو اوشرايطو کښې دوام داره ساتلې ده او ان دا چې له دوېمې نړېوالې جګړې وروسته يې د افغانستان هغه سياسي طبقاتي نظر لرونکي تکړه او ځيرک ځوانان له ځان سره ملګرې کړي دي او د يو منظم سازمان جوړولو پيل يې کړی دی او د نوي تنظيم بنياد يې "ويښ زلميان" په نوم غوره کړی دی. خو د "ويښ زلميان" دموئسس په حقله اختلاف دی او د تاسيس نېټه يې هم سمه نۀ ده معلومه هغه په دې چې ډېر څېړونکي د ويښ زلميانو د تاسيس کال ۱۹۴۷ م ګڼي او ډېر بيا په دې اند دي چې دا د دوېمې نړيوالې جګړې فوراً وروسته يعني په هم هغه کال تاسيس شوی دی په کوم کال چې دوېمه نړيواله جګړه پای ته رسي.بشير اخګر په خپله داسې نظر لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"داسې څرګندیږي چې د ویښ زلمیانو د پلویانو لومړنۍ غونډه په کال ۱۹۴۶م عیسوي کال کښې جوړه شوې ده او په هغه کښې تصمیم نیول شوی چې ملي سرتاسري سازمان دي جوړ شي" (۲۰)

او بل ځای بیا داسې وئیل شوي چې د تاسیس غونډه یې په کابل کښې جوړه شوې ده او تاریخ یې ۲۸ اپریل ۱۹۴۷ میلادي یاد کړی دلته بشیر اخګر په خپل کتاب کښې د حبیبي صاحب حواله څۀ داسې رانقلوي "د علامه عبدالحي حبیبي په خبره چې د ویښ زلمیانو د تاسیس غونډه (موسیسه کنګره) د ۱۹۴۷م میلادي کال د اپریل د میاشتې پر ۲۸مه نېټه په کابل کښې جوړه شوې ده" (۲۱)

یو بل لیکوال چې د ویښ زلمیانو له ډلې څخه محمد علم بڅرکی په دې حقله داسې بیان کوي

"ویښ زلمیانو په ۱۹۴۶ کال چې له ۱۳۲۵ هـ ش سره برابر دی په خپل پیوستون او سیاسي کارپیل وکړ.... د ویښ زلمیانو په لومړي سر کښې کوم ټاکلی مرام یا منشور نۀ درلود.... سرکاري مطبوعات چې د منورینو په لاس کښې و استعمالول. په دې جمله کښې د کابل مجله د یادونې وړ ده د دې مجلې مدیر اروانباد عبدالروف بېنوا ؤ.... د کابل څخه مترقي نشریات د هېواد ټولو روښن فکرانو پیل کړل او د کابل د پښتنې سیمې پوهان لکه ګل باچا الفت. قیام الدین خادم. صدیق الله رښتین. ارسلان سلیمي صاحب او دغسې نورو ډېرو بادردو منورینو په دې ملي نهضت کښې برخه واخیستله" (۲۲)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته له دې پورتني بحث داسې څرګنده شوه چې د "ويښ زلميان" تحريك لومړی، سرګرمياني په کال ۱۹۴۶م کښې پيل شوې دي په باقاعده ډول له يوې سياسي مرام نامې سره د سياسي تحريك شکل يې په ۱۹۴۷م کال کښې خپل کړی دی او په باقاعده ډول يې د تاسيس کانګره په کابل کښې د ۲۸م اپريل ۱۹۴۷م کال بانديې شوې ده.

د ويښ زلميانو په نوم چې کوم تنظيم ؤ دا په مکمله توګه يو ترقي پسند تنظيم ؤ او شايد پر دې تنظيم هم د برصغير په خطه کښې چې د "ترقي پسند مصنفين تحريك" چې په ۱۹۳۵م کال په هندوستان کښې د ترقي پسند ادب د پرمخ وړلو د پاره هلې ځلې کولې، اثرات يې اخيستي وي. ولې چې دې تنظيم ډېر ژر ترقي پسند فکر او سوچ خپل کړی دی. د ويښ زلميانو تنظيم هم ډېر ژر خپل ادبي چوکاټ پراخ کړی دی او ادبي پرمختګ يې د ترقي پسند فکر له لارې کړی دی.

د ځنو ليکوالانو په نظر دا خبره هم پر ځای ده چې دا تنظيم په لومړي سر کښې د څۀ مرام نامې نۀ لرلو سره يو مکمل ادبي تنظيم ؤ چې په لومړي سر کښې يوه ادبي ټولنه جوړه شوې او بيا هغه ځوانان و توانېدل چې د دولت له خوا د اولس ضد کارونو د روښانه کولو د پاره داسې يو تنظيم د ويښ زلميانو په نامۀ جوړ کړل شي چې هغوئ به د وطن له هر فکراو نظر سره تړلي علمي ځوانان رابيداركوي او د اولس په ضد عمليات به حکومت ته ور په ګوته کوي خو دلته دا ښکاره شوه چې په دې تنظيم يعني ويښ زلميانو کښې سياسي روشنفکران په زياته کچه راستانه شوي وي چې اخر

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د تنظيم پروګرام په فکري حواله ډېر سياسي کړ او کله چې هم د دوئ زيات ملګري د خلق ډيموکراتيک ګوند برخه جوړيږي او يو مکمل سياسي مرام خپلوي نو ويښ زلميان مخ په کمزورۍ روانيږي او ټول ملګري يې د هم دې نوي ګوند ملګرتيا کوي.

د ويښ زلميانو د موئسسنو په حقله هم ځنې څېړونکي وايي چې نورمحمد تره کی د دې موئسس ؤ خو دا خبره بېخي سمه نۀ ده ولې چې نورمحمد تره کی يو فعال غړی بېشکه ؤ خو موئسس يې نۀ ؤ. دا ځکه چې نورمحمد تره کی د ويښ زلميانو د سرګرميانو په وخت کښې زيات وخت د باندې تېر کړی دی البته دا د منلو وړ ده چې په موئسسينو کښې ياد شوی دی. او زيات ليکوالان يې دا څو کسان په اتفاق سره د موئسسنو په فهرست کښې شماري لکه:

"هغه کسان چې دا ډله يې جوړه کړه، په کابل کښې ښاغلي عبدالروف بېنوا، ښاغلي ارسلان سليمي، جناب قيام الدين خادم، ښاغلي نورمحمد تره کی، ښاغلي فيض محمد انګار، جناب غلام حسن صافي، رښتين صاحب، ډېر محترم ګل باچا الفت صاحب". (۲۳)

د ويښ زلميانو تنظيم جوړولو څخه وروسته نورمحمد تره کی ؤ چې د دې تنظيم تر پلېټ فارم لاندې يې په ډېره ځيرکتيا سره انقلابي او ټولنيز شعور په کار راوستی ؤ او په اولس کښې يې په شعوري بنسټونو باندې مبارزه پيل کړله په دې اړه څېړونکي داسې ليکي:

"د ويښ زلميانو په اهتمام په ۱۹۵۱م عيسوي کال د "انګار" اونيزه جريده پيل شوه". (۲۴)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اونیزه جریده د فیض محمد انګار په مسئولیت او امتیاز خپرېدل پیل کړل شوه چې دا د ویښ زلمیانو د فکر او نظریې ترجمانه جریده ګڼل کېده او د هم دغې جریدې له لارې د ویښ زلمیانو او په ځانګړي ډول د نورمحمد تره کي سیاسي فعالیتونه روښانه شول چې دا جریده د ۱۹۵۱م کال د مارچ د میاشتې په لومړي تاریخ باندې چاپ شوه او په هم دغه ګڼه کښې د نورمحمد تره کي لیکلې مضمونونه د "خلقو ازادي. مونږ څۀ غواړو" تر سر لیك لاندې خپارۀ شو چې په کښې د دوئ د سیاسي کړنلارې او غوښتنو په حقله په تفصیل سره په جدي او شعوري توګه خبره شوې او دا په اولس کښې قبول او مشهور و ګرځېدلو او د ویښ زلمیانو د نورو مشرانو غړو په نسبت نورمحمد تره کی ډېر فعاله او تکړه څرګند شو او دغه مقاله خو ښېخي زیاته قبوله او منظوره شوه یعنې داسې و انګېرل شوه چې دا د ویښ زلمیانو یوه سیاسي مرام نامه وبلل شوه. له هم دې وجې دې نیم ډیموکراتیك حکومت پر "انګار" اونیزه جریده باندې بندیز ولګاوۀ او ورسره یې جرمانه کړله. د دې مقالې په اړه خپرونکي داسې لیکي چې:

"دغه مقاله په واقعي توګه د سیاسي ټولنیز او فرهنګي سازمان پلېټ فارم بلل کیږي او دغه امر ډېر ژر د هغه څۀ سبب شو چې د "ډیموکراسي" د دولت د واکمنو ډلو اخوا د اونیزې په بندولو او جریمه کولو باندې عمل وکړي" (۲۵).

له دې پس نورمحمد تره کی چې کله هم امریکا ته ولېږل شو نو هلته یې هم د خپل سیاسي فکر او نظر د پاره کار کړی دی او ان دا چې له خپلې دولتي دندې سره یې دا سیاسي مبارزه پیل کړې وه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیلابیلو کانفرنسونو او تحریرونو له لارې یې توده مبارزه کوله
کله چې د افغانستان و شاهي دولت ته پته ولګېده نو په هغه دم یې
له دندې څخه ګوښه کړو او بېرته یې راوغوښتلو کله چې هم بېرته
راستون شو نو دلته یې هم خپلې سیاسي هلې ځلې په هم هغه رنګه
دوامداره وه ساتلې. ان دا چې تر هغو یې سیاسي مبارزه کوله چې
ترڅو یې وینښ زلمیان په باقاعده ډول سره په ۱۹۶۵م عیسوي کال
کښې د ګوند په توګه اعلان کړو او د جنورۍ په لومړۍ نېټه د کال
۱۹۶۵م عیسوي په ورځ یې په خپله مېلمه خانه کښې د ,,خلق
ډیموکراټیک ګوند افغانستان،، په نامه د ګوند اعلان وکړ او په
برملا توګه یې د سیاسي ګوندله پلېټ فارم څخه سیاسي مبارزه
پیل کړه. یاده دې وي چې دا مبارزه په بشپړه توګه یوه طبقاتي
قامي مبارزه وه او یو بشپړ انقلابي نهضت وو. چې دا مبارزه یې
اخر په ۲۷م اپریل ۱۹۷۸م کال په ورځ د ثور انقلاب شکل کښې
پای ته ورسېده. چې په نورمحمد تره کي په خپل ژوند د خپلې
مبارزې پایله تر لاسه کړه. او دا ارمان یې پوره کړ.

۱.۸: علمي او ادبي خدمات (اجمالي جایزه)

لکه څنګه چې نور محمد تره کي له وړوکوالي څخه له علم او
تعلیم سره زیاته مینه درلوده د هم دغې مینې او لېوالتیا له برکته
نورمحمدتره کی نن د پښتو ادب یو ځلېدونکی ستوری دی. او
هغهٔ خپل علمي او ادبي کار هم د خپل دغې علمي مینې پر بنسټ
مخ په وړاندې بیولی دی او اول یې د لیك او لوست له لارې په قوم
کښې د شعور خورولو د پاره ملا تړلې ده. د نورمحمد تره کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی علمي او ادبي کار دا ؤ چې د کابل مجلې او نورو اخبارونو
یا رېډیوګانو له لارې به یې اولسي او معاشرتي اصلاحي، ادبي
لیکنې خپرېدلې. نور محمد تره کی د ویښ زلمیانو یو فعاله غړی ؤ
او د هم دغې تنظیم له لارې علمي او ادبي کار یې لا پیاوړي کړ
یعنې د ویښ زلمیانو له خوا یوه اونیزه پاڼه د "انګار" په نامهٔ پیل
شوې وه بیا د هغې له لارې د علم او پوهې پر بنیاد لیکنې یا
مضامین لیکل د کوم له لارې چې په اولس کښې یو انقلابي شعور
خورول مقصد واو تر ډېره حده په کښې بریالي هم ؤ. او بیا د
ترجمې دوتر (نوردارالترجمه) پرانستل او بېلا بېل کانفرانسونه
کول او یا داسې نور دا ټول یې د علمي او ادبي خدماتو بنیاد ؤ. خو
په باقاعده ډول سره نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب
باندې هغه وخت لاس پورې کړی دی چې په اول ځل د پښتو د
فکشن په تاریخ کښې ډېره حوصله ورته ورکول کېږي او دومره عام
فهمه او اولسي بڼه پېدا کوي چې د دځله لیکنو څخه واخلې بیا تر
نالونو، افسانو او نورو پورې چې دا ټول مواد یې زیات شهرت تر
لاسه کوي.

د تحریرونو په څنګ کښې نورمحمد تره کي په اول وار خپل
ادبي صنف افسانې ته مخه کړې ده چې د "غوایي لاندې" تر سرلیک
لاندې یې یوه لنډه قیصه لیکلې ده او بیا یې ورپسې "د بزګرلور"
نومې لنډه قیصه لیکلې ده چې دا په اولس کښې ډېر زیات شهرت
لري. سره له دې یې بیا په اول ځل یو سماجي/ ټولنیز ناول د "بې
تربیته زوی" په نامهٔ لیکلی دی چې دا ناول یې په اولو دریو برخو
کښې په کابل مجله کښې چاپ شوی دی خو بیا هغه وخت دولت

بندیز باندې لګولی دی . او نن هم دغه ناول د صادق ژړک په زیار د پښتوادبي غورځنګ کوټې له خوا چاپ شوی دی چې هم دغه نیم ناول یې چاپ کړی دی او نورې پاڼې یې برخې یې څهٔ څرک نهٔ لري چې تر لاسه شي. دلته زمونږ ځینو لیکوالانو یوه تېروتنه کړې ده او وئیلي یې دي چې د بې تربیته زوی نومې ناول یو سیاسي ناول دی نو ځکه ورباندې بندیز لګول شوی دی، خو زما د تحقیق له مخې په دې ناول کښې داسې څهٔ نهٔ شته چې د بندیز سبب به یې ګرځېدو دا هسې یوه غلط العام خبره خوره شوې ده چې دا یو سیاسي ناول دی. البته دا ناول چې څوک و ګوري نو ورته معلوم به شي چې په دې ناول کښې یواځې او یواځې د یو زوی د تربیت په حقله خبره شوې ده او د سماج یا ټولني و تاوان ته یې کتنه شوې ده کښې نور هیڅ داسې سیاسي اغراض او مقاصد په کښې نهٔ ښکاري. زمونږ محترمو لیکوالانو زما په اند صرف د نورمحمد تره کي و تونـد او تېز سیاسي نظر ته کتلي دي او ناول ته یې هیڅ نهٔ دي کتلي نهٔ یې ناول وئیلی دی بس د تره کي په حقله یې یو عام تاثر په رڼا کښې دا ناول تجزیه کړی دی. (چې مکمل خبره د دې برعکس ده). بس په اخري تجزیه کښې دا ناول یو ټولنیز او سماجي ناول نه یو سیاسي نظر خپرونکی ناول بلل شوی دی. دولت هم شاید د دې له وجې بندیز باندې لګولي وي چې دا کس ډېر زیات شهرت ترلاسه نهٔ کړي او د اولس نظر ځان ته جلب نهٔ کړي او یوه سیاسي وېره یې ترې احساسوله.

له دې پس نور محمد تره کي د ناولونو او افسانو لړه نوره هم پر مخ بیولې ده او چې تر ټولو مشهور ناول یې "ډبنګ مسافري" دی

او بیا یې ورپسې "څره" "سپین" او "سنګسار" په نامهٔ ناولونه چاپ
شوي دي چې هر ناول یې په اول ځل ډېر زیات اولسي مینه تر لاسه
کړې ده. هم دا رنګه یې افسانې هم لیکلې دي چې هغه افسانې یې
هم د "نزګر لور" په نامهٔ د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا چاپ
شوې دي چې په کښې ټولې ۱۴ لنډې قیصې په نامهٔ شتون لري خو
په دې کښې یوه لیکنه ده چې د افسانې په نامهٔ چاپ شوې ده، البته
بحث ورباندې مخته راځي. له دې افسانوي ادب سره سره نور
محمد تره کي نور هم ډېر څهٔ لیکلي او چاپ کړي دي چې نیم یې په
فارسي ژبه کښې دي او نیم په پښتو او له دې سره سره یې په فرضي
نامهٔ هم ځنې کتابونه لیکلي لکه "د کارګري طبقې ګوند" نومې
سیاسي کتاب یې د "سور ګل" په نامهٔ لیکلی دی چې د یوه سیاسي
طبقاتي مبارزې کونکي ګوند په حقله په کښې ډېرپراخ او ګټور
بحث موجود دی او واقعاً دا کتاب د یو سیاسي ورکر د پاره ډېر
ضروري او اهم دی. نور محمد تره کي څهٔ کتابونه ژباړلي هم دي
لکه سیاسي اصطلاحات چې له فارسي ژبې څخه یې ژباړلي دي په
دې کتاب کښې د سیاسي اصطلاحات په حقله په ډېره اسانه پښتو
لیکل شوي اصطلاحات تشریح شوي دي چې د هر سیاسي ورکر د
پاره په خپل وخت کښې ډېر مهم دي. ولې چې سیاسي اصطلاحات
د یوه سیاسي ورکر د پاره په هر وخت کښې ډېر مهم وي او بیا هغه
وخت کښې ځکه داسې لیکل ډېر مهم ؤ ولې چې سیاسي
اصطلاحات په یوه خاص چاپیریال کښې کارول کېدو نو ځکه د
عام اولس به استعداد دومره نهٔ ؤ چې ژر یې سر په خلاص شي نو
ځکه تره کي دا ضروري بللې وه چې په اولسي ژبه یې وژباړي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس هم په داسې اهم اصطلاحاتو سرخلاص شي.خو د نورمحمد تره کي ادبي اونثري یا علمي خدمات په سلسله واره توګه په دې تسلسل سره چاپ شوي او د چاپ په حقله يې په اول سر کښې "کابل مجله""اقتصاد"" انګار" او "خلق" د يادوني وړ ارګانونه دي چې د دغوله لارې يې تحريرونو او کتابونو په اولس کښې زيات شهرت تر لاسه کړی دی. مونږ هڅه کوو چې دا چاپ شوي معلوم اثار يې د نېټې سره په ترتيب بيان کړو:

۱.بې تربيته زوی ۱۹۴۰م کال:

دا لومړي ناول دی چې نور محمدتره کي ليکلی دی او په کابل مجله کښې يې سلسله وار په لومړي، دوېمه او درېمه ګڼه کښې پرله پسې توګه درې برخې چاپ شوې دي او بيا ورباندې دولت له خوا بنديز لګېدلی دی . دا ناول يو ټولنيز اصلاح کونکی ناول دی . او په کتابي شکل کښې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په جنوري ۲۰۱۲م کال کښې هم هغه ۳ برخې چاپ شوې دي کومې چې په لومړي ځل په کابل مجله کښې په کال ۱۹۴۰م چاپ شوې وې.

۲.ښېلا ښېل تحريري موضوعات کال ۱۹۴۲م کال: دا د نورمحمد تره کي له خوا د انګرېزۍ څخه ژباړل شوي ښېلا ښېل ادبي او علمي موضوعات دي چې د دغو موضوعاتو سرليکونه داسې دي:

"د کاميابۍ وسيله"، "د ارادې قوت"،"د اطفالو د روزنې لارې" (۲۹).

۳.د زلميانو لارښود۱۹۴۳م کال:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب مطبوعاتي جایزه ګټلې ده خو لاکن چاپ شوی نه دې.
دی.(۳۰)
۴. ۱۹۵۰م کال هغه مضامین چې له انګریزی څخه ژباړل شوي دي او په کابل مجله کښي چاپ شوي دي. لکه:
(مېکسیم ګورکي مشهوره روسی لیکوال او شاعر)، د لیکوال هنر)، (د پوشکین د تولدیو سل پنځوسم تلین)، (شوروي لیکوالو ته د ستالین د جوایزو وېشل)"(۳۱).
۵ په ۱۹۵۰م کال په "انګار" اونیزه لومړی ګڼه کښي هم چاپ شوي مضامین شته:
(د خلقو غوښتني) او (د خلقو ازادي)" (۳۲).
۶. دوي افساني (لنډې قیصې)په ۱۹۵۱م کال لیکلې دي:
(د غوایې لاندی)،(دادی خدمت)" (۳۳).
دا دوې افساني په لومړي ځل نور محمدتره کي لیکلي دي چې دواړه افساني (لنډې قیصې)دي او یو تولنیز جبراو د جبر په خلاف یو تاثر ورکوي، د طبقاتي شعور خپرولو او طبقاتي تضاداتو په ضد په کښي پیغام ورکول شوی دی او دا لنډې قیصې یې د ریالزم سمبول دي.
۷. څړه: دا ناول په لومړي ځل په ۱۹۵۲م کال چاپ شوی دی. یو اجتماعي ناول دي
۸. سپین: دا هم یو ناول دی چې پر ټولنیزه موضوع لیکل شوی دی او خلقي مقصدیت لري چې په کال ۱۹۵۸م کال په لومړي وار چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹.دبنګ مسافري: دا ناول په کال ۱۹۵۸م کښې د خلق ډیموکراتیک ګوند افغانستان له خوا چاپ شوی دی، چې په کښې ټولنیز سیاسي او معاشرتي شعور خپور شوی دی او په کښې هم پښتو ناول په لومړي ځل له ریالزم سره اشنا شوی دی.

"In 1957, though he published his first novel, The journey of Bang, an imitation in Pashto of the works of Soviet novelist Maxim Gorky"(34)

ژباړه: (په ۱۹۵۷م کال کښې دهٔ (نورمحمد تره کي) خپل اولنی ناول"د بنګ مسافري" په پښتو کښې د سویت ناول نګار میکسیم ګورکي په اتفاق کښې چاپ کړ).

که څهٔ هم د نور محمدتره کي لومړی ناول د بې تربیته زوی په نامهٔ په ۱۹۴۰م کال په کابل نومې مجله کښې قسط وار چاپ شوی دی خو دلته یې حسن کاکړ لومړی ناول چې له چاپ څخه په کتابي بڼه کښې راوتلی دی هغه د بنګ مسافري نومې ناول دی. خو تر دې هم وړاندې یې په کال(۱۹۵۲م کښې څړه نومې ناول چاپ شوی دی شاید د حسن کاکړ معلومات کم وي په دې حقله)او د دې ناول د قیصې په هکله د حسن کاکړ داسي تبصره ده.

“Though a mediocre piece of literary work, The Journey of Bang is the first novel of its kind in Pashto that paints issues in rural society in terms of the Marxist notion of the exploitation of agrarian laborers by landlords, spiritual leaders, and government officials"(35)

ژباړه: (اګرچه د ادبي کار یوه کوچنی ټوټه چې "دبنګ مسافري"په شکل کښې ده. په پښتو کښې د خپل نوعیت لومړی هڅه ده. چې په کښې د کلیوالي ټولنې ستونځې د مارکسي نظریې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې د زرعي مزدورانو ،زميندارانو ،روحاني مشرانو او حکومتي اهلکارانو د غلط استعمال په کښې عکاسي شوې ده).

۱۰. لومړی انګریزي- پښتو قاموس:

نورمحمد تره کي د يو قاموس يا ډکشنري هم په لومړي وار پښتو ته ليکلې ده چې دا قاموس يې له انګريزي څخه و پښتو ته ليکلی دی چې په کښې انګريزي توري يا ويونه په پښتو کښې په اسانه ژباړل شوي او تشريح شوي دي. او دا د انګريزي څخه پښتوته لومړی قاموس دی.

"Although Taraki took part with others in compiling the first English-Pashto Dictionary, which the Pashto Academy published in 1975"(36(

ژباړه: اګرچه تره کي له نورو سره په ملګرتيا اولنی انګريزي – پښتو قاموس ترتيب کړی دی چې پښتو اکاډمۍ په ۱۹۷۵م کال کښې چاپ کړی دی.

۱۱. سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو شاهکار ناول دی چې په ۱۹۷۲م کال کښې د خلق ګوند تر نظارت لاندې چاپ کړل شوی دی او وروسته بيا په دوبم ځل د علومو اکاډمۍ له خوا هم چاپ شوی دی. دا ناول هم يو اشتراکي او خلقي نظر ناول دی او ټوله قيصه يې د بډايانو. ملايانو. رياستي ادارو او نورو په ضد ليکلې شوې ده. او دا ناول هم د حقيقت پسندۍ او روشنفکرۍ يوه نمونه ده او په کښې مزاحمتي رنګ ډېر ښکاره دی.

۱۲. زندګي نوين: دا د نورمحمد تره کي يو ډېر اهم او ښهٔ کتاب دی چې سياسي او فلسفي اثر دی چې ۱۳۴۰م هـ ش شاوخوا کښې ليکل شوی دی خو د چاپ يې تر ۱۳۴۲م هـ ش پورې لا نهٔ دی

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی البته په هم دې کال نور محمد تره کي په خپله و خپل یو نژدې
سلګري صالح محمد زيري ته څۀ داسې وئيلي دي چې:

"دا زما د ژوند ميراث دی که چرې ژوندی وم چاپ به يې کړم
او که مړ شوم دغه به د تاجې (تاج بي بي د نورمحمد تره کي
مېرمن) څخه واخلې او په هر ډول چې کولای شې چاپ يې کړه"
(۳۷)

۱۳. د کارګري طبقې ګوند: دا هم د نورمحمد تره کي يو
سياسي د کارګري طبقې د ګوند په اړه بنيادي او اړين مواد په
کنبې راوړل شوي دي. دا کتاب چې د چاپ کال يې سم نۀ دی
معلوم، البته د سورګل په نامۀ چې کومه سيريزه باندې ليکل شوې
ده په هغې کنبې واضحه نبته داسې ليکل شوې دي:
"په درناوي د ۱۳۵۰ کال د سرطان لومړي ورځ سورګل" (۳۸)

۱۴. نوې فلسفه: دا د نورمحمد تره کي دوېم د سياست
اوفلسفې په اړوند کتاب دی چې د چاپ کال او ځای يې نه دی
معلوم او د مستعار نامۀ (سورګل چې نورمحمد تره کي مستعارنوم
و) ژباړل شوی کتاب دی حبيب الله رفيع يې موضوع څۀ داسې
بيانوي:

"د افانيسيف له کتاب څخه رالنډ چې اتۀ فصلونه لري او
لوئ عناوين يې دي: فلسفه دعلم په څېر، د مارکسي فلسفې
پيدابنت او تکامل. ماده او د هغې د موجوديت شکلونه. ماده او
شعور مارکسستي ډياليکتيک. د ماترياليستيک ډياليکتيک
اساسي قوانين، د ماترياليستې ډياليکتيک مقولې. د
ډاياليکتيک ماترياليزم د پوهې د معرفت تهيوري" (۳۹)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ـ سیاسي اصطلاحات: دا کتاب چې په کښې ټول سیاسي ترمینالوجیز (اصطلاحات) په اسانه پښتو ترجمه شوي او تشریح کړل شوي او د ایران د تودې پارټۍ د سیاسي اصطلاحاتو په کښې فایده اخیستې شوې ده هم د نورمحمد تره کي ژباړل شوی سیاسي کتاب دی او دیوه عام شفاهي روایت له مخې دا کتاب هم د سورګل په مستعار نامهٔ چاپ شوی دی او دلته په پاکستان کښې هم د پښتو قام پرستو تنظیمونو په سټډي سرکلونو کښې به وئیل کېده او فایده ځنې اخیستل کېده. خو حبیب الله رفیع په دغه نامهٔ د یوه کتاب ذکر کړی دی او نوم یې داسې یادوي او د خپرېدو کال یې هم ۱۹۷۳م کال ښودلی دی او لیکوال یې الف – کب دی یعني دا هم مستعار نوم دی او د موضوع په حقله یې هم داسې لیکلي:

"سیاسي اصطلاحات او نومونه په کښې په لنډو تشریح شوي چې زیاته برخه یې د داریوش آشوري له فرهنګ سیاسي ځخه اخیسته شوې ده" (۴۰)

زما قوي خیال دا دی چې دادواړه کتابونه د یوهٔ کتاب دوه نومونه دي، صرف په مستعار نامهٔ نورمحمد تره کي ژباړلی دی او لیکوال یې الف – کب دی کوم چې حبیب الله رفیع یې ذکر کړی دی. خو دا مستعار نوم هم د نورمحمد تره کي کېدای شي.

ځنې نور کتابونه چې کال او نېټه یې نهٔ دهٔ معلومه هم یادیږي چې په کتابي بڼه نهٔ دی چاپ شوی البته په مجلو، اخبارونو یا اونیزو کښې چاپ کړل شوي دي په هغوئ کښې دا لاندیني ذکر شوي کتابونه دي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲.عروس من از خیبر: دا له انګریزي څخه په فارسي ژباړل شوی دی او په پر له پسې توګه په انیس ورځپاڼه کښې په مستقله توګه خپور شوی دی.

۱۷.خاطرات جنګ: دا بیا دونستین اثر دی چې له انګریزي څخه ژباړل شوی دی په فارسي کښې او په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوی دی.

د ویشنسکي وینا په یون کښې: د مقالې ژباړه دهٔ چې په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوې ده.

۱۸. د بزګر لور: دا د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو ټولګه ده چې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په ښایسته صحافت سره په کال ۲۰۱۰م کښې د لومړي چاپ په نامهٔ چاپ شوې ده چې ترتیب او سمون یې صادق ژړک کړی دی.په دې ټولګه کښې ټولې ۱۳ لنډې قیصې راغلې دي چې صادق ژړک اتهٔ قیصې د کابل مجلې څخه او دوې له "اوسنی لیکوال" نومې کتاب څخه او یوه قیصه یې د "هنر" مجلې څخه او نورې بیا د "انقلابي پلوشې" څخه ترلاسه کړې او د بزګرلور په نامهٔ یې چاپ کړې دي. دا دی زمونږ مخې ته پرتې دي. د "انقلابي پلوشې" په نامهٔ کتاب په حقله د هم دغې ټولګې باندې د یوې لیکنې چې سر لیك یې داسې دی "اروانښاد نورمحمد تره کي د شپو په زړهٔ کښې د رڼا نخښه" کښې یو ځای داسې لیکي:

"یوه یادونه کوم هغه دا چې د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو. لیکنو او ژباړو لومړی راټولونکی د هیواد وتلی ادیب ژبپوه . د افغانستان د علوم اکاډمی غړی اروانښاد سر محقق

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوست شینواري ؤ. هغه د انقلابي پلوشو مجموعه راټوله او چاپ ته وسپارله. دغه مجموعه په دولتي مطبع کښې چاپ خپرېدو ته چمتو وه.(۴۱)

خو دا کتاب هم تر اوسه چاپ شوی نۀ دی. خو د تحقیق لمن همېشه غوړېدلې پرته وي او محققین هڅه کوي چې نوي مواد میدان ته راوړي نو په راتلونکي وخت کښې کېدای شي دا کتاب هم مخې ته راشي.

۱.۹. د نورمحمد تره کي مرګ / وژنه:

د ثور د انقلاب څخه ایله یو نیم کال وروسته نور محمد تره کی په اکتوبر ۱۹۷۹م کال د راډیو له لارې د یو عادي خبر له مخې اعلانېږي چې نور محمد تره کی د ورپېښې ناروغۍ له کبله مړ شو. نور محمد تره کي د وژنې او مرګ په حقله بېلا بېل او حېرانونکي معلومات شتون لري یعني وئیل کېږي چې نورمحمد تره کی چې کله هم د خپل هېواد څخه د جمهور رئیس په توګه د باندې څو ملکونو (هوانا او ماسکو) په سفر باندې تللی ؤ او کله چې هم له بهرڅخه راستونېږي نو له ستنېدو فقط درې ورځې پس داسې اعلان کېږي چې نورمحمد تره کی د سختې ناروغۍ له کبله له صدارت اعظمۍ څخه مستعفي شوی. دا اعلان هم ډېر زیات حېرانونکي ؤ چې درې ورځې مخته یو فعال او تکړه، د بهر له سفر څخه راستون شوی کس څنګه ناګهانه ناروغه کېږي او بیا داسې ناروغي چې علاج نۀ لري او ددغې ناروغۍ له کبله مستعفي کېږي؟ دا اول سوالیه نشان ؤ چې د افغان اولس او سیاسي وګړیو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګونډي ملګرو په چاپېریال کښې یې شتون و موند او بېلا بېل شکونو ځنې زیږدنه کوله خو له دې وروسته څو ورځې پس بیا یو اعلان د راډیو له لارې داسې کېږي چې نورمحمد تره کی له ور پیښې ناروغۍ څخه مړ شو. دلته نور هم شکونه پیدا شول چې په ارګ کښې څۀ روان دي. خو د خپلو تر لاسه شویو معلوماتوله مخې به دومره و وایو چې نور محمد تره کی په بنیادي توګه د خلق او پرچم ډلو تر منځ د اختلاف له کبله د بېلا بېلو بحرانونو ښکار ؤ او څکه یې د دولت واګې په خپل لاس کښې نۀ شوې ټینګې ساتلی ولې چې لومړی د خلق او پرچم ډلې تر منځ اختلاف شتون درلود او بیا داسې اختلافات مخ په وړاندې هغه وخت ولاړل چې کله ببرک کارمل چې د پرچم ډلې کس ؤ د نایب صدارت له چوکۍ څخه ګوښه کړل شو او دباندې د سفیر په حېث و لېږل شو او داسې نور پرچمیان یې سوکه سوکه یا خو له دندو او وزارتونو څخه ګوښه کړل او دباندې ولېږل شول او یا یې ګرفتار کړل په زندانونو کښې وغورځول شول.

خو له دې پس د حفیظ الله امین چې د ببرک کارمل څخه ورسته یې دنایب صدارت پر ځای کښېنول شوی ؤ او د فوځ سیاسي مشرتوب هم ورپه غاړه کړل شوی ؤ له نورمحمد تره کي سره یې سخت اختلاف پیدا شوی ؤ او دا اختلاف هم دا ؤ چې د نورمحمد تره کي ملا یې ماته کړه او تره کی یې پر دې مجبور کړی ؤ چې له صدراعظمی څخه مستعفي شي خو دا مجبوري هم نۀ وه بلکې یو جبر او زور واکي وه چې تره کی یې له ټولو ضروري اسنادو لاس لیک کولو وروسته د مرګ خولې ته غورځولی ؤ. په دې ببلا بېل

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ور اینبي وو. وژل شوی دی او دغه په خپله د خان د خلاصولو
نبي هڅي کړې دي خو په اخر کښې بې خپله ساه د بندېدو په سبب
ژوند بایللی دی. تره کی چې د ببرک کارمل په ملګرتیا بې غوښتل
چې امین له منځه یوسي خو په خپله د مرګ شومه شو. د غونډۍ
څخه په دوېمه ورځ بې د ناروغۍ پر اساس له حکومت څخه د لاس
اخیستلو اعلان کړی دی. د (۹م اکتوبر ۱۹۷۹م کال) باندې و دنیا
ته داسې و ښودل شول چې د ګوند مشر مړ شوی دی.
دلته زیات لیکوالان خو په دې خبره اتفاق کوي چې نورمحمد
تره کي د هم دغه غونډې څخه وروسته بیا چا و نه لیدلو تر څو چې
د مرګ اعلان بې د راډیو له لارې کېږي. او ډېر لیکولان دا ذکر کوي
چې تره کی د ناورغۍ له وجې نه بلکې د هغه پر خولۀ او پزه د
بالښت اینبودلو باندې په زور مړ کړل شوی دی او د تره کي خپل
ګوندي ملګري خو بې په ډاګه وایي چې دا ټول پلان حفیظ الله
امین جوړ کړی ؤ او بیا بې هم دلته وژلی دی. البته په دې حقله څه
پرېکړه نه شي کېدی ولې چې داسې قوي او مستند دلایل نه دي په
مخه راغلي البته دا یوه خبره روښانه ده چې د دې غونډې څخه څو
ورځې وروسته باقاعده د مرګ اعلان کېږي. یعني تر دې غونډې
وروسته بیا چا سره نه ملاو شوی دی او نه کوم ملګري د مرګ تر
ورځې بیا لیدلی دی نو دا قوي امکان دی چې همدلته وژل شوی
وي او بیا وروسته بې د مرګ اعلان کېږي صرف په دې خاطر چې د
اولس او نږدې ملګرو شک بې یقین نه شي. په دې اړه بې
دکوروداني تاج بي بي بیان څۀ داسې رانقولو:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ۱۹۷۹م کال د اکتوبر پر ۹مه نېټه د پلچرخي په زندان
کښې واورېدل چې مېړه مې نورمحمد تره کی مړ شوی دی په پل
چرخي کښې درې میاشتې وروسته ماته ووئیل شول چې هغه یوه
شپه د حفیظ الله امین د درېو تنو پلویانو له خوا چې د نورمحمد
تره کي کوټې ته ورغلل د هغوئ په ذریعه زما خاوند په ظالمانه او
وحشیانه ډول سره ووژل شو، دا چې زما مېړۀ بې چرې ښخ کړ د
ګارډ کوماندان جانداد خان شخصاً د دغه صحنې شاهد ؤ. دی بې
چرې خاورو ته سپارلي دی زۀ نۀ پوهېږم" (۲۷)

دا چې د نورمحمد تره کي د مرګ په حقله بې د کور ودانی
کوم بیان دی کېدای شي دا هم څۀ قوي معلومات نۀ وي خو مونږ په
لنډه دا وئیلی شو چې نورمحمد تره کی وژل شوی دی او په ۹م
اکتوبر ۱۹۷۹م کال باندې بې د مرګ اعلان باقاعده له راډیو او
تیلیویژن افغانستان دواړو له لارې شوی دی.

خو له دې ټولو معلوماتو پرته موږ پرېکړه نه شو کولی چې
نورمحمد تره کي څنګه ،چا او چیري او ولي وژلی دی ؟ دومره
ضرور ویلای شو چې د نورمحمد تره کي او ورسره بیا وروسته د
حفیظ الله آمین وژنه د مکمل یو پلان برخه دي او دا دوه د انقلاب
داسي مخکښان وو چې د کې جي بي او انقلاب ضد قوتونو نه
غوښتل چې افغانستان دي تل یو تاریخي انقلابي هېواد ثابت شي
دا کار د نړیوالو د پاره ډېر دردونکی او خطرناک وو چې
افغانستان دي یو قامي انقلابي ریاست جوړ کړل شي . په دې
پلانونو کښې د ګاونډي هېوادونو هم رول شته چې د نړیوالو
زورورو د پاره د پراکسي (مرسته کونکې) په توګه هر وخت کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی . خو د دې ټول پلان لوی ذمه وار او مخکښ د روسیې کې جي بي ده چې د دوستۍ په شکل کښې یې د افغانستان د بربادۍ او د انقلاب د ناکامۍ ذمه په غاړه اخیستې ده او پکې بریالیتوب یې موندلی دی .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱.اخګر، بشیر. ژباړه: حنیف یوسفي او عبدالاحد نهضت مل. نورمحمدتره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه. کال۲۰۱۱م:مخ۲۲
۲.ایضاً. مخ۲۳
۳.ایضاً. مخ۲۲
۴.ایضاً. مخ۲۲
۵/http://www.taraki.org/life .
۶.اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. مخ۲۴
۷.ایضا. مخ۲۶
۸.ګېرس . ف . ک.مترج. سرمحقق معتمدشینواري. پښتو هنري نثر، پښتو ادبي غورځنګ، کوټه، دوهم چاپ، کال۲۰۱۰م مخونه۱۲۱ـ۱۲۲
۹.ماما. عزیزالله. پښتو مترقي ادب په لویه پښتونخوا کښې. ډیوادکتابتون، کوټه، کال مئ۲۰۱۲م، مخ۱۶۷
۱۰.بخرکي. محمد علم. ویښ زلمیان. د افغانستان یو سیاسي تحریک ،افغان کلتوري ټولنه، نیدرلېنډ، دوهم چاپ کال ۲۰۰۰م عیسوي. مخ۱۳۸
۱۱.لنډه بیوګرافي. نورمحمد تره کي، د افغانستان د علومو اکاډمی. کال۱۳۵۷هـ ش. مخ۱۴
۱۲.بخرکي. محمد علم. ویښ زلمیان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

اځکر. بشير. ژباړه: حنيف يوسفي او عبدالاحد نهضت مل. محمدتره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند. سوړګل فرهنګي ټوري ټولنه. کال۲۰۱۱م:مخ۲۲

ايضاً. مخ ۲۳

ايضاً. مخ۲۲

ايضاً. مخ۲۲

http://www.taraki.org/life/۵ .

اځکر. بشير، نورمحمد تره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند، مخ۲۴

۱ ايضا. مخ۲۶

۸ ګېرس ـ ف ـ ګ.مترج. سرمحقق معتمدشينواري. پښتو هنري نثر. پښتو ادبي غورځنګ. کوټه. دوېم چاپ. کال۲۰۱۰م مخونه۱۲۱ـ۱۲۲

۹ ماما. عزيزالله. پښتو مترقي ادب په لويه پښتونخوا کښې. هيوادکتابتون. کوټه. کال مئ۲۰۱۲م. مخ۱۲۷

۱۰ بخرکي. محمد علم. ويښ زلميان. د افغانستان يو سياسي تحريک ،افغان کلتوري ټولنه. نيدرلېنډ، دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م عيسوي. مخ۱۳۸

۱۱ لنډه بيوګرافي. نورمحمد تره کي، د افغانستان د علومو اکاډمي. کال۱۳۵۷هـ ش. مخ۱۴

۱۲ بخرکي. محمد علم. ويښ زلميان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي. علمي او ادبي ژوند. مخ۶۹

۱۴. ریان، بشیر احمد. د افغاني باچاهانو لنډ ژوند لیك. صدیقي خپرندویه ټولنه، کال ۱۳۸۷ هـ ش، مخ۱۴۵

۱۵. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي. علمي او ادبي ژوند. مخ۲۵

۱۶. ایضاً، مخ۲۵

۱۷. ایضاً. مخ۲۵

۱۸. ایضاً، مخ۲۵

۱۹. ایضاً. مخ ۲۶

۲۰. ایضاً، مخ۳۷

۲۱. ایضاً، مخ۳۱

۲۲. ایضاً، مخ۳۱

۲۳. بخرکي، محمد علم. ویښ زلمیان. مخ۲۸

۲۴. ایضاً، مخ۲۹

۲۵. اخګر. بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند، مخ۳۴

۲۶. ایضاً. مخ۳۵

۲۷. پاشا، احمد شجاع. افغانستان، ایک قوم کا المیه، سنګ میل پبلیکېشنز، لاهور، ۱۹۸۹، مخ۴۸

۲۸. اخګر. بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند، مخ۲۱۴

۲۹. ګېرس ـ ف ـ ګ. پښتو هنري نثر. مخ۱۱۷

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند
مخ۲۲۲
۳۱. ګېرس. ف. ک. پښتو هنري نثر. مخ۱۱۸
۳۲. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۲۳
۳۳. ګېرس. ف. ک. پښتو هنري نثر. مخ۱۱۹
34.http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft7b69p12hHYPERLINK.
35 . The same as above.
36 . The same as above.
۳۷. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۱۹
۳۸. شېرګل، دکارګري طبقې ګوند. مخ۲۲
۳۹. رفیع، حبیب الله، پښتو پانګه، پښتو ټولنه کابل، ۱۳۵۲هـ
ش. مخ۷۸۵
۴۰. ایضاً. مخ۲۲۲
۴۱. تره کی، نور محمد، سمونه: صادق ژړک. دېزګرلور، سریزه
(ش. حصین) پښتو ادبي غورځنګ، کوټه. لومړی چاپ. ۲۰۱۰م.
مخ۱۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېم باب:

۲.۱ .. د ناولونو تعارف:

د نورمحمد تره کي د ناولونو د تعارف په حقله دومره وئیلی شو چي نورمحمد تره کی په خپل ژوند کښي ټول پينځه (۵) ناولونه په خپله مورنۍ ژبه پښتو کښي ليکلي دي او دا ناولونه د ډېر اهميت وړ ځکه دي چي په لومړي وار په افغانستان کښي په پښتو افسانوي ادب کښي د يوي نښي اضافي او بنياد په توګه مخ ته راغلي او چاپ شوي دي. د ناولونو تعارف به دلته مونږ په ځانګړې توګه وکړو. د ناول ليکلو په فن نورمحمد تره کی ډېر پوه معلومېږي ولي چي نالونه يې په فني توګه مضبوط د ي. د ناولونو ترتيب يې څۀ داسي دي.

۱. بي تربيته زوی: دا ناول د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی بلکي پر دي خبره ټول د پښتو څېړونکي او ليکوالان په يوه خولۀ دي چي دا په ټول افغانستان (موجوده) کښي د پښتو لومړی ناول دی چي په لومړي ځل ليکل شوی دی او تر دي وړاندي کوم بل ناول تر اوسه مخي ته نۀ دی راغلی. او له دي پرته ځني څېړونکي دا هم وايي چي دا ناول د پښتو ژبي لومړی طبعزاد ناول دی.

ددې ناول لومړی چاپ: دا ناول په لومړي ځل په کال ۱۹۴۰م عيسوي کښي په "کابل مجلة" کښي په دريو برخو کښي چاپ شوی دی. چي د کابل مجلې برخي په دې ډول دي. لومړی کال لومړی ګڼه (مارچ ـ اپريل ۱۹۴۰م کال). لومړی کال دوېمه ګڼه (اپريل ـ مئ ۱۹۴۰م کال) او لومړی کال درېمه ګڼه (مئ ـ جون ۱۹۴۰م کال) خو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته باندې د دولت له خوا بنديځ لګول شوی دی او بيا نه دی چاپ شوی.

"بې تربيته زوی" نومې ناول په دوهم وار د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په ښايسته صحافت سره په کتابي شکل کښې په جنوري ۲۰۱۲م کال عيسوي کښې چاپ شوی دی چې دا دی زمونږ مخې ته پروت دی. او ورباندې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا "دغورځنګ يادښت او بيا ورباندې د صادق ژړک له خوا "د يادونې وړخبرې" تر عنوان لاندې مقدمه ليکلې شوې ده. په دې مقدمه کښې د ناول په حقله هم خبرې شوې دي او د "اوسنې ليکوال" ده تېروتنه چې د کابل مجلې د نېټې په حقله سمونه شوې ده صادق ژړ ک ليکلي دي:

"چې په "اوسني ليکوال" کښې د کابل مجلې د چاپ کال ۱۳۱۸ ه.ش ليکل شوې دې. خو په اصل دا ۱۳۱۸ م هجري نه بلکې ۱۳۱۹م هجري کال دی"(۱)

په دوهم ځای د پښتو پر لومړي ناول هم دوئ لنډکې بحث کړی دی او دا يې پخه کړې ده چې د پښتو لومړی ناول د راحت زاخېلي ماه رخ (نتيجه عشق) دی او دوهم ناول يې هم دغه "بې تربيته زوی" شمېرلی دی. البته نه دې سره اتفاق کول بحث غواړي. ولې چې د اول ناول پرېکړه کول دلايل او ثبوتونه غواړي. د راحت زاخېلي ناول (نتيجه عشق) د اردو ژبې ليکوال ډپټي نظير احمد د ناول ژباړه ده. نو ژباړې ته ناول وئيل هم يو سواليه نشان دی. ولې چې په ژباړه کښې مکان او زمان دواړه د خپلې سيمې نه وي بلکې د نورو سيمو کلتور، ژبه، او ټولنيز روايات او چاپېريال په کښې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورایه ښکاري . البته په ادب کښې یوه ښه اضافه بې شکه ورته وئیلای شو په ژباړلې ناول کښې به ضرور د هغې سیمې. ټولنې او کلتوري اقدار موجود وي نۀ ده پښتنو. نو که هر څوک بې و وایي خو هغه ته به د پښتو ناول نۀ و وئیل کېږي. د دې پر ځای که مونږ دا و وایو چې د پښتو ادب لومړی ناول هم دغه بې تربیته زوی دی چې په کال ۱۹۴۰م کښې د کابل مجلې له لارې و پښتوادب ته ډالۍ شوی دی ښۀ به وي.

بې تربیته زوی نومې ناول که څۀ هم نیمګړی دی خو په خپله چاپي برخه کښې چې په لاس کښې یې لرو په خپل هیئت کښې مکمل ناول دی . دا ناول پښتنې چاپېریال رانښيي او یو صفا افغاني چاپېریال را په ګوته کوي. کردارونه یې مکمل پښتني دي ژبه یې مکمله پښتو ده او د افغاني سیمې برخه ده. کوم کردارونه چې په عام اولسي چاپېریال کښې د پښتنو شتون لري. که هر څوک یې په هره ژبه و ژباړي او بیا یې ژباړه څوک لولې نو هم هغه به په نتیجه رسېږي چې دا د پښتنوپه چاپېریال کښې لیکل شوی ناول دی . او هم د پښتنو د چاپېریال ستونځې اوقیصه په کښې انځور شوې ده. د دې ټولې درې واړه برخې په کتابي شکل کښې پر ۴۳ مخونه باندې لیکلې شوې دي یعنې ټول کتاب اول مخ یې د کتاب ټایټل دی، دویم مخ د کتاب پېژندنه ده پر دریم او څلورم مخ باندې "د غورځنګ یادښت" لیکل شوی دی. پر پنځم مخ ترون لیکل شوی دی پر شپږم مخ یې مننه لیکل شوې ده.

پر ۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴ مخونو باندې د "یادونې وړ خبرې" لیکلې شوې دي چې دا مقدمه د صادق ژړک له خوا ورباندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې شوې ده. اوله ۱۵م مخ څخه بیا تر ۵۷م مخ پورې د ناول قیصه لیکلې شوې ده. او له ۵۸م مخ څخه بیا تر ۷۴م یعني اخیرنې مخ پورې "ویپیانګه" لیکلې شوې ده. په ناول کښې ګران توري په اسانه پښتو کښې معنی شوي او تشریح شوي دي. او دا ناول د پښتو ادبي غورځنګ شالکوټ له خوا د "نورمحمد تره کي داستاني کلیات" کښې هم په ښه صحافت سره په فروري ۲۰۱۴م کال بیا چاپ شوی دی.

۲.څېړه: دا ناول په لومړي ځل په کال۱۳۳۵م هجري چې ۱۹۵۶م کال سره سمون خوري چاپ شوی دی دا ناول یو اجتماعي ناول دی خو ټوله قیصه د طبقاتي شعور د خورولو د پاره لیکلې شوې ده. دقیصې او مرکزي خیال له مخې دا ناول یو مکمل د طبقاتي تضاداتو د څرګندونې هینداره ده. ورسره د حکومتي چارواکو او د منصبدارانو په ضد د مبارزې د پاره د تحریك او پاڅون د پاره پیغام په کښې بیان شوی دی. قیصه یې په زړه پورې او یو مکمل ناول دي.

۳.سپین: دا هم یو ناول دی چې پر ټولنیزه موضوع لیکل شوی دی او خلقي یا اشتراکي مقصدیت لري.چې په ۱۹۵۸م کال کښې لومړی وار چاپ شوی دی. او په دوېم وارپه ۱۳۵۷م هجري کال چې دکال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمی افغانستان له خوا چاپ شوی دی. دا ناول هم د غورځنګ له خوا په اخرني وار په ۲۰۱۴م چاپ شوی دی چې د نورمحمد تره کي په داستاني کلیات کې چاپ شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د بنګ مسافري: دا ناول په ۱۳۳۶م هجري چې له کال ۱۹۵۸م سره سمون خوري کښې په لومړي وار چاپ شوی دی. د افغان سماجي، سياسي او ټولنيز شعور د پاره يه کښې پيغام پټ دي. او په دوېم وار بيا په کال ۱۳۵۷م هجري چې له کال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی.

او دا ناول هم په ټولنيزه توګه يو د طبقاتي شعور خورونکي ناولونو څخه دی چې په کښې د خان، ملک، مُلا، له مذهب څخه ناوړه ګټه اخستل، دولتي خلقو له خوا له اولس سره زياتوب او په فابريکو کښې د مزدورانو سره د کار او د تنخوا د ستونځو په حقله د مزدورانو احتجاجونه او داسې د يو انقلابي نظر تحريک له پاره په فابريکو کښې د مزدورانو غير شعوري ډول راپورته کېدل بيان شوی دی چې خاص قيصه د طبقاتي تضاداتو د رابرسېره کولو غمازي کوي.

۵. سنګسار: دا ناول هم په کال ۱۹۵۸م کښې په لومړي وار چاپ شوی چې يو خلقي نظره ناول دی او په مکمله توګه د لاندينۍ طبقې د ويرولو د پاره د سرکار او د هغوئ د لاس پوڅو منصبدارانو له خوا پر اولس ټيکسونه زېدل او په ولس کښې د سرمايه دارانه نظام څېره ښکاره کول او داسې تل په دارنګه کارونو کښې د مذهب څخه ناوړه ګټه اخيستل په ښکاره توګه بيان شوی دی او د دولتي چاروا کو منفي او دروغجني دسيسې په ښه توګه رابرسېره شوې دي په دې خاطر لاندينۍ طبقه په شعوري ډول خبرداره کړل شي چې په اصل کښې سرمايه دارانه طبقه د مذهب پر غم نه ده بلکې مذهب يوازې د خپلې حکمرانۍ د لا پرمختګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاره په کار راوستل کېږي. او په دې ناول کښې د مزدور یا زیارکښې طبقې د راپورته کېدو د پاره په شعوري ډول قیصه لیکل شوې ده او دې ته مونږ یو مکمل نظریاتي ناول وئیلی شو.

۲.۲ د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر:

لکه څنګه چې د هرې ژبې بنیادي افسانوي ادب زیات تر پر سماجي ستونځو، کړکېچونو او معاشرتي خدوخال باندې لیکلې شوې وي او اکثره د معاشرتي اصلاح د پاره کرکټرونه او قیصې په کښې ذکر شوې وي. خو ډېر کم ناولونه داسې وي چې په لومړیو ادبي هلوځلو کښې سیاسي، نظریاتي یا مذهبي اړخونه لري. نور محمد تره کي هم خپل د لیك اثر په هم دغه روایت کښې مخ په وړاندې بیولی دی او خپل اول لیکونه یې په افسانوي بڼه د ناول په شکل کښې دي او که د افسانې یا لنډو قیصو په بڼه کښې وي په برملا توګه د سماج او ټولنې اصلاحي شکل لري او په سماج کښې چې کومې ناخوالې او پېښې د انساني ژوند برخلاف تر سره کېږي هم هغه واقعات یې په افسانوي ډول په کرکټرونو بدل کړې وي او د یوه ناول یا افسانې بڼه یې ورکړې وي. د ښکاره او معلوم تاریخ له لارې داسې ثابتیږي چې د افسانوي ادب پیل یې هم له ناول څخه کړی دی او په لومړي سر کښې یې لومړی ناول چې د "بې تربیته زوی" په نامه لیکلی دی. دا لومړی ناول یې مکمل له اوله سره بیا تر پایه چې څومره برخې یې تر لوستونکو رسېدلې دي په دې کښې مکمل د سماج په اړه قیصه لري. چې په کښې د یوه بې تربیته زوی د بې لارۍ او بې تربیته ځوان هلې ځلې او ژوند په حقله قیصه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې شوې ده. دا ناول له اوله بیا تر پایه سماجي او معاشرتي اصلاحي ناول دی. خو نهٔ شم وئیلی چې د پښتو ژبې ځنو څېړونکو د دې ناول په حقله داسې ولې وئیلي دي چې دا ناول مکمل خلقي نظره یا سیاسي نظره ناول ؤ نو ځکه هغه وخت د دولت له خوا ورباندې پابندي لګېدلې وه. کېدای شي دغو څېړونکو دا ناول وئیلی نهٔ وي صرف یې د دې په اړه اورېدلي وي چې چونکې نورمحمد تره کی یو سیاسي او خلقي نظریاتي شخصیت ؤ نو ځکه بې دا ناول هم په دې وجه یو خلقي، اشتراکي یا سیاسي نظریاتي ناول بللی وي. خو په حقیقت کښې دا ناول مکمل یو اصلاحي ناول دی. د دې ناول ټوله قیصه او چاپېریال افغاني چاپېریال دی او زمان و مکان بې هم افغاني دی چې په کښې د مقر اولسوالی باقاعده ذکر شوی دی.

له دې سره سره نور ناولونه چې وروسته یې لیکلي دي (څره، د بنګ مسافري، سپین، سنګسار) څلورسره ناولونه یې له معاشرتي اصلاح سره سره سیاسي نظر په کښې له ورایه ښکاریږي او په خاص ډول بې د اشتراکي نظریې پیروي او پرچار کړی دی.

Scanned with CamScanner

(c) kitabton.com: The Digital Library

۲.۳. په ناولونو کښې د مقامي او ټولنيز ژوند خد و خال:

د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې د مقاميت په حقله په واضحه توګه د خپل پلرنۍ يا مورنۍ ټاټوبي او خپل هېواد افغانستان ذکر شوی دی او له ورايه دا ښکاري چې دا ناولونه په مجموعي توګه د افغانستان او د دۀ د کلي او شاوخوا چاپېريال عکاسي کوي او ورسره بې د سماج خدوخال ښکاروي. يعني دا د يوۀ ښۀ ناول خصوصيت هم وي چې په کښې د هغه وطن او سماج تصويرسازي شوې وي. اوس که دا ناولونه په هره ژبه و ژباړل شي نو مقاميت او سماجي خدوخال به بې نۀ بدلېږي او نۀ به لوستونکي په دې اړه د څۀ شک اوشُبې ښکار کېږي. هم دغه وجه ده چې دغسې ناولونو خپل اهميت له لاسه نۀ دی ورکړی او دا ښيي چې دا ناولونه تر اوسه ژوندي پاته دي او د بيا بيا چاپولو بې اهميت تر لاسه کړی دی. نظرياتي يا سماجي ناولونه چې په کښې د خپل سماج او مقاميت په ښه توګه ترجماني شوې وي نو هغه هم دغسې ژوندي پاتې کېدلی شي. داسې ډېر ناولونه هم په پښتو ادب کښې شتون لري خو هغوئ د څۀ داسې نيمګړتيا له کبله چې په کښې د خپل سماج خدوخال او يا مقاميت په ښه توګه نۀ وي تصوير شوي نو له وخت تېرېدو سره سره بې خپل اهميت او معنويت له لاسه ورکړی يعني بايللی وي. او دا داسې ښکاري چې نورمحمد تره کي پر ناول ليکلو باندې په فني لحاظ ښۀ لاس بري درلود. او د سماجي خدوخال بې ډېر زيات خيال په کښې په ډېره هنري توګه ساتلی دی او لوستونکي بيا بيا هڅوي چې داسې ناولونه ولولې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ناولونو په ژبه کښې يې د مقاميت خيال ډېر ساتلی دی او په ډېره ساده او کليواله ژبه يې ليکلي دي. تر څو عام افغان پښتون اولس په اسانه توګه کته ترې واخلي او اولس و توانيږي چې د اسې قيصه ليکلو څخه د سماجي ستونځو تصوير په کښې له ډرايه ورته و بربښي او د راروان نسل د پاره بلا ګټې ترې تر لاسه کړي. د هم دغه مقاميت او سماجي خدوخال په حقله يې له ناولونو څخه په لاندېني کښې څۀ بېلګې داسې وړاندې کولای شو.

"شپه په لاره بله ورځ قافله د توبې د غرۀ له تنګي څخه راووتله او د هغه غرۀ په جنوبي لمنو کښې يوۀ کلي ته نژدې چې (برښاره) نومېدۀ وارول. په دغو برخو کښې واوره نۀ شته او لمر هم تود غوندې دی چې د ټولو د خوشحالۍ موجب دی. د زياترو څړګانو خورې تمام شوي وو او هم ټول خورا زرۀ خوړي شوي وو.

لنګري او هم دا ډول څو نور مخور کسان دغه کلي ته ورغلل چې يو دوه پسونه رانيسي او هغه ونډه کړي. ګڼ شمېر څړګان هم ورغلل چې هلته يو څۀ اوړۀ واخلي او خپل خورې يې کړي". (۲)

دلته په دې پورتني پېراګراف کښې داسې ښکاره ده چې دا سيمه د اوسني ضلع پښين د يوۀ کلي نوم برښاره (برښور) نومېږي او په دغه څړه ناول کښې څړګان چې د غزني له سيمې څخه راروان دي او د مزدورۍ د پاره مخ پر سبوۍ (سبي) روان دي چې د ژمي په موسم کښې دوئ د تودو سيمو و خوا ته ځي او هلته د دوو يا درو مياشتو په خاطر په تودو سيمو کښې مزدوري وکړي تر څو بيا دوئ بېرته د اوړي په موسم کښې خپلو سيمو ته راګرځي او هلته بيا د کرکروندې روزګار پيل کوي. هم دغه رنګه يې په ټولو ناولونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د مقامیت په ښکاره توګه څرګندونه کېږي او د ناولونو له کرکټرونو یا د هغوئ له سماجي کړو وړو څخه په ښکاره توګه واضحه کېږي چې ناول د یو خاص اولس د سماج، چاپېریال او مقامیت په اړه په ساده او روانه کلیواله پښتو لیکل شوی دی. د دې د پاره مونږ کولی شو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه و وایو تر څو راته څرګنده شي چې رښتیا هم دغسې دي. یعني دا نور ناولونه لکه: "دبنګ مسافري" "سپین" "سنګسار" او ورسره دغه "څړه" وګورئ.

سماجي خدوخال بې هم په ټولو ناولونو کښې ډېر ښکاره او بوت دی. په ادبي او ډېره ښایسته توګه چې د ناول فني چوکاټ هم په کښې برقرار ساتل شوی دی او په فني حقله بې سماجي اړخ په کښې ځای کړی دی. په دې اړه زۀ د یوۀ ناول څخه د نمونې په توګه یو پېراګراف را اخلم چې په ناول لیکلو کښې یې سماجي اړخ څنګه ښکاره کړی دی. او په څومره ښکلي او فني انداز بې د خپل سماج خدوخال ځای کړی دی.

"یوه شپه چې د ګلالۍ مور لږ څۀ وختي راغله او د شپږ مور بیدله، نو د شپږ مور ورته و وئیل:

"خوارکۍ! دومره ځغلې او ستړیاوې پر ځان ګالي او له کوره هم ډېره وخته ورکه یې، زۀ به یو چل در وښیم هغه دا چې د مدیرآغا نوکري خوشې کړه او په کاروان سرایو کښې د مسافرانو قالي راوړه، مینځه یې، هم به دې ګټه ښه شي او هم به لږ هوسا یې، خلقو منتونه به دربندي لږ وي، زۀ چې یو څۀ په قوت کښې وم هغه کار مې کاوۀ خو چې له لاس او پښو و لوېدم، نو شپږ هم لوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو او زما پر ځای اوس دی د وخکو د اوبو د خرخولو په اثر هغومره پیسې راوړي چې ما ګټلې، خورې! نارینه بیا ښهٔ دي هرکار کولای شي خو د ښځو دي خولهٔ وچه شي، پټې سترګې دې هیڅ لاس او پښه یې نهٔ ښوري. خلق ښه وايي چې ښځه پاک الله ناقص العقله پیدا کړې ده. که داسې نهٔ وای نو دوئ به هم خپل ځان په خپله چلولای شوای"

د ګلالۍ مور سم دلاسه ورغبرګه کړه:

"خورې! ته وايې هغه کارونه مې نهٔ دي کړي؟ په دې کار یعنې د کالیو په مینځلو خو مې د لاس ټول نوکان بایلودل، خو بیا هم مونږ او وچه ډوډۍ نهٔ سره رسېدلو. له کومه وخته چې مېړهٔ مې د ښکاري درې په کار کې ترکانې لاندې او مړ شو. نو ما دخلقو د کالیو د مینځلو ته لار ورته کړ، دا څلور پینځهٔ کاله کېږي چې په دې کار بوخته وم، خو که رښتیا درته ووایم په هیڅ کار کې خېر نهٔ شته او هر لورې ته چې مخ کړم هغه راباندې وتړل شي او یا دومره ترې نهٔ راځي چې نهٔ مرم او نهٔ پایم. بخت مې خراب دی سرهٔ زر مې په لاس کښې تورې خاورې شي. په اصل کښې که رښتیا درته ووایم خورې! ورکړه د خدای ده. ځنې خلق وینو چې نهٔ یې لاس خوار دی او نهٔ یې پښه خواره ده. خو بیا هم له خوبه خورې او له خوبه ځښې، ټکه یوائې پر مونږ خوارانو لوېدلې ده. زهٔ چې ګورم ټول خواران او چوپړ وهونکې د خدای په قهر اخته دې، یوه یې نهٔ دوې کېږي، دا خوارۍ لا څهٔ کوې؟ میراث خواره مې هم لا نهٔ پسې پرېږدي. تل ځي او راځي او وايي چې زهٔ دا لونې پر خپل سر ورنهٔ کړم او د هغو ولور په خپله و نهٔ خورم. کله وايي چې دا نجونې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

درڅخه بیایو او په جنوبي کښې بې خرڅوو او یا بې ازاد سرحد ته
وررولو او پېنځۀ غرانه په جوړوو. وی، خوري! یوه خواري او یو غم
خو نۀ دی چې زۀ بې درته و ژاړم. د مدیر آغا د کورکار یوه ښېګڼه
لري هغه دا چې لوښې مې په نس مړې دي، میراث خوارۀ هم راباندې
ډېر بربېښ نۀ شي کولی ځکه له مدیر اغا څخه ډارېږي... "(۳)
دغسي د ټولو ناولونو په قیصو کښې د سماجي خدوخال زیات
خیال ساتل شوی دی او په دې اړه چې د نورمحمد تره کي کوم یو
ناول سړی وایي نو د سماجي خدوخال تصویر سازي بې په ښکاره
توګه د یوه مکمل او لرغوني سیمه ایز افغاني سماج ځني تصویر
کېږي او هغه هم په ښه زړۀ راکښونکې توګه ترې بربښي. یعني د
نورمحمد د ناولونو د وئیلو پر وخت بالکل ویونکي داسې
احساسوي چې ګواکې دی په ژوندی، ښه یو څۀ اوري او ویني. چې
دا د یوه ښه ناول لیکونکې له خصوصیاتو څخه دي.

۲.۴ د ناولونو سیاسي پس منظر:

د نورمحمد تره کي اولنی ناول "بې تربیته زوی" دی دا یو
سماجي او اصلاحي ناول دی خو دا اخرني څلور ناولونه لکه (د
ننګ مسافري. څړه. سپین او سنګسار) ټول په یوه خاص سیاسي
منظر نامه یا پس منظر کښې لیکلې شوي دي او په وطن کښې د
بادشاهت او سرمایه دارانه نظام او د هغه نظام د لاس پوڅو د
سیاسي او سماجي بد مرغیو او کړنو په خلاف لیکل شوی دی او
په ورایه په کښې د سیاسي نظریاتو پرچار په سماجي خدوخال
کښې شوی دی او ورسره د یوۀ مُنظم سیاسي تنظیم تبلیغات هم

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي دي. خو دا ناولونه بې سره له دې چې خاص سياسي پس منظر لري خو بيا بې هم د ناول فن او هيئت ته په کښې هيڅ زيان نهٔ دی رسېدلی. داسې ناولونه اکثر د لوستونکيو د پاره د غير دلچسپۍ سبب وګرځي او خپل فني اهميت له لاسه ورکړي خو د نور محمد تره کي دغسې ناولونو خپل فن او هنر ثابت کړی دی. يعني که يو څوک د دغو نظرياتو په حمايت کښې نهٔ وي نو هم د ناولونوله هنري ثبوت څخه به انکاري نهٔ شي. د يو ښه سياسي تنظيم جوړولو او ورسره د انقلابي يون د پاره په کار کولو کښې مرستندويه ناولونه دي. ځکه خو تر اوسه په پښتو ادب کښې د تره کي دغه نالونو خپل اهميت نهٔ دی بايللي. دا ناولونه په نړېواله کچه د مېکسم ګورکي نوبل انعام يافته ناول "مور" د کچې ناولونه کېدای شي. که څهٔ هم په فکري حقله بې ځنې ليکوالانو مخالفت هم کړی دی او دا بې وئيلي دي چې چو نکي داسې ناولونه د يوې خاص سياسي نظريې د پرچار د پاره ليکل شوي وو نو ځکه بې اهميت هم نهٔ شو پاته. خو د دې برعکس زهٔ دومره وايم چې د نن په سياسي منظرنامه کښې که څهٔ هم په ښکاره توګه اشتراکي نظريات او سياست وجود نهٔ لري خو بيا هم هغه ناولونه د بر خلق په شوق سره لولي او داسې اخستنه ځنې کوي چې يو سياسي تنظيم څنګه منظم کېدای شي. چو نکې د دې نالونو د ليکلو په وخت کښې د افغانستان سماجي او سياسي منظرنامې د يوې ديکتاتورۍ (ډيکټېټرشپ) تر سايه لاندې ژوند کاوه او په افغانستان کښې د يوې کورنۍ يا يو شخص څلوېښت کلن امريت وجود درلود نو ځکه په هغه وخت او حالاتو کښې هم داسې فني ناولونو اهميت لا زيات تر لاسه کولای شو. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مطلب دا هم شو چې د نور محمد تره کي سیاسي او تجزیاتي شعورهم ډېر لوړ ؤ او د خپل هیواد سماجي او سیاسي حالاتو باندې یې ښه نظر درلود او د خپل تېز تجزیاي شعور په برکت یې د اولس نفسیات هم په ښه توګه پېژندلي وو نو یې داسې کار ته ملا تړلې وه. ولې په ناول لیکلو کښې د خپل سماج سیاسي. نفسیاتي او معاشي توګه باندې جاج اخستل هم ډېر ضروري وي چې نورمحمد تره کي دا کار کړی دی. ځکه خو دغه ناولونه په هنري ادب لیکلو کښې ډېر مرستندویه ثابت شوي دي.

۲.۵ . په ناولونو کښې د سیاسي نظریې جائزه:

د نور محمد تره کي د ناولونو تر شا یو سیاسي محرک وجود لري لکه څنګه چې د نور محمد تره کي له ژوند او هلو ځلو څخه له ورایه ښکاري چې د نورمحمد ژوند له یوې سیاسي مبارزې سره جوخت پاته شوی دی. او زیات تر عمر یې د سیاسي فکر پلټلو .څېړولو او خپلولو کښې راتېر کړی دی او ورسره یې د خپل سیاسي چاپېریال پر بنا د یوې خا ص نظریې ملګرتیا او پرچار کړی دی. او که مونږ وګورو چې د نورمحمد تره کي ژوند له پینځه کلنی څخه په داسې حال کښې پیل شوی دی چې حتماً به د داسې ژوند پیل کونکي انسان چې تجزیاتي احساس او د وطن اولسي مینه ورسره زېږېدلې وي نو کوم بلې خوا ته نۀ شي تلای ښې له سیاست کولو څخه ځکه خو یې د خپل ژوند د پیل سره سره دغه سیاسي شعور ورسره ملګری شوی دی او اکثر ناولونه یې د سیاسي نظ ، په پس منظر کښی لیکلي دي. او په ناولونو کښې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي

بې په خاصه توګه د اشتراکیت یا سوشلزم د نظریاتو پرچار کړی دی او په مکمل ډول یې د دغې نظریې د پاره په شعوري ډول کار کړی دی یعني په ناولونو کښې یې په شعوري توګه دا هڅه کړې ده چې په ټولنه کښې طبقاتي توپیر ولي وجود مومي او څه رنګه باید داسې خام نظریات له منځه ولاړ شي تر څو لاندېنۍ طبقه له دې جنجاله ځان خلاص کړي. نور محمد تره کي د خپل وطن سماجي، سیاسي، نفسیاتي او معاشي حالاتو دې ته اړ ایستلی ؤ چې د دې فرسوده او ظالم نظام په خلاف خپلې هلې ځلې د خپل اولس د راویښولو د پاره تر سره کړي او د دې مبارزې پیل یې له قیصه لیکلو کړی دی او د خپل سماج یا سیاسي حالات یې په داسې هنري توګه عکس کړي دي چې رښتیا هم د اولس د را ویښ کولو یوه فني او د قبلېدو وړ وسیله ګرځېدلې. او سوکه سوکه یې خپل نظریات د هنري نثر له لارې اولس ته را ښکاره کول. چې ښه وسیله یې ناول یا لنډه قیصه لیکل و ګرځېدله د هم دې نظریاتي حېثیت لرلو بنیاد یې د دې شي وسیله وګرځېدله چې پښتو هنري نثر یې په لومړي ځل له حقیقت پسندۍ سره اشنا کړ او ورسره یې تنقیدي شعور په خپلو هنري آثارو کښې ژوندي ساتلي دي، او دا اعزاز تر لاسه کوي چې پښتو هنري نثر هم د نړیوال معیار سره اشنا کوي نور محمد تره کي په خپلو ناولونو لکه د بنګ مسافري، او سنګسار کښې د خپلې اشتراکي نظریې پرچار په ډېر هنري ډول کړی دی. او په واضحه توګه یې د سوشلزم پرچار د ځان د پاره او د اولس د راپارولو د پاره غوره ګڼلی دی. چې د ناولونو له بېلګې څخه داسې رونبانه کېږي. بېلګه:

دا دوره بې په یوهٔ ساعت کښې وکړه او بیا د باندې راووت.
په دې وخت کښې دوه درې کسانو کار کونکو چې جامې بې تولې
په تېلو غوړې او جامې بې لا څهٔ چې خولې بې د ډېرغوړوالي له
لاسه تورې اوښتې وې، یو خط د معاون صاحب په لاس کښې
کېښنود، معاون صاحب چې خط ته وکتل هغه بې په لاس کې
ومروړ او د یوهٔ کارګر پر مخ بې ور وغورځاوه او په ترېو تندي بې
لهٔ خانه سره و وئیل:
ځئ ورک شئ خدای مو خوار کړه. والله چې توله نړۍ مړه او
پېښه شي که تاسې کارګران خو ماړه شئ. هره ورځ ستاسې یو جنجال
وي. کله تنخوا ډېره غواړئ او کله درېشۍ غواړئ سړی مو په
کومه خوا پسې ورسېږي؟ دومره د فابریکې عایدات نهٔ وي لکه پر
تاسې باندې بې چې خرڅوي. ورک شئ خپل کار کوئ. د ریاست
مقام دا خبرې او چټیات نهٔ شي اورېدلای که چرې مونږ په خپله دا
لازمه و ګڼله البته ستاسې د درېشیو په باره کښې به غور وشي.
..(۴)

دلته د "سپین" ناول څخه په دې پورتنې پېراګراف کښې د
مزدورانو د یووالي او په هغوئ کښې خپلو حقوقو د اخستلو د
پاره د ریاست په ضد راوتل او خپلې تنخوا یا د نورو سهولیاتو د
ترلاسه کولو د پاره د یو تحریک د پاره مزدوران راپارېدل او خپل
حق غوښتل یو سیاسي عمل دی چې داسې تحریکونه په وخت سره
د انقلابي مبارزې دپاره په مثبته توګه ګټه کولای شي یعني د
نورمحمد تره کي په ناولونو کښې زیات تر سیاسي پس منظر وجود
لري او د هغه خاصو سیاسي سیمه ایزو حالاتو یا د دولتي چارواکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رویو چې په سیاسي پرمختګ کښې خنډ پاته شوې وي په خلاف په شعوري ډول د ناولونو برخه جوړ کړل شوې وي. او ټول ناولونه بې په سماجي پېرایه کښې د سیاسي نظریاتو د راپورته کولو او د سیاسي شعور د راوړلو پرچار شوی دی. او په خاصه توګه د زیارکښې طبقې د رایو ځای کولو او په هغوئ کښې د هغه د دولت د منفي کارونو په خلاف ذهنیت پېدا کول او هغوئ ته په اولسي توګه د خپل حق د غوښتلو د هلو ځلو د پاره پېغام ورکول شوی دی یعني صرف یوازې اولني ناول چې "بې تربیته زوی" نومیږي. کښې د ځوانانو د اصلاح د پاره په کښې پېغام ورکول شوی دی. او نور پاته ځلور واړه ناولونه بې د سیاسي نظریاتو او د سیاسي هلو ځلو او سیاسي پس منظر په رڼا کښې لیکل شوي دي او د سیاسي روزنې او مبارزې پېغام ورکول شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.٦. د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظریه:

نور محمد تره کي د خپل ژوند د مبارزې او دخپلې سیاسي
په رڼا کښې پر طبقاتي مبارزه یقین کړی دی او ټول عمر یې
تجزیې او امتیاز د ختم کولو د پاره سیاسي او ادبي هلې
د طبقاتي فرق او هر وخت یې د لوړې، جابرې طبقې او مقتدر طبقې
ځلې کړې دي. خپل قلم ګړندی ساتلی دی. نور محمد تره کي چې له
په خلاف لیک پیل کړی دی. له هم هغه وخته یې لیکل د لوړې
کومه وخته سماجي انصاف او لاندینۍ طبقې د ګټې او پر
په خلاف، د پاره لیکل کړي دي او په لومړي وار یې په پښتو ادب
طبقې مختګ د مسایلو په خلاف قلم پورته کړی دی چې تر دې
کښې د داسې مونږ په پښتو ادب کښې هیڅ بېلګه نهٔ لرو. یعني په فني
وړاندې یې ناول له ریالزم سره اشنا کړی دی او رښتني حالت یې
توګه یې پښتو نور محمد تره کي په ناولونو کښې د طبقاتي توپیر
بیان کړی دی. د او علم وتعلیم د پاره په ښکاره توګه
ختمولو، سماجي سمون له ماشوموالي څخه د طبقاتي جبر او توپیر
مبارزه کړې ده. دی یعني په پېنځهٔ کلنۍ کښې یې د کور د معاش د
ښکار شوی دی نوبیا یې تر پنځلس کلنۍ پورې مزدوري کړې او
پاره مزدوري کوله د مزدورۍ کولو سره مخ په
بیا یې مات ګوډ تعلیمي سلسله هم ساتلې ده. نو ځکه د دهٔ په ژوند کښې
وړاندې تر لسم ټولګې پورې اثرات ښکاره پاتې شوی دی او ښکاري،
د طبقاتي جبر او توپیر مجبور کړی وي چې دی هم د طبقاتي توپیر او
دی یې دې ته مبارزه وکړي ځکه خو یې په ټولو ناولونو کښې
ناسموالي په ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لوړې طبقې او د هغوئ ملګري نړیوال سامراجي قوتونو او سمه ایز (ملاسید خان) ملګرو په خلاف د هغوئ د کردار د رابرسېره کولو د پاره ښه په ښکاره توګه څرګندونه کړې ده. په "څره" ناول کښې د سرمایه دارانه نظام د ناوړه کارونو تر سره کولو په خلاف د طبقاتي مبارزې او د مارکس دا خبره چې:

"(دنیا کے محنت کشو ایک ہو جاؤ)۵"

ژباړه (د نړۍ ټولو زیارکښانو سره یو شئ)

د پلې کولو د پاره یې د مزدورانو د یو کولو او د دې د پاره د پارولو یوه بېلګه په څړه ناول کښې داسې انځوروي:

"داخو جوته خبره ده چې د کار ځای ته به مو تاسې رسوئ. کرایه مو پر تاسو ده، اوس تاسې ظالمان سربېره پر دې چې له خرو سره مو یو ځای په یوه واګون کښې سپروئ کرایه به لا هم غواړئ، زهٔ خو دا وایم چې تاسوسودخواره، د خلقو دښمنان او انسانیت ته په سپکه سترګه ګورئ،که مونږ جلا د خلقو په واګونونو کښې سمدلاسه لېږئ ښه تر ښه، که نهٔ وي مونږ به تاپسې کار نهٔ کوو، هر وخت چې مو روپۍ و موندلې ستا پېشکي روپۍ به هم بېرته درکوو."

د ژېړ ګل دغه وېنا پر حاضرو خلقو او په خلقو کي خورا ژوره اغېزه وکړه او ټول په یوهٔ وېنا ناري کړي:

"ښهٔ وایې سره له دي چې حقیقتاً ټوله نړۍ په مونږ ورانه ده بیا هم تاسې بې انصافه مونږ له خرو سره یو ځای تړئ یا یا مونږ دا ټیټوالي او بې عزتي نهٔ منو. د جمعدار وراره د دې لوئ ډلې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

زلمیانو نږغ خورا و ویروه او په بیړه دننه خپل اکا ته وراغد او قیصه یې ورته وکړه.

اکا یې ورته ووئیل: "خدای مو دې د مزدورانو د طبقې له یووالي او اتفاق څخه ژغوري.

د دوئ د یووالي قوت او قدرت تر هر څۀ ډېر دی".(۶)

په هم دغه ناول کښې د یوۀ سرمایه دارانه ریاست هغه عملیات چې د اولس په لوټلو او د خپلو ناوړه ګټو تر لاسه کولو د پاره تر سره کوي او د غلو یا ډاکوګانو په پټه ملا تړ کوي او د شپې له مخې د مسافرانو په قافلو باندې حملې کړي او د ټېکس په نامۀ خلق لوټي. په ناول کښې یې څۀ داسې انځور کړی دی:

"که خدای تاسې مهربانه کړی پر مونږه ځړګانو رحم وکړئ او پرې مو ږدئ. څلور میاشتې مو له ډېرو نوکان وهلي دي او خو ګزه رخت مو کورو ته کړی دی، دا راپرېږدئ چې یو بې شو، دعا به درته کوو خدای به مو په هغه جهان کښې جنتونه ځای کړي.

یوۀ ماسل تور شرک په خپېږه و واهۀ او هغه بل په لغته پر لېنګو و واهه او د ښکنځلو او پوچ او رد په ضمن کښې یې ورته ووئیل تاسو باغیان یاست حکم نۀ منئ که مو شرعي غم ورکړد وای نو اوس به ولې په دغو خواریو اخته کېداست. درځئ چې لوئ خرځګیر ته مو په لاس ورکړو په تاسې باندې خو د بند حکم هم راخېژي نو دا ناروا ده چې تاسو به یې کوئ.په اصل کښې ناروا خلق یاست چې په دې لومه اخته شواست"(۷).

یعني دلته په دې ناول کښې که څۀ هم د ځړګانو قیصه ده خو په دې قیصه کښې د طبقاتي توپیر او زورورو غلو او مذهبي خلقو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملکرتیا سره ترلې شوې ده چې د سماج په زیان او د لاندینۍ زیارکښې طبقې په تاوان کارونه کېږي او یو سرمایه دارانه ریاست د غلو او ډاکوګانو ملاتړي کوي چې غله په هره لاره او شپله کښې په ازاد متې د خلقو لاره نیولای شي او خلق یا مسافران چې په مزدوریو پسې تللې وي او څۀ بې د کور نۍ د پاره ګټلې وي هغه ځنې واخلي. هم دغه رنګه یې په "سپین" نومې ناول کښې هم د یو سرمایه دار سړي د مړینې پس د هغۀ د میراث د وېشلو په وخت د هغه د کورنۍ تر میان د ملا ،خان صاحب او صاحبزاده صاحب د منفي کردار او خان د ریاستي لاس لرلو په وسیله پر اولس باندې دغسې زیاتوبونه روا ساتلې او داسې نور کارونه چې د منصبدارۍ له لارې له اولس سره زیاتوبونه کوي.داسې تولنیز کردارونه چې هغه د لوړې طبقې په ګټه کارونه کوي او د لاندینۍ یا زیارکښې طبقې په زیان لوبول کېږي د هغوئ یې په کښې په ښه توګه څرګندونه کړې ده. چې دا هم د طبقاتي نظریاتو د پاره یوه مبارزه ده. یعني طبقاتي شعور خورولو باندې کار په کښې شوی دی.

"سپین مسکی شو او په خورا خواږۀ ږغ او رونو سترګو چې د خورا ډېر اخلاص بځرکي ترې نه غورځېدل ورته ووئیل:

"صاحبه! که مونږ ستاسې غوندې ښو خلقو او پیرانو په لنګر کښې خپل سرونه کښېږدو نو هم لږ ده. دا ځکه چې زمونږ ټوله شتمني او نېکمرغي هوسا ژوند لکه چې پخوا مې هم ووئیل ستاسو د دعا او مرستې نتیجه ده. خدای دې د خان صاحب او ملا صاحب سیوري هم زمونږ له سره نۀ کموي. که دغه علماء او باتدبیره خلق نۀ وای نو هم به مو ژوند تریخ وای دوئ دواړه له ما سره ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي او نه ولاړ، زمونږ د کالهٔ د نېکمرغۍ لپاره هرډول مرسته کوي.
بله خبره خو دا ده چې تاسو هم په خبر یاست چې دوئ دواړه وصیان
شوي دي، ښهٔ دي د ملا صاحب خو اوس ګزاره شکر دی ښه شوې ده
په دې وختونو کښې یې یو دوه ایکړه مځکه هم رانیولې ده"(۸).

د نور محمد تره کي په یو بل ناول چې د سنګسار په نامهٔ لیکل
شوی دی هم مکمل د طبقاتي مبارزې یو نمونه ده او ټول ناول د
خپل سماج د سیاسي او معاشي منډو ترړو د پاره لیکل شوی دی
او په دې ناول کښې ټول ټال د سماجي نا انصافیو، د سرمایه دارانه
حکومت د پرمختګ د پاره د مُلا، ملک، خان، حکومتي ماسلان،
د قاضي، حضرت او نور ټول هغه کردارونه چې د سرمایه دارانه
نظام دفاع کوي او د هغه د غلطو کړنو د تحفظ د پاره کار او زیار
باسي په ضد لیکل شوی دی او ورسره د زیارکښې طبقې په خلاف
د دوئ کردارونه ښکاره کړې دي. او د ناول ټوله قیصه د هغو
ظلمونو او بې لاریو په خلاف ده کوم چې د مقتدرو قوتونو له خوا
مذهب د خپل سرکاري کار په ګټه کاروِل او مُلا چې د مذهب خاص
کردار دی په خپله غېږه کښې ساتل او د اولس په ضد داسې کاروِل
چې اولس هیڅ کله د یو تحریك بنیه نهٔ کړي خپله او هر ناروا، روا
ګڼل شوي وي. او د خلقو له مذهب سره مینه او بیا له هغې څخه
ناوړه ګټه اخیستل بې ښه په ګوته کړې دي یعنې اولس صرف د
مذهب د سپېڅلي ملګرتیا هر زور او بار پر ځان وړي یعنې په دې
کښې چې پر شېر نومې هلک باندې د زندیقي دروغجنه فتوا
لګېږي او بیا بې پلار هم له مذهب سره د مینې په خاطر پر زوی
باندې زور اچوي چې که تا د قران مجید بې حرمتي نهٔ ده کړې نو هم

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه بې منه. خدای رحیم دی رحم به درباندې وکړي او و به دې بخښي. ولې چې مُلا او قاضي وايي چې تا تر خو جرم منلی نهٔ وي نو توبه دې هم بيا نهٔ قبلیږي په دا طرز دوئ شبر په دې راضي کړي چې دهٔ دا کار کړی دی او بيا چې بې ومني نو شبر وايي چې زهٔ اودس تازه کوم تر څو توبه وکاږم خو قاضي ورته په خبنم وايي چې ستا نوره سزا سنګسار ده او پرتا د توبې ور وتړل شو او په داسې حال شبر سنګسار هم کړي.

نور محمد تره کي په دې ناول کښې ډېره ښه عکاسي کړې ده.چې داسې ناولونه هر وخت د تېټې طبقې د يووالي او د يوهٔ تحريك د پاره ښهٔ رول لوبولی وي. دا ناول هم د هغو ښو ناولونو په قطار کښې شمار ناول دی کوم چې په اولس کښې د طبقاتي مبارزې درس ورکولای شي. لکه د مېکسيم ګورکي ناول چې د "مور" په نوم ليکل شوی دی.د دې (سنګسار) ناول يوه بېلګه چې د طبقاتي مبارزې څرګندونه په ښکاره توګه څنې کېږي لنډيز څهٔ داسې دي.

سهار پر لسو بجو چوکچوکه (آوازه) شوه چې شبر قران شريف په غولتون کښې اچولی دی او په دې ترتيب بې ځان د سنګسار ور ګرځولی دی. ....د شبر لاسونه بې تر ملا ور وتړل.....راځه کنه زمونږ ملګري ټول لاړل اوس ته دې خرهٔ ته څهٔ شپېلی وهې اصل زنديق خو په لاس کښېوت.... اوس اوس مُلا صاحب له قومنداني څخه راغی. هغه وايي چې تحقيقات به سبا ته شروع شي،....بيا بې د شبر پلار مخته ورواراوهٔ.

نور به په زوی پسې نهٔ ګرځي او.....

Scanned with CamScanner

په دې وخت کښې عبدالفتاح نومي چې د کانو په وزارت کې يې د سرکاتب په حېث کار کاوهٔ او يو له هغو درو کسانو څخه چې د شبېر د جرم د اثبات له پاره يې ملا ټينګه تړلې وه رابښکاره شو، کوم وخت چې يې مُلا او د شبېر پلار يو ځای سره وليدل نو مُلا يې يوې خوا ته کړ او هغهٔ ته يې و وئيل:

"له دغه سپينږيري سره مه رغېږه له دهٔ څخه بيا پوښتنه کيږي. د دې له پاره چې مونږ او تاسې يې پلار هم په خپلې خوا کړو او د شبېر په ضد د دهٔ شهادت حاصل او يا لږ تر لږ په دې کيفيت کښې بې طرفه کړو........

د شبېر پلار د خپل لمسي له ښخولو وروسته نيغ جمات ته ورغلی چې د شبېر په باره کښې معلومات تر لاسه کړي په جومات کښې يې فتاح او د دهٔ څو نور ملګرې وليدل چې د شبېر په باره کښې په ډېرو تودو خبرو بوخت دي. د فتاح چې سترګې پر وښتلې نو يې پر رنغ کړ:

"د شبېر زنديقيتوب ثابت دی اوس تاته ښه موقعه په لاس درغلې ده چې ايمان و ګټې او يا ايمان و بايلې....نو که غواړې چې د اسلام مقدس دين ته خدمت وکړې نو بايد زوی تر پښو لاندې کړې او د حقيقت په شاوخوا کې شهادت ورکړې!".(۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۷. د ناول نګار په حیث پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام:

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې مونږ له تر نورمحمد تره کي له مخه داسې کوم بل لیکوال په مخه نۀ راځي چې پښتو ناول يې له جدید نوعیت سره اشنا کړی وي. او پښتو ناول يې له ریالزم سره اشنا کړی وي. یعني نورمحمد تره کی دی چې پښتو ناول يې په لومړي ځل د يو ښۀ هنري ناول لیکلو سره اشنا کړی دی. ولې تر دې وړاندې په لومړي ځل يو ناول چې د ماه روخ (نتیجه عشق) په نامۀ باندې په ۱۹۱۲ کښې د راحت زاخېلي لیکلی او چاپ شوی دی خو پر هغه باندې لا تر اوسه څېړونکي په اتفاق نۀ دي ولې چې نیم خلق دا ناول د کرکټرونو په حقله د پښتو ناول نۀ بولې او د پښتو لومړی طبعزاد ناول يې هم نۀ بولي. او له دې وروسته بیا پر دې خبره ډېر څېړونکي پر دې خبره متفق دي چې په پښتو ادب کښې دويم ناول په ۱۹۴۰م کال کښې د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی چې يو اصلاحي ناول دی. خو ځنې لیکوالان بیا د حافظ محمد ادریس "پېغله" نومې ناول چې په کال ۱۹۵۰م کښې چاپ شوی دی، د پښتو ادب دويم ناول ګڼي او ناول هم دغه د نورمحمد تره کي "بې ثربیته زوی" نومې ناول دی او دا دلیل وايي چې د دې ناول سیمه، ژبه، لهجه، چاپېریال، کردارونه او قیصه ټوله پښتني او افغاني دي نو ځکه داله هره پلوه د ناول په تول پوره دی او د دې ناول په شان تر دې وړاندې کوم بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناول په پښتو ژبه کښې نهٔ دی لیکل شوی چې مونږ ورته یو طبعزاد ناول و وایو. البته د پښتو د لومړي طبعزاد ناول په حقله ډېر بحثونه شوي هم دي خو په دې تېرو بحثونو کښې د رشید احمد څېړنه د کار وړ ده او د تحقیق په اصولو پوره څېړنه یې کړې ده.

رشید احمد په خپل منطقي بحث کښې دا ثابته کړې ده چې د نورمحمد تره کي لومړی ناول "بې تربیته زوی" چې نیمګړی چاپ شوی دی د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼي او دا ادعا یې ثابته کړې ده چې هم دا ناول لومړی د پښتو طبعزاد ناول دی. زهٔ د خپلې دغه تحقیقي مقالې په لیکلو کښې د څېړنې له مخې په دې نتیجه رسېدلی یم چې په دې اړه د رشید احمد و شوي کار ته د قبولیت په سترګه وګورو. او هم دغه ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول و ګڼل شي. هم دغه رنګه د دې ناول پر کومو نیمګړتیاوو چې مخکښې نیوکه شوې ده هغه ګوره چې کوم لامل ولري؟ البته د دې ناول په وئیلو سره او د هغه په فني توکه د ناول په چوکاټ کښې دننه په څېړنې سره به هر لیکوال او نقاد په دې پایله رسیږي چې هم دا ناول د پښتو لومړی ناول دی چې د ناول ټول کړهٔ وړهٔ، ژبه، منظرکشي، پلاټ، کردارونه، قیصه او ربط د یو ښهٔ ناول ثبوتونه لري چې د هم دغو خصوصیاتو لرلو باندې مونږ هم دا ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼو.

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې نورمحمد تره کی رښتیا هم یو ځانګړی مقام لري هغه په دې چې هغه په پښتو ادب کښې لومړی لیکوال دی چې د ناول په برخه کښې یې په فني توکه ناول ته ډېره په زړهٔ پورې ځانګړتیا ورپه برخه کړې ده او ورسره یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ناول ته ځانګړی اسلوب هم ورکړی دی. دی اولنی لیکوال دی چې په اول وار یې پښتو ناول له آفاقي مفکورې سره اشنا کړی دی او په ناول کښې یې د خپل سماج ربښتنې انځورګري کړې ده. د ناولونو ژبه یې ښېخې آفاقي او زړهٔ راکښونکې ده. نورمحمد تره کي په پښتو ادب کښې د نړیوالې کچې ناول لیکلو اعزاز په غاړه لري هم دا اعزاز لري چې د طبقاتي توپیر انځورګري، د سماجي بې لاریو او ناوړه دودونو انځورګري یې هم په ښه توګه کړې ده. زما په اند نورمحمد تره کی د پښتو ناول لیکلو په لړ کښې ربښتیا هم داسې مقام لري چې دا به هر وخت ژوندی پاته وي د دهٔ له ناولونو څخه واضحه ده چې نور محمد تره کی یو ښهٔ ناول نګار دی. په دې اړه باندې ډېر څېړونکي هم په یوه خولهٔ دي. په داستاني کلیاتو کښې چې د صادق ژړک په زیار او سمونه تالیف شوی دی. "ارواښاد نورمحمد تره کی او د هغهٔ پنځونې" تر سرلیك لاندې لیك کښې ش. حصین د تره کي په حقله څهٔ داسې لیکي:

"ارواښاد نورمحمد تره کی د خپل وخت له ادبي نړۍ څخه ډېر څهٔ لري، د خپلې مورنۍ ژبې په څنګ کښې له دري، انګلېسي او اردو ژبو سره پوره بلدتیا لري. د سیمې او نړۍ د ډېرو وتلو لیکوالو له تخلیقاتو سره پېژندګلوي لري او ډېر په زړهٔ پورې څهٔ یې له هم دې لارې په پښتو او دري آثار ور زیات کړي دي. د هند د نیمې وچې له شتمن ادبي بهیر څخه ډېر څهٔ ورسره دي او د اُروپا (یورپ) د ادبي دنیا له ډېرو ښو او نامتو څېرو سره څېړنیزه پېژندګلوي لري. د ادبیاتو په هنري ښکلا او د ادبي تخلیقاتو په فني اصولو لاس بری دی".(۱۰)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هم دې اړه باندې عبدالکريم بريالي په ليکنځې نومې مجله کښې څۀ داسې ليکي:

اور نورمحمد تره کئ نے پشتو ناول کے صنف کو آگے بڑھایا. وہ بنیادی طور پر ناول نویس ہیں، کرداروں کی تخلیق اور منظم پلاٹ پیش کرنے میں انکا کوئی ہمسر نہیں" (۱۱)

زباړه: (نورمحمد تره کي د پښتو د ناول صنف ډېر مخ په وړاندې بيولی دی. هغه په بنيادي توګه ناول نګار دی، د کرادارونو د تخليق او په مربوط پلاټ پېش کولو کښې د هغۀ په سرڅوک نۀ شي کېدای).

د نورمحمد تره کي د ناولونو په حقله ښاغلی زرين انځور ليکي چې:

ناول ليکنه د نورمحمد تره کي د قلم هغه پنځونې دي چې په خاص ډول ورته بايد تم شو. په خپل وخت کښې زمونږ د ټولو داستاني ليکوالو په تناسب په دې لړ کښې د هغۀ کار د کميت او کېفيت له پلوه زيات دی" (۱۲).

د نورمحمد تره کي د ناول ليکلو په اړه طلعت بېګ مصداق په خپله يې ايچ ډي مقاله کښې ليکي چې:

ک. الف. ليبيديف د لومړي ځل لپاره دا خبره څرګنده کړه چې په پښتو ژبه د معاصر ناول ليکنې بنسټ اېښودونکی نورمحمد تره کی بلل کېږي په دغو مقالو کښې د ليکوال (تره کي) ژوندليک او د نوموړي د ناولونو کره کتنه کښل شوې ده. ک. الف. ليبيديف په روان ادبي بهير د نورمحمد تره کي خدمتونه نۀ هېرېدونکې ګڼي او

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ادب کښې یې د ناول د ژانر بنسټ ایښودونکې بولي".(۱۳)

پروفېسر کانستانتین لیبېدیف په خپله یوه مقاله کښې نورمحمد تره کی د پښتو ژبې بنسټګر ګڼي او لیکي چې:

"نورمحمد تره کی نهٔ یوازې د افغانستان د یو وتلي سیاسي شخصیت په توګه نامتو دی، بلکې هغه یو بااستعداد لیکوال او په پښتو ژبه کښې د لنډ هنري داستان او ناول د رامنځته کېدو نوښتګر او بنسټ ایښودونکی دی".(۱۴)

ښاغلی رشید احمد د نور محمد تره کي ناول "بې تربیته زوی" د پښتو ړومبي طبعزاد ناول په حېثیت یاد کړی دی هغه لیکي چې:

"دا یوه ادبي سمونه ده چې مونږه یې په پرانستي زړهٔ او فراخ ذهن سره وکړو او دا تسلیم کړو چې د پښتو وړومبی طبعزاد ناول هم دغه د ښاغلي نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" دی د دې ناول نهٔ خو په چاپ کېدو کښې څهٔ ابهام شته او نهٔ په طبعزاد کېدو کښې، د دې ناول کردارونه، رحیم جان، د هغه مور، نیا او پلار خان بابا سوچه پښتو وایي او په پښتنې ماحول کښې ژوند کوي او د پښتنو دود دستور په کښې ښودلی شوی دی".(۱۵)

دلته مونږ په دې نتیجه و رسېدو چې نورمحمد تره کی په پښتو ناول لیکلو کښې د یو بنسټ ایښودونکي رول لري او په ناول لیکلو باندې یې په فني توګه هم ښهٔ لاس بر دی. د دې خبرو څخه ځرګندیږي چې د نورمحمد تره کی د خپل وخت او ادبي مقامیت په حقله د پښتو یو ښهٔ هنري ناول لیکونکی دی. ولې چې کله هم د ژبې په افسانوي ادب کښې پرمختګ کېږي نو له هغهٔ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ادبي پس منظر هم څرګندیږي. خو پښتو افسانوي ادب کښې ناول د څۀ پس منظر څخه بغېر په ډېره تېزۍ سره فني او هنري پرمختګ تر لاسه کړی دی. او دا پرمختګ مونږ د نورمحمد تره کي په سر ورکوو. ولې چې نورمحمد تره کي په نړیواله کچه د خپل ادب سره سره د نورو ادبیاتو هم مطالعه کړې ده. او دا دی چې تر اوسه بې لا ناولونو هم هغسې اهمیت لري لکه یو ناول چې په یو خاص چاپېریال کښې ولیکل شي او بیا په هم هغه چاپېریال کښې ډېر شهرت تر لاسه کړي. خو د نورمحمد تره کي ناولونو آفاقي حېثیت تر لاسه کړی دی هغه په دې چې دا ناولونه نن هم ځوان پاته شوي دي. په ناول لیکلو کښې افاقیت تر لاسه کول رښتیا هم د لیکوال د پاره ستونځمن او سخت کار دی چې دا کار نورمحمد تره کي په خپل فن او هنر ثابت کړی دی او دا دی زمونږ مخې ته پروت دی او دا پورتني بحث مونږ په دې تنیجه رسوي چې د پښتو لومړی ناول نګار هم نورمحمد تره کی او هم د ښۀ ناول لیکونکیو په قطار کې د سر په لیکوالانو کښې شامل دی. او مونږ هم د رشید احمد ددې خبرې ملګرتیا کوو چې په پښتو کښې لومړی طبعزاد ناول د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" دی. باید دا خبره په پښتو ادب کښې په رسمي توګه و منله شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.
پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م.مخ۱۴
۲. تره کي، نورمحمد، څړه، د ښوونې اوروزنې مطبوعه.
افغانستان.کال ۱۳۵۷ هج (۱۹۷۸) مخونه ۹۱-۹۲
۳. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.
سنګسار، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ. فروري۲۰۱۴م.
مخونه ۵۱۱-۵۱۲
۴. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات. د
بنګ مسافري، پښتو ادبي غورځنګ. شالکوټ.
فروري۲۰۱۴م،مخ۲۹۶
۵.مارکس. کارل. کميونسټ مينيفيسټو،۱۸۴۸.مخ ۱
۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات،
مخونه ۲۰۰-۲۰۱
۷.ايضاً، مخونه ۲۲۵-۲۲۶
۸. ايضاً، مخونه۴۵۱-۴۵۳
۹. ايضاً، مخونه۲۲۴-۲۴۹
۱۰. ايضاً. مخونه ۷۱۶
۱۱. ليکنځې، بريالي. عبد الکريم. پښتو ناول، پښتو اکېډمي
کوئيټه،قلات پرېس کوټه.کال ۱۹۸۷-۱۹۸۸، مخونه ۵۱-۵۲
۱۲ زنځور، زرين، د پښتو معاصر داستاني ادبيات. دانش
خپرندويه ټولنه. کال ۱۳۹۳ هـ ش (۲۰۱۴)مخ۱۵۳

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ ژړک. محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.مخ
۷۴۴
۱۴.ايضاً. مخ ۷۶۲
۱۵.احمد. رشيد، پښتو ناول (سل کاله) ضيا سنز پرنټرز پېښور،
کال ۲۰۱۵م مخونه۳۶۱-۳۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم باب

د نورمحمد تره کي ناولونه په فني حقله مکمل او پوره دي چې په هر ناول کښې یې د فن ډېر زیات خیال ساتل شوی دی. داسې ښکاري چې دی د ناول لیکلو له مخه د ناول په فني لوازماتو خبر او په دې اړه ښه مطالعه هم لري. ځکه خو یې د ناول فني اړخ مضبوط دی او هیڅ فني نیمګړتیاوې په کښې نهٔ ښکاریږي. تر دې وړاندې یا په دې وخت کښې چې د پښتو نور ناولونه لیکل شوي دي چې په هغو ناولونو کښې فني نیمګړتیاوې هم له ورایه ښکاري. البته د نورمحمد تره کي په لومړي ناول کښې هم فني نیمګړتیاوې نهٔ احساسیږي. یعنې دی پر ناول لیکلو باندې ښهٔ لاس بر دی.

دلته مونږ د نورمحمد تره کي د ناولونو د فني توکیو یا فني لوازماتو په اړه بحث کوو چې نورمحمد تره کی په خپل ادبي هنرباندې د ناول دغه فني اړخ ته څومره کتنه کړې دهٔ او څومره یې په خپلو ناولونو کښې ورته ځای ورکړی دی.

۳.۱.قیصه:

قیصه چې د ناول لیکلو د پاره بنیادي عنصر دی تر څو چې له لیکوال سره یوه قیصه نهٔ وي نو ناول لیکل مشکل وي او هغه قیصه حقیقت یا و حقیقت ته نژدې نهٔ وي نو هم ستونځمنه شي چې لیکوال دي هغه قیصه په یو ښهٔ ناول لیکلو کښې بدله کړي. قیصه چې د ډېرو کردارونو لوبېدلو پس منځ ته راځي او دا قیصه ځکه لیکوال لیکي چې په هغې کښې د ژوندي چاپېریال یا د ژوندي سماج د ژوند عکاسي شتون ولري. او دا قیصه د ناول د مرکزي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د پوره او پای ته د رسولو د پاره د پلاټ په وسیله ربط یا تړون مومي تر څو یو بشپړ ناول ځني جوړ شي. څومره چې قیصه خوندوره وي هغومره ناول خوندور ، زړهٔ وړونکی او دلچسپ وي.

د نورمحمد تره کي ټول ناولونه که مونږ وګورو د قیصي په حقله باندې په زړهٔ پورې او ښکلې قیصه لري. د ټولو ناولونو قیصې یې نبغ په نبغه د انساني ژوند په حقله دي او ځکه زړهٔ راکښونکې هم دي. ولې چې بالکل حقیقت سره جوختې قیصې یې ټاکلې دي. کله چې د نورمحمد تره کي یو ناول یو کس لولي نو هغه بالکل نهٔ شي کولای چې ناول دې په منځ کښې پرېږدي یعني نیمې دې و وایي او بیا دې بل وخت بقایا پسې و وایي. د هغهٔ وجه دا ده چې داسې ناولونه په فني حقله مکمل لیکل شوي وي ځکه خو ویونکی له ځانه سره تر پایه په شعوري او عقلي توګه وړي او ویونکی دې ته مجبور کوي چې قیصه تر پایه و وایي چې دا په ناول کښې تلوسه (سسپېنس) ثابتوي. او دا د یوهٔ ښهٔ ناول له خوبیانو څخه وي چې قیصه یې جلبونکې او په زړهٔ پورې وي. قیصه یې په ځان کښې دومره زور لري چې هیڅ یو ویونکی دې ته نهٔ پرېږدي چې ورباندې دیغت احساس کړي. دلته به مونږ په لنډه توګه د نورمحمد تره کي د هر ناول د قیصې په حقله خپله تجزیه پیش کوو:

(۱) بې تربیته زوی: بې تربیته زوی د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی چې مونږ ته په بشپړه توګه هم نهٔ دی تر لاسه شوی خو بیا هم دا ناول په خپل تن کښې بشپړ دی .قیصه یې د ژوند مکمله عکاسي کوي او دا قیصه د یوهٔ ځوان چې رحیم جان نومیږي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر مور، انا (نیا) او پلار (خان) باندې ډېر ګران وي. خو چې کله ځوان شي نو بیا پر خپل مخ باندې کارونه کوي د هیڅ چا خبره نه مني او څوک دباندې (باهر) څه ځکه نه ورته وایي چې د ده پلار ډېر سخي او تکړه کس دی ټول کلي او دیار ورته احترام لري او خان بیا ځکه څه نه شي ورته وئیلای چې په کور کښې مور او انا وربانډې خوابدې شي. ټول کلیوال د خان سره خواخوږي کوي او ورته وایي چې دا زوی دي اوس زلمی شوی دی باید وتعلیم ته یې ورواچوي او سبق وربانډې و وایې چې په مستقبل کښې د خان پر ټبر باندې یو ښۀ تعلیم یافته او د قام په ګټه انسان ناست وي. که نه وي نو بې لارې به شي اوس یې هم چې نوې ځواني ده لږ نامشروع (غیر شرعي) کارونه ځنې کېږي او د کلي خلق ځنې تنګ شوي دي. پکار دی مخنیوی یې اوس لا وکړې. په دې قیصه کښې ځکه دومره زور او ښکلا موجود دي چې دا د هر انسان د پاره ضروري وي او خواهش یې هم دا وي چې خپل اولاد ښۀ و روزي او د مستقبل د پاره یو ښۀ انسان ثابت، شي. په دې ناول کښې ټوله قیصه دومره ربط سره لري چې بالکل ټوله قیصه د حقیقت آئینه ده. نو ځکه داسې قیصه د یوۀ ښۀ ناول ثبوت هم ورکوي. او ورسره ټوله قیصه په فني حقله هم پیاوړې ده چې دا یوه مکمله د ناول قیصه ده. داسې هیڅ فني کمي په کښې نۀ ښکاري چې سړی ورته صرف یو نکل یا داستان و وایي.

(ب) څړه: په دې (څړه) ناول کښې هم ډېره په زړۀ پورې قیصه انځور شوې ده. دا قیصه د څړه ګانو د ژوند عکاسي کوي چې د تور په نامۀ کردار یې خاص کردار دی. تور چې یو ډېر غریب سړی وي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مور او پلار يې هم ژوندي نهٔ وي او د دهٔ يوه خور د بتکۍ په نامهٔ يو کردار وي او دوئ خپل اکا خړ اکا را لوئ کړي وي. خو دی بيا په مزدورۍ پسې بل ښار ته په ژمي کښې ځي چې نس واړوي او يو څهٔ د خور يا اکا د پاره و ګټي او د کلي له څړګانو سره چې هر کال په ژمي کښې په مزدورۍ پسې د قافلې په شکل کښې ځي. په ناول کښې د څړه ګانو د ژوند په حقله هر اړخيزه مکالمې شوې دي چې دا قيصه يې تر پايه پورې په سالمه او هنري توګه رسولې ده. دا قيصه د سماجي ژوندسره سره د سياسي او معاشي هلو ځلو هم عکاسه قيصه ده او ورسره د مزدورانو چې په مزدورۍ پسې بهر ښارونو ته ځي او هلته يو څهٔ ځان ته ګټي خو بيا هم د سرمايه دارانو يا حکومتي خلقو، دغلو په شمول له دوئ سره کومې ناوړه او له ظلمه ډکې پېښې کېږي چې په ډېره زړهٔ راکښونکې او بې له څهٔ فني نيمګړتياو قيصه تر پايه رسولې ده.دې قيصه کښې مرکزي خيال د لوړې او لاندې طبقې تر منځ د ښکاره توپير په ضد مبارزه ده. او هيڅ ګوندبازي يا سلوګن په کښې نهٔ دي ښکاره شوي چې قيصه بې خونده کړي. دا قيصه يا موضوع آفاقي اړخ لري چې په هر سماج کښې شتون لري او داسې پېښې د سماجي تاريخ په هره سيمه کښې ډېر د اهميت وړ وي. ځکه ليکوال يې د قيصې په ټاکنه کښې ډېر مهارت لري او يوه آفاقي قيصه يې ټاکلې ده.

(پ) د بنګ مسافري: په دې ناول کښې د يوهٔ ځوان چې بنګ نوميږي کليوال زلمی دی قيصه شوې ده. بنګ چې يو غريب ځوان دی د مزدورۍ د پاره له غزني څخه د قندهار په لور په مزدورۍ پسې ځي. د بنګ يوه کونډه مور او دوې خوېندې وي او د دوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله مځکه چې پلار بې په خپله ځنې خرڅه کړې وي او دوئ بې جائیداده پاته شوي وي. او دی له پاوندوو سره په کډو کښې ځې په دې خاطر چې ایکړ هم نۀ شي او په لارې بې خرڅ هم و نۀ شي. او بیا چې کله هلته ورسېږي نو یوه ورځ د وځکیو د پاکولو په کار ولګېږي خو دوېمه او دریمه بیا د وړې په فابریکه کښې د وړیو د مینځلو پر کار لګېږي او بیا سوکه سوکه خورا ښۀ شي، کار بې هم زده کېږي او بیا د ښۀ کار کولو په وجه د مشینانو په چلولو باندې له یوۀ استاد سره په دغه فابریکه کښې شاګرد هم شي. خو د ښۀ کار او اخلاص له کبله یې د فابریکې مشر په خپل کور کښې د خدمتګار په حېث پر کار وګوماري او دی دلته په کار کښې ډېر خوشحاله وي. خو له څو میاشتو وروسته دی ببرته د کور په خوا له پاوندوو سره له هم هغه کاني نومې پاونده سره په ملګرتیا تر کلي راشي او بیا د کانې مور ورته دوې وزې (بوزې) هم په لوغزه(لوغځُني) ورکړي چې د دۀ مور او خوېندې به بې لوېشي او شیدې به ځنې تر لاسه کوي. خو چې کله کورته راشي نو په کور کښې بې هیڅ نۀ وي ولې چې بنګ چې کومې پیسې مور ته رالېږلې وې هغه ټولې سوای خورو (سودخورو) ځنې اخیستې وي او د دۀ له راتګ سره د دۀ دا نورې پیسې او دوه وزې هم سودخوارۀ او د کلي خان صاحب په پورو کښې ځنې واخلي او دوئ بیا لاس او زنه سره کښېنوي.

په دې ټوله قیصه کښې خاص کردار د بنګ وي او په دې قیصه کښې د سودخوارو، د خان د رویې او د بدایانو په خلاف هم ښۀ په سماجي اړخ کښې عکاسي شوې ده. او ورسره یې د موضوع

لوړوالی هم ثابت کړی دی. فني اړخ يې ډېر زيات مضبوط دی.
قيصه تر پايه په سم سمت کښې په ښو کردارونو او مکالمو زيب تن شوې ده. په ناول کښې د پاوندو د ژوند هم په سالمه توګه ځرګندونه شوې ده. او د هغوئ په مخ کښې سرکاري خلق، ماسلان او ملکان چې د پيسو د اخيستلو چمونه يې ښۀ زده وي او پاوندګان پر دې مجبورکړي چې له دوئ سره مرسته وکړي هم ښه ژوندۍ عکاسي شوې ده. يعني د زيارکښې طبقې سره چې په رياستي توګه کوم څۀ کيږي هغه يې هم په کښې عکس کړی دی.

(ت) سپين: سپين ناول چې سپين يې خاص کردار دی او دغه ناول د سپين په نامۀ شوی دی. قيصه يې څۀ داسې وي. چې يو شتمن سړی وي هغه مړ شوی وي، د کور بهر خلق ولاړ وي په کور کښې ځوړ، شر اوشور وي خو بيا يو کس په کښې زغ کړي چې درځئ مړي ته غسل ورکول شوی دی نو د څۀ شي انتظار دی په دې منځ کښې مړی واخستل شي او د هديرې ته د وړلو له مخه جنازه هم وشي او صاحبزاده هم دلته جنازې ته راغلی وي. او تر جنازې وروسته ملايان، اخوندزاده او صاحبزاده سره راټول شي او د قران تلاوت پيل شي. په دې منځ کښې صاحبزاده غږ وکړي چې د مړي تر ښخېدو له مخه اسخات(سخات)بايد راوړل شي او و وېشل شي. په دې منځ کښې د مړي يو زوی ولاړ شي، هغه دورې پسې ورک شي بيا بل ولاړ شي هغه هم ورک شي خو د مړي ورور ميرامد اکا (مير احمد) ورپسې ورشي. هلته پر ميراث باندې دعوې وي او دی ورشي خنبم وکړي او په زور چې يو څۀ لاس ته ورشي بس هغه تر هديرې و رسوي او د سخات دپاره يې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته چې کله سخات و وېشل شي نو په ټولو خلقو کښې کنکوسې شي چې دا خو سخات ډېر لږ دی صرف خیرات يې راکړ او صاحبزاده هم خفه دی چې مونږ يې هم په عامو خیرات خورو کښې حساب کړي يو، دا خو يې په ښهٔ نظر نهٔ راته وکتل. خو بيا چې کله له هديرې او جنازې خلق بېرته د مړي کورته راشي نو په کور کښې ځهٔ داسې قيصه وشي چې ابدار يا صاحب منصب خلق په جلا ځای کښې کښېنول شي او دوباره نور سخات په کښې و وېشل شي.

ميرامد اکا هڅه کوي چې د مړي په څلورو واړو ښځو او د هغوئ په اولاد کښې ميراث سم و وېشي خو د دهٔ تر وس وتلې وي او خپلې ورېنداري نهٔ شي راضي کولای چې خبره ورسره و مني، دلته چې کوم زامن يا لوڼي حاضرول په هغو کښې ټولو خپل اکا ته و وئيل چې مونږ ته بايد په يوهٔ نظر وګورې. خو پر دې مهال د مړي د مشري مايني مشر زوی نهٔ دی حاضر چې هغه سپين نومېږي او دی خورا کنجوس او وړی وي خو تکړه او زړور انسان هم وي او غواړي چې ځان ته لويه برخه يوسي. او د جايداد برخه په خپل نامهٔ ډېره کړي ولې چې دی مشر ځان ته وايي او مور يې هم په دې اړه ورسره ملګري کوي. ولې چې دهٔ او مور يې د خپل پلار په ژوند هم ځهٔ داسې هڅې کړې وې چې ځهٔ زيات ځهٔ تر لاسه کړي.

په دې حقله چې جايداد سم وو ېشل شي دوئ ټول ورونه، مېرې او خوېندې په کور کښې سره اخته وي ان دا چې کله کله خو سرونه هم سره مات کړي. ولې سپين په ډېره بې شرمۍ سره غواړي ټول جايداد د ځان په نامهٔ کړي. د سپين د پارولو د پاره د سپين مور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپین ته وایي چې پلار دي ډېر غریب ؤ بیا چې یې زما د ولور
دپاره یو څهٔ مځکه خرڅه کړه نو زهٔ ورپورې بختوره او نېکمرغه
شوم دا ؤ چې د دهٔ بخت په غرونو وخوت او پرمخ یې ژوند خورا
شتمن شو او مالدار شو. بس بیا یې نو و نورو ښځو ته مخ وکړ او
یو، دوه، درې ودونه یې نور وغوښتل او زما و ستا یې حال تر دې
ځایه و رسوو. سپین هم د مور خبره ورسره تائید کړه او وئیل یې
چې زهٔ هڅه کوم چې له خپلو ښځهٔ خواوو سره مشوره کوم یو لاره به
پرې و باسم تر څو ټول جایداد د ځان کړم.

په دې اړه باندې سپین د خان، ملا او صاحبزاده په اعتماد
کښې د اخستلو دپاره خپل پلان جوړوي او بیا یوه شپه دخان او
ملا صاحب ته دعوت کوي په هم دغه شپه ملا د مړي ټول
رخت،کالي او کوټونه له سپین څخه وړي او سپین بیا غواړي چې
مُلا د ځان کړي ځکه یې دا شیان ټول ورکړل. او صاحبزاده ته یې د
خپل مړه پلار اس ورکړ چې صاحبزاده یې هم خوشحاله کړ او خان
ته بیا په مځکه کښې د مرستې ورکولو اسره ورکوي. په دې کار
کښې سپین ښځهٔ بریالی کېږي ولې چې خان او مُلا له دهٔ سره ملګري
دي سره له صاحبزاده. دوئ یوه منصوبه داسې جوړوي چې د سپین
خپله کشره مېره چې یو زوی او لور یې دي هغه هم واړه دي. ځکه
چې بیا دی غواړي چې د هغو برخه به هم ځني لاندې کړي.دلته ملا
ورته شرعي لاره ور ښیي او خان بیا د مشرتابه په حېث هر څهٔ کوي
او خان د کلي پر هر سړي رُعب لري او هر څوک یې خبره د منلو وړ
بولي نو ځکه دوئ په بریالیتوب سره خپل دغه پلان مخ په وړاندې
وړي. له دې سره ملا اوخان، صاحبزاده هم په اعتماد کښې اخستي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي دوئ کوشش کوي چې د سپین اکا میرامد اکا هم له خان سره ملګري کړي خو هغه ورته و وئیل چې زۀ درسره ملګرتیا ځکه نۀ شم کولای چې زما ورور سره اړیکې ښې نۀ وې.

دا رنګه دوئ اخر په دې کښې بریالي شول چې د سپین په خوښه یې وېش وکړ او هغه ځۀ چې سپین غوښتل هغه یې ورته د دۀ په برخه کښې ورکړل. هغه کونډه چې د سپین کشره مېره وه هغه هم وسپین ته ورپاتې شوه او یو څو وخت وروسته یې هغه کونډه هم پر بل چا خرڅه کړه او په بدل کښې یې پیسې واخیستې، که ځۀ هغې نارې چیغې کړې چې زۀ بل مېړۀ نۀ کوم زۀ د خپل زوی په سر کښېنم خو د پیسو او جایداد په خاطر خرڅه کړه.

له دې پس هم د دوئ د کور حالات ټیک نۀ شو. ولې چې د سپین کشر ورور چې ګردی نومېدۀ هغه له کوره ورک شو او سپین پوره په قرار شو.

دغسې وخت تېرېدۀ نو سپین چې به کله سوچ وکړو چې خان او مُلا د دۀ او د یتیمانو په مځکه او سرمایه خوندونه اخلي په نورو خلقو کښې به یې کله کله داسې وئیل چې خان او ملا زما د میرو او ورونړو په مال باندې شتمن دي او خوري یې ځني. دا خبرې تر مُلا او خان هم رسېدلې.

"کوم وخت چې به سپین ولیدل چې دوئ د دۀ د مېړیزو ورونړو په شتمنۍ کښې بډایان شول نو یو بل ته به یې د دوئ د بې انصافۍ شخه خولۀ وهله، د دۀ په دغو شکایتونو خان غوږ نۀ ابست، خو په پای کښې د سپین شکایتونه نور هم پسې ډېر شول او خان یې په تنګ غوندې کړ، نو یوه ورځ یې ور وغوښت او ورته یې ووئیل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینه ستا خبري ډېرې شوې دي، تل هر کس او نا کس ته وايي چې ما او ملا صاحب ستا په حق کښې ظلم کړی دی خو ته باید و پوهېږې چې ستا شتمني تر پخوا خورا ډېره شوې ده، ستا اکثرو کرويو او اجاره قوالي او اجاره خطونه نۀ درلودل، ډېرو پورورو درته پښه و نیوه او پر اصل سر درته پښېمانه شوي، خو دا زۀ او ملا صاحب ؤ چې دا ټول مو درته تابع او ستا حق مو ترېنه حصول کړ".(١)

له داسې قیصو وروسته ملا او خان خورا پرېشانه هم دي ولې چې په خلقو کښې يې کردار ښۀ نۀ ښول کېږي نو ملا يو ورځ فکر وکړ او خان ته کورته ورغلي قیصه يې ورته وکړه چې دا سپین خو په دوئ پسې خولۀ خلاصه کړې ده او بدنامه وي يې. نو ملا صاحب و خان ته ووئيل چې که داسې چل وشي چې ستااو سپین په منځ دا مانړی ورک کړو او دا مانړی په دوستۍ بدل کړو ښۀ به وي تر څو دا قیصه ختمه شي.

"هغه دا دی چې د سپین یوه کمندره غوندې خور ده هغه به ستا زوی (ژړ) ته و غواړو او هم ستا لور (وړانګو) په خپله سپین ته ورکړو چې په دې توګه د دواړو کورنیو په منځ کښې دوستي او ملګري نوره هم ډېره شي او دغه اوسني ټول جنجالونه او سيالۍ به ورکي شي".... خان دغه دوستي نوره هم په ګټه وګڼله....

ملا صاحب:

کور دي ودان چې زما خبره دې نرمه و منله زۀ به سپین هم دغه کارته چمتو کړم او ډېره هیله ده چې هغه هم دغه خبره ومني، په دې دوستۍ کښې زمونږ او ستاسې خورا ډېرې ګټې دي که څۀ هم مونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسې د يوې ډلې خلق بلل کيږو او ګټه مو سره شريکه ده او په دغو موقتي خوابديو مونږ نهٔ شو سره جلا کېدلای خو بيا هم دغه مازې د طبعيت خړوالی به هم له منځه ووځي، او په دې توګه به پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ څخه ګټه نهٔ واخستلای شي"(۲).

دلته ناول ختم شي يعني د قيصې اختتام بې هم په تجسس کښې پرې ايښي دی چې دا هم د يو ښهٔ ناول ثبوت ورکوي او خپل پيغام يا مرکزي خيال هم په سالمه توګه تر پايه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو ډېر په زړهٔ پورې ناول دی چې قيصه يې څهٔ داسې وي. په کابل ښار کښې يوه غريبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي يو پلار (باباخان) او يو وړوکی زوی چې شېر نوميږي او يوه د شېر مور. د ژمي يخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غريبۍ په خاطر مزدوري کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د يوهٔ حمام له مخه کښېني او د موځيتوب کار کوي او ورسره زوی (شېر) هم راولې او په بازار کښې د دهٔ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه کښېني د وڅکيو اوبهٔ خرڅوي او نارې وهي کشمش او کشمش په زړهٔ پورې کشمش، او پلار يې بيا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا ګوټ يا څپلۍ څړي وي يا خيرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله ورته وايي او کله څهٔ هم په تنګ شي چې هغه بې نهٔ پرېږدي کله څهٔ.

خو چې کله کورته راشي نو د شېر مور (سپينسرې) بيا هره شپه و خپل مېړهٔ باباخان (موڅې) ته دا وايي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسې د یوې ډلې خلق بلل کیږو او ګټه مو سره شریکه ده او په دغو موقتي خوابدیو مونږ نهٔ شو سره جلا کېدلای خو بیا هم دغه مازې د طبیعت خړوالی به هم له منځه ووځي، او په دې توګه به پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ څخه ګټه نهٔ واخستلای شي»(۲).

دلته ناول ختم شي یعني د قیصې اختتام بې هم په تجسس کښې پرې ایښې دی چې دا هم د یو ښهٔ ناول ثبوت ورکوي او خپل پیغام یا مرکزي خیال هم په سالمه توګه تر پایه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي یو ډېر په زړهٔ پورې ناول دی چې قیصه یې څهٔ داسې وي. په کابل ښار کښې یوه غریبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي یو پلار (باباخان) او یو وړوکی زوی چې شېر نومیږي او یوه د شېر مور. د ژمي یخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غریبۍ په خاطر مزدوري کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د یوهٔ حمام له مخه کښېني او د موخیتوب کار کوي او ورسره زوی (شېر) هم راولې او په بازار کښې د دهٔ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه کښېني د وخکیو اوبهٔ خرخوي او نارې وهي کشمش او کشمش په زړهٔ پورې کشمش، او پلار یې بیا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا ګوټ یا څپلۍ څرې وي یا خیرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله له پولیس والا څخه هم په تنګ شي چې هغه یې نهٔ پرېږدي کله څهٔ ورته وایي او کله څهٔ.

خو چې کله کورته راشي نو د شېر مور (سپینسرې) بیا هره شپه و خپل مېړهٔ باباخان (موڅې) ته دا وایي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوی دی باید ورته یوه نجلۍ وغواړو تر څو د دهٔ هم اړخ تود شي او مونږ هم د ګور پر غاړه یو. خو باباخان بیا له نېستۍ سر ټکوي او ورته وايي چې دا خو د شتمنو خلقو کار دی زما و ستا په وس څهٔ پوره دي، هغه ورته وايي چې ولور د عثمان غني له خزانو دی، مونږ به یې صرف سر ور اخته کړو بیا د خدای کار دی خدای مهربانه دی.

پلار یې هم غواړي چې داسې وکړي خو خپل وس اجازه نهٔ ورکوي. او خان بابا پر خپل عبادت باندې هم زور ورکوي او زوی ته هر وخت وايي چې زویه لمونځ کوه او ښهٔ کوه ناوړه کارونه مه کوه، حرام مه خوره خدای غني دی حلاله به راکړي. او هر وخت د ملایانو خبرې ورته کوي چې نن ملا صاحب داسې وئیل، نن یې داسې وئیل، ته باید لمانزه ته راځې چې خدای ناراضه نهٔ شي راځخه.

په دې ورځو شپو کښې یوه ورځ یوه ښځه (کونډه) چې دوې لوڼې ورسره دي، د دوئ کره راشي د کرایې د پاره په سرای کښې ورسره د اوسېدو د پاره راشي خو بیا کونډه د ښهر له وجې لږ نټه وکړي چې دا زلمی هلک دی داسې نهٔ وي چې تر منځ مو څهٔ بې خونده پېښه را نهٔ شي. ولې چې د کونډې لوڼه هم پېغلې دي. خو البته په دې منځ کښې ښهر غرمه کورته راغلی او د کونډې لوڼه یې هم ولیدلې چې په هغو کښې یوه ګلالۍ او بله ښاپېرۍ نومېږي، په دوئ کښې ګلالۍ له ښهر څخه زړهٔ یوړو او هم ګلالۍ ورباندې زړهٔ و بایللو. خو د ښهر په اصرار د ښهر مور هغه کونډه دې ته مجبوره کړه چې هغه له دوئ سره په دغه ځای کښې په یوه خونې کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره واړوي. هم دا ؤ چې هغه کونډه اولونې بې په لړو شپو کښې د دوئ همسايه او په يوهٔ ځاى کښې سره او سېدل پېيل شول.

دا کونډه ښځه د مدير اغا چې يو سرمايه دار سړى دى د هغهٔ په کور کښې مزدوري کوي د کور کارونه ورکوي. سهار وختې ځي او بيا بېرته ماخوستن ناوخته پورې د مدير په کور کښې کار کوي بيا کورته راځي په دې ډول د خپلو لوڼو د نفقه برابروي.

د شېر پلار چې له خپلې غريبۍ څخه فريادونه کوي، په دې وجه شېر هم هره ورځ ورته وايي چې زهٔ اوس لوئ يم کوم بل سم کار بايد موندهٔ کړم او تر څو ژوندمو څهٔ خوشحاله شي. خواخر پلار پر دې مجبوره کړي چې هغه اجازه ورکړي او دى بلې خواته په کار پسې ولاړ شي. په کار پسې دلته په کابل کښې يو سرمايه دارحاجي صاحب دى چې په دولتي خلقو کښې خورا لاس رسى لري. په دې ډول شېر د هغه حاجي په سفارښتنه په حکومتي پوليسي ځانګه کښې د ماسل په توګه د بل چارواکي پر ځاى عېوضي و ټاکل شي.

په دې ماسلي کښې شېر له تنخوا سره سره نوره هم لاس وهنه کوي چې دى د خپلو لويو حاکمانو د پاره ماسلات اخلي نو ځان ته هم ښه ډېره ګټه کوي. او په هغه پېسې چې ډېرې سره يو ځاى کړي بيا بې پلار ته راولېږي او دلته بې مور ډېره خوشحاله وي وايي چې اوس به نو ضرور شېر ته ګلالۍ ورغواړم. همداسې وشي چې د شېراو ګلالۍ کوزده وشي. اوس نو شېر نور هم زيات محنت او خواري کوي چې ولور ادا کړي د هغه دپاره ډېرې پېسې و ګټي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د دې کونډې میراث خوارهٔ هم راشي او کونډې ته وایي ستا د لور ورلور به مونږ ته راکوې ټول که نهٔ وي نو هم نیمي خو به ضرور راکوې. هم دغسې و منل شي چې د ولور نیمی به د کونډې و میراث خورو ته ورکوي.

شېر چې په ماسلي کښې ډېر مشهوره او د هر حاکم او افیسر خورا ډېر خوښیبنیږي. نو ځکه افسران پر دهٔ هم ډېر مهربانه وي او خورا ښې پیسې ورکوي. هم دارنګه یو ورځ شېر چې د تکړه او زړور ماسل په توګه په ټول دیار پېژندل شوي ؤ. د یو ملک صاحب پر سیمه ورغلی له هغوئ څخه یې د ماسلاتو غوښتنه وکړه د هغهٔ مزدورانو یا خواریکښانو ورته انکار وکړ او دی یې خورا ښهٔ وډباوه او بیا یې پرچه هم پر کاټ او دی جېل ته ولاړ. چې دا ټولو د پاره د پرېشانۍ سبب ؤ.

خو ببرته ژر د هم هغه حاجي صاحب په شفارښتنه خوشي کړل شي. له دې وروسته شېر یو کار هم نهٔ درلود خو ببرته هغه حاجي صاحب ته ورغلی او حاجي صاحب له ځانه سره د خپل معاون یا شخصي کس په توګه واخستواو دهٔ به ورسره بکس اخستی ؤ او د حاجي صاحب کارونه به یې په ادب او مهارت کول خو یوه ورځ حاجي ډېر ورته خښمیدلی ؤ او ورته یې ووئیل چې هلکه شېره! په تا کښې دوه لوئ عیبونه دي. یو دا چې دینداري نهٔ کوې او بل دا چې زما د کارو په حقله له خلقو خبرې کوې او ټول خلق راخبر کړې. هغه ورځ هم ما د ګمرک د رئیس د پاره یو سوغات درکړ تا ټول خلق راخبر کړې ؤ او نور غټان په ما خبر شول. چې له کبله یې زما ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيان وشو. نور ته بايد له ما نه ولاړ شي. شېر چې هر څومره زارۍ وکړې خو حاجي صاحب نهٔ منله.

له دې وروستو شېر مجبوره شواو هغه پخوانی کار يې پيل کړ خو څهٔ وکړي بله چاره يې نهٔ درلودله. د شېر زوی هم پيدا شي او د دهٔ زړهٔ په زوی باندې خورا پوره دی چې ښځهٔ دی خدای زوی راکړ هم دغه د شېر مور خو بېخي له خوشحالۍ وزر کوي چې خدای لمسي ورکړ.

د شېر زوی چې سدوجان يې نوم و ربانديې ايښی وي. يو ورځ تېزه تبه شوه. شېر، پلار، د شېر مور اوخوانبې په دې اړه ډېرې منډې وکړې چې له يو ملا يا اغا صاحب يا له پيره څخه ورته تعويزات يا دمونه راوړي. تر څو سدوجان جوړ شي. خو هر څهٔ منډې ترړې چې يې وکړې اخر سدوجان جوړ نهٔ شو او يوه ورځ مړ شو. د سدو مرګ شېر ډېر بې حوصلې کړ او ډېر سخت خواشيني شو ناړې بغارې په کور ګډې وې اوس به سدو وړې جنازه او هديره به يې کوي خو په دې منځ او رش کښې پوليس راشي شېر تر وستخو ونيسي او په زور يې کش کړي چې ته زنديق شوی يې. د شېر او پلار يې سر نهٔ په خلاصيږي چې دا څهٔ قيصه ده البته هلته چې بوځي نو بيا ټول خلق وربانديې ټول وي چې دی به اوس اقرار کوي بيا به سنګسار کېږي. خو په دې اړه شېر ته هيڅ معلومات نهٔ وي چې پر څهٔ يې جېل ته راوړی دی.

د شېر پلار هم ماجت ته پسې و راشي چې شېر مو څهٔ کړ هغوئ وايي ته کښښنه ډېره لويه ګناه يې کړې ده قران شريف يې په غلتون کښې غورځولی دی. هغه مهال چې د شېر زوی مړ شو او شېر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سدوجان تر سر کوم قران شریف ایښي ؤ هغه یې له ډېرې خوابدی
بهر په غولتون کښې غورځولی دی.
شپر د خپل جُرم په سبب پوښتنه کوي چې زهٔ مو ولې راوړی یم
څهٔ گناه مې کړې ده؟ دلته فقیر محمد نومې کس ورته وایي: دی
(فقیر محمد) سهار وختي لمانځه ته جمات ته روان وي چې د شپر د
کور په غولتون کښې یې د قرآن پاڼې په غولتون کښې دباندې
پرتې لیدلې وي او ورته یې وئیلي دي دا تا په خپله په کښې اچولې
دي. شپر او پلار که یې هر څومره قسمونه او لوړې وکړې چې دا
کار شپر نهٔ دی کړی خو هیڅ وس یې نهٔ وي. او برسېره پر دې د دوئ
دا هځه ده چې د شپر پلار پر شپر گواه جوړ کړي چې شپر دا کار
کړی دی نو شپر به توبه و کاږي او خدای به هم خوشحاله شي.
شریعت به هم پر ځای شي.
دا ټوله کش واکش اوهٔ ورځې وچلېدو خو اخر د شپر پلار په
دې اومېد راضي شو چې شپر باید دا جرم ومني او بیا به یې خدای
توبه قبوله کړي تر څو دا مسله ژر ختمه شي. د شپر په پلار اقرار
وکړي او شپر پلار و شپر ته هم ووایي چې زویه ته یې و منه بیا توبه
وکاږه خدای مهربانه دی. دا خلق خواران دي ټول و پرېشانی ته
اچولې دي.
هم دارنگه د شپر پلار ولاړشي چې د سدو د کفن او دفن کار
وکړي. یو څوک هم نهٔ ورسره ځي او ورته وایي دا د زیندیقې زوی
دی د دې جنازه مونږ نهٔ کوو خو دی اخر په خپله مجبور شي ولاړ
شي سدو پټ کړي. او په دې هیله راشي چې شپر به اقرار وکړي او
بیا به راخلاص شي. په دې توگه شپر هم د پلار له لارې مجبور کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي اقرار وکړي او د اقرار وروسته ورته وايي چې زه اودس کوم غوارم چې توبه وکاږم خو قاضي صاحب ورته وايي چې نور نو پر تا د توبې ور بند شو. ته باید سنګسار شې. په دې ډول دوئ سنګسار کړ. د ناول پای پر دې ټکیو کېږي:

"په دې وخت کښې یو پوه زلمی دوو نورو پوه ډوله زلمیانو ته وئیل: "دغه خوار او بېوزله د دې د پاره قرباني شو چې د خپلې پاچهۍ ستنې په ټینګې کړي."

له دې دوو کسانو څخه یوه پولیس ته رغ کړل چې دغه پوه زلمی و نیسي، خو هغه د خلقو په لویه ډله کښې ننووت او ځان یې له دوئ څخه نیهام کړ". (۳)

۲.۳. پلاټ:

پلاټ په لغوي معنی کښې د مځکې و یوې ټوټې ته وئیل کېږي. خو په ادبي اصطلاح پلاټ د ناول په بنسټیزو لوازماتو او عناصرو کښې یو عنصر دی چې د ناول په جوړلو کښې بنیادي کردار لري پلاټ په ناول کښې د وړو وړو قیصو و ټړون ته وئیل کېږي چې دا ټړون ښایسته او زړه راکښونکی ربط په ډېر منظم ډول ولري. او په دې توګه د ناول ټوله قیصه ښایسته او زړه وړونکې جوړه شي. یعني د وړو وړو قیصو یا واقعاتو و زنځیرجوړېدو ته پلاټ وئیل کېږي.

د نور محمدتره کي د ناولونو د پلاټ په حقله به د هر ناول په ځانګړي توګه د پلاټ نمونې راواخلو تر څو دا څرګنده شي چې د تره کي د ناولونو پلاټ څنګه دی؟ زما د مطالعې له مخې د نور

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد تره کي د ناولونو پلاټ ډېر مضبوط او منظم دی . او بالکل سړی دا نهٔ احساسوي چې دا وړې قيصې يا واقعات په ناولونو کښې ناڅاپه راغلي وي يا د حادثې له وجې وي بلکې داسې احساسيږي چې په ناولونو کښې پر پلاټ باندې ډېر برلاسيتوب لري او ټولې وړې وړې قيصې چې پېښيږي نو هغه له لومړي سره د تجسس په نتيجه کښې رازيږي او يو فطري رنګ لري. پلاټ ته فطري رنګ ورکول رښتيا هم د ښهٔ ناول نګار کار وي. ولې چې پلاټ کله هم مات شي نو پر هغه ځای د ناول ويونکي ديغت او بې ترتيبي احساس کړي چې دا د يو ناکامه ناول ثبوت وي خو د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هيڅ داسې مواد په نظر نهٔ راځي. يعني دا يې په ناول کښې د پلاټ مضبوطوالی ثابتوي. او په ټولوناولونو کښې يې د پلاټ له لارې تجسس موجود دی او ويونکی سم دم له ځانه سره تر پايه وړي. چې د پلاټ ښهٔ والی ثابتوي.

١. بې تربيته زوی: د پلاټ يا د واقعاتو د ترون په حقله "بې تربيته زوی" يو ښهٔ ناول دی او په دې ناول کښې د واقعاتو ترون يعنې د پلاټ د ښهٔ جوړولو باندې په سمه توګه او په شعوري ډول ورته پام شوی دی. ناول نګار په دې ناول کښې د فن هم خيال ساتلی دی او فني نيمګړتياوې په کښې نهٔ ښکاري. قيصه يې تر پايه تجسس لري چې دا يې د ناول د ښهٔ پلاټ ثبوت دی . خو دا چې د پښتو ژبې اول ناول دی او بيا د ناول په برخه کښې د وخت او عصر په تناظر کښې ورته و کتلې شي نو داسې ناول په لومړي وار د يو ادب برخه جوړېدل د ښهٔ ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واقعاتو ترون او د پېښو د پېښېدلو طرز بې فطري دی، حادثاتي نهٔ دی. یعني سړی داسې احساسوي چې دا نوې واقعه چې پېښه شوې ده نو دا به هرومرو دغسې کېده. د واقعاتو فطري ترون د ښهٔ پلاټ ثبوت وي.

"یوه ورځ بې پر بېړه یو باندې له یوه یتیم هلک سره جنګ او هغه بې وزله یې په یوه لوئ کاڼي پر ککرۍ و ویشت او سر یې ورمات کړ، هغه په چیغو او نارو کورته ورغلی مور چې یې د خپل زوی سر مات او مخ یې په وینو لړلی ولید. خورا په قهر او خښم او غضب سره یې خپل زوی تر لاس ونیو او د رحیم جان کره ور رهي شوه.

د رحیم جان پلار پر کټ باندې پښې غزولې او او د خپل زوی د اصلاح کولو په فکر کښې ډوب تللی ؤ. چې کوندې او زوی یې دواړه سره راتلونکي ولیدل له ځایه راپورته او په خورا اضطراب سره یې د هلک وخواته وکتل او د دهٔ له موره یې پوښتنه وکړه، چې خیر دی د زوی سر دې ولې په وینو لړلی دی، چا وهلی دی او بیا یې ولې ګرځېدلې او ډول یې پر څهٔ الوتی دی، خیر څهٔ پېښه ده؟ دا خوارکۍ دوه ګامه له دهٔ څخه ارته ورله تولې کښېنسته او له شرمه یې شونډان نهٔ شو سره پورته کولای. هلک ورته راوړاندې او په ژړه غوني او ریږدېدونکي رږغ سره یې ورته و وئیل چې:

رحیم جان په دې راز و وهلم، دهٔ چې د خپل زوی نوم واورېدو پر له و پېچل شو او تر سر یې څړیکې ووتې، د بدن تولې وېښتان یې له ستني جګ جګ ودرېدل، پټه خولهٔ ولاړ، هلک تر لاس ونیو پر سر یې لاس ور تېر او بیا یې پر مخ ښکل کړو د سر ټپ یې په تود اوبو ښهٔ پاک ورپریولی او نوکی آیډین یې پر واچول، پنبه یې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښېنوه او ور وې تاره، بیا یې یو څو خوږې په جېب کښې وراچولې او مورته یې هم یو څۀ ونیول او د زړۀ ډاډ یې ورته ورکړ.»(۴)

دلته په دې پورتني پېراګراف کښې د ناول په قیصه کښې یوه نوې پېښه رامنځ ته شوې ده او څۀ رنګه چې د کونډې زوی وهل شوی دی او بیا هغه په څنګه هنر سره د ناول د قیصې برخه جوړه کړل شوې ده. رښتیا هم سړی داسې احساسوي چې دا یو فطري عمل دی او دې نوې پېښې د ناول فن ته هیڅ زیان نۀ دی رسولی. له دې معلومېږي چې لیکوال د وړو وړو پېښو او واقعاتو د رامنځ ته کولو ښۀ فني مهارت لري او د ناول فني لوازمات هم په نظر کښې ساتي. صرف قیصه پر مخ نۀ وړي چې بس قیصه پوره کړي او د فن برخه په کښې ماته وي.

۲. ځړه: په دې ځړه نومې ناول کښې خورا یوه خوندور قیصه په ډېر هنري انداز را اخیستل شوې ده چې ټوله قیصه مخ په وړاندې داسې انداز لري چې هیڅوک نۀ شي کولای چې دا ناول د وئیلو په وخت په منځ کښې پرېږدي. ولې چې د ناول قیصه ټوله د خپل پلاټ له وجې دومره خوندوره او زړۀ راکښونکې لیکل شوې ده چې فني نیمګړتیا په کښې نۀ احساسېږي. د پلاټ مضبوطوالی د ناول فن ثابتوي. یعني په ټول ناول کښې له لومړي سره د قیصې پیل او بیا پرمخ قیصه بیول او بیا قیصه پای ته رسول. د ښۀ مضبوط پلاټ له وجې کېږي. ولې چې کومې وړې وړې پېښې د ناول برخه جوړې شوې دي هغه په داسې هنري انداز را اخیستلې شوې دي چې په هغې کښې فطري رنګ بریښي او هیڅ څوک دا نۀ احساسوي چې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه واقعه بې ځايه په کښې منډل شوې وي او د هغې واقعې د
پېښې څۀ اثرات په روانه قيصه کښې نۀ وي انځور شوې يعنې د
واقعاتو تړون بې ډېر قبلونکی انداز لري. داسې قطعاً نۀ
احساسيږي چې ګواکې دا پېښه غير فطري رنګ لري. د واقعاتو د
تړون يوه بېلګه بې څۀ داسې ده:

د لاربښونکي خوږو خبرو او د ټوپک والا ځ زړوتيا دغه جرګه
خورا ښۀ خوشحاله کړه. او په ډېرو خوږو هيلو سره ولاړل. په دې
مرکه او جرګه کښې دا هم فيصله شوه چې څړه ګان به وروسته له
دې پر لوړ ځای اور نۀ بلوي او څو چې بې وس وي په ژورو ځايو
کښې به دوئ دغه کار کوي.

ګهيځ وختي د څړه ګانو قافله په بسياري پټه خولۀ او بې له
کومې لوړې ځوږې و لېږدېدله. د ورځې يوولس نيمې بجې به وې
چې څړه ګان او يو څو خره بې چې مونږ بې قافله بولو د غرۀ په يوه
تنګي راکښېوتل، ټول پټه خولۀ روان دي داسې چوپه چوپيايي ده
چې ته به وايې چې سړيو او خرو ساوي نولې دي او هيڅ ځرپ نۀ
اوربدل کيږي.

لومړی تر هغه چې قافله په تنګي راکښېوزي نو دواړه ټوپک
والا په بيړه يو د تنګي يوې خوا ژۍ ته او بل بې بلې خوا ژۍ ته
وختل او هلته يوې لوئ په ځای د (هشه) ږغ واوربدل شو، خو سره
له هغه هم که چرې د سړي او يا خره پښه به له کومې ډبرې سره و
منښتله سمدلاسه به د ټولوغوږونه بک شول او سترګې به بې هغې
خوا ته واوښتلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تنګی ښځه اوږد غوندې دی خړه ګان تقریباً ۵۰ دقیقې نور هم په تنګي کښې لاړل، له دوئ سره سم غټو او ژورو باندې ډواړه نوپک والا روان دي، دوئ کله ډېرې ته ځانونه نیام کړي او کله ښکاره سي، په همدغه وخت کښې ؤ چې د چورلی ږغ شو او په سم ولاسه ورپسې په یوه پلا درب شو. ټول تنګي له دوده ډک شو چغ ویغ جوړ شو، د خرو انګارې د سرو له زګېروي سره یو ځای شوې، او هیڅ خواته د ځغاستي لاره نۀ شته . څوک د (الله اکبر)نارې وهي، څوک سوکه سوکه د (الا الله) کلمې وایي" (۵).

له پورتنی ټوټې څخه چې د خړه ناول څخه مو رانقل کړې ده دناول د پلاټ اندازه کولای شو. چې دا ناول څومره په فن پیاوړی دی. په څومره هنري انداز د یوې نوې پېښې د رامنځ ته کېدو فن د ناول نګار په نظر کښې دی او په شعوري اندازد ناول فن په نظر کښې ساتي او یو فطري رنګ یې ورکړی دی چې قاري دا احساس نۀ کوي چې ګواکې دا نوې واقعه په زور را اخستل شوې ده.

۳. د بـنـک مسافري: د دې ناول پلاټ هم مونږ د ناول څخه د یوې ببلګې په را اخیستلو سره معلومولای شو. د دې ناول پلاټ خو ښخي ډېر خوندور او لا زیات په فني تول پوره پلاټ دی، او سره له دې چې په دې ناول کښې ورې ورې قیصې هم ډېرې دي او په ډېر هنري انداز بې ترتیب هم ډېر پیاوړی دی او بالکل یو ډېر په زړۀ پورې پلاټ یې ورکړی دی. چې دا د ناول نګار په ناول لیکلو کښې فني مهارت او لا پرمختګ ثابتوي. په دې کښې هم د واقعاتو ترون لا خوندور او په زړۀ پورې، زړۀ راکښونکی او له تلوسې ډک پلاټ دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"بله ورځ د پونده کلي د کلات او د جلدک ترمنځ واړول. ماښام ډم ډول واهه او په داسې طرز يې وواهه چې ګواکې سبا کلي ميشت دی او نه کډه کېږي.

سهار معلومه شوه چې کلی په رښتيا نه باريږي دليل اوعلت يې دادی چې هغه څو کسه سوداګر راغلي دي کوم چې په ځنو پوندو باندې يې ډ وړيو روپۍ پاته دي، په تېره بيا کاني نسبتاً ډېر پوروړی غوندې دی.

بنګ ور ځنې پوښتنه وکړه کاني ورته و وئيل:

"په دې خبرو پسې سر مه ګرځوه دا تل هم داسې حال وي، په ژمي پونده له هر ځۀ څخه خلاصيږو، يعني شومه مو خلاصه شي، کالي مو پکار وي، نغده پيسه ورکه شي، نو په هم دغه وخت کښې سوداګر خورا ډېرې پيسې يعني ربګ ته راشوه کړي او زيات تر خلق د ډېر مجبوريت د لاسه له دوئ څخه روپۍ په وړيو باندې د سلم په ډول اخلي، البته ښکاره خبره ده، د نرخ په باب کښې خو خولۀ د سوداګر وي او هر ځۀ چې لاس وپښې ازادي شي، سکولونه وشي، د ژمي تعين شوی نرخ خورا کښته وي او مونږ د خپلو وړيو يوه برخه په ازاد نرخ خرڅه کړواو نور يې مجبوراً سوداګرو ته خپل (سلم) په حساب کې ورکوو"(٦).

۴. سپين: د سپين ناول پلاټ په فني حقله باندې يو ښۀ مضبوط او خوندور پلاټ لري، په دې ناول کښې پلاټ ته په فني توګه پوره پوره کتنه شوې ده. په ناول کښې د وړو وړو قيصو تړون رښتيا هم په ډېره هنري توګه شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان په داسي حال کښې چې له ډېرې خوشحالۍ په کالو کښې
نه ځايېده مُلا ته و وئيل:
"دغه کاربه شرعي مشکلات لري. نو خپل خپلوان بې ډېر
دي، ستا صداقت، ښهٔ سړيتوب او دا چې د خلقو له حق خوړلو ځخه
دي بد راځي ستا دوستانو ته به معلوم وي، نو که هغه ستا په
امانت دارۍ باندې شهادت ورکړي، نو البته شريعت خو تل په
دغه ډول صادق وصي پسې ګرځي که له ما ځخه ځوک پوښتنه
وکړي نو زهٔ به وروسته له هغه چې شاهدان تېر شي فتوي ورکړم،
شاهدان مي ځکه و وئيل چې خبره پر شريعت برابره شي"

خان صاحب:
"شاهدان خو به د يوې روپۍ شل تنه درته راولم. د دوئ ځهٔ کمی
دی خو چې خپلو بزګرانو ته ووايم د شريعت لار خو به را برابره
کړي، راغلو دې ته چې د ګوند رضايت په کار دی، دا هم دومره
ګران کار نهٔ برېښي که د خدای تعالی او ستاسو او د صاحب نظر
وي نو باور وکړه چې هغه په يوه چړوک کېږي.
خان لومړی دې مسئلې ته ځير نهٔ ؤ، خو چې وروسته يې ښهٔ
چرت په کښې وواههٔ نو بې د خپل وصايت د امکاناتو موضوع ښهٔ
تر سترګو رونه وبرېښېدله او له ځان سره يې فېصله وکړه چې
لومړی تر هر ځهٔ يو ځو پوروړې ورته پورته کړي او پای کښې د دهٔ
له مقصد سره مرسته وکړای شي".(۷)
۵.سنګسار: سنګسار نومې ناول د نورمحمد تره کي هغه
شاهکار ناول دی چې هيڅ يو نقاد يې پر فني اړخ باندې تر اوسه
هيڅ نيوکه نهٔ د کړې. بلکې په دې حقله ټول نقادان په دې حق کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې "سنګسار" ناول د نورمحمد تره کي هغه ناول دی چې په کښې هیڅ کمی نۀ شته بلکې د ناول په ټولو لوازماتو او شرایطو پوره ناول دی . د دې ناول پلاټ په ټولو ناولونو کښې مضبوط او د یو نړیوال معیار لرونکي ناول دی . په دې ناول کښې دا هم ثابته ده چې ناول نګار د ناول لیکلو په فن باندې پوره پوره لاس بری تر لاسه کړی دی. معنٰی دا چې لیکوال د ناول په برخه کښې تر اخره ښۀ ریاضت کړی دی په کښې بریالی شوی هم دی . د دې ناول په حقله بې نقادان داسې هم وایي:

"په دې ناول کښې ناول نګار ډېر ښۀ تیکنیک استعمال کړی دی. یو خو هغه قیصه ښه په زړۀ پورې راښکونکې انداز کښې په وړاندې بیایي. په قیصه کښې د لوستونکي د دلچسپي برقراره ساتلو د پاره هغه په مینځ مینځ کښې د بیلابېلو کردارونو په خولۀ مکالمې ادا کوي او قیصه هم داسې مخ په وړاندې روانه وي او څۀ نیمګړتیا په کښې نۀ محسوسیږي. د دې مکالمو چې کردارونه یې ادا کوي خوند لا زیات شي چې متلونه هم د دلیل په توګه راوړي"(۸)

دا ناول د مېکسم ګورکي ناول "مور Mother" نومې ناول د کچې ناول دی یعنې ډېر لوړ ناولیز معیار لري. زۀ (راقم السطور) هم په دې نظر یم چې نورمحمد تره کی یو ښۀ بریالی ناول نګار دی او پر ناول لیکلو باندې ښۀ مضبوط عبور لري. په پښتوادب کښې د پلاټ په حقله ډېر کم ناول نګاران دي چې په ناول کښې د ښۀ پلاټ لیکلو باندې په فني توګه ګرفت لري، چونکه پلاټ د ناول ډېر ضروري عنصر، که پلاټ کمزوری شي نو د ناول نیم خوند ګار شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو نورمحمد تره کی په دې کښې پوره بریالی دی چې ښۀ ناول ولیکي او و دې ناول ته که مونږ د پلاټ ناول ووایو نو هم هیڅ بېځایه خبره نه ده.

"ادې له لوړې مې سترګې عین غین کېږي ستا چای جوشه چې را اېشي نو تورې هېلی به سپینې شي، ماته لږ څۀ ګوله ډوډۍ راکړه"

مور بې په غړنده ږغ ورته و وئیل:

"ډوډۍ به چا راوړه! پلار خوارکي خو دي په متې خان راوه رساوۀ، هغه تاته معلوم دی چې شپېلغي (شبکور) دی ورسره، زویه وغورځه له دغه نزدې نانوایي څخه درې سرې ډوډۍ راواخله"(۹)

له دې پورتني مکالمیز جملو څخه دا څرګنده شوه چې د ناول پلاټ څومره مضبوطوالی لري او د کوم معیار مکالمه ده. یعني داسې ثابتوي چې په دې ناول کښې پلاټ ته په فني توګه پام شوی دی.

۳.۳.کردارنګاري:

کردار نګاري چې په قیصه ایز ادب (افسانه، ناول، ډرامه) لیکلو کښې ډېر مهم رول لري او یو بنیادي عنصر بې دی، یعني چې کردار په کښې نۀ وي نو په دې پورته دریو کښې د یوۀ هم لیکل ناشونې دی . په قیصه ایز ادب کښې ښۀ کردار او زړۀ راکښونکې کردار هغه وي کوم چې په ژوند کښې ژوند مومي او و ژوند ته ژوند ورکوي. څنې کردارونه چې هغه ژوندي خو وي خو کردار بې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ وي هغه په کردار نګاري کښې ښهٔ رول هیڅ کله نهٔ لري. د کردار نګارۍ په حقله پوهان داسې وايي چې:

"د ادب په اصطلاح کردارنګاري هغې فن یا هنر ته وائي کوم چې یوه قیصه (ناول، ډرامه، داستان) کښې د کردارونو د اعمالو د تهذیب او ترتیب او افرادو د سیرتونو او اطوارو د ذهني او نفسیاتي تنظیم د پاره استعمالیږي" (۱۰)

د یوې ښې قیصې لیکلو د پاره ضروري ده چې کردارونه یې ژوندي وي، حقیقت ته نژدې وي، رول یې مثالي، او ورسره د یو کردار په رول کښې یو ښهٔ تسلسل موجود وي، د کردار نفسیاتي، ذاتي، اجتماعي یعني هر اړخیز شکل باید څرګند وي او داسې نهٔ وي چې یوکردار په اول سر کښې د ښهٔ خوبۍ انسانې رول لري خو بیا د قیصې په منځ یا پای کښې بلا وجه بد جوړ شي ولې چې دا د فطرت مخالف عمل وي، کردار چې په لومړي سر کښې کوم رول د ناول نګار له خوا په لاس ورکول شوي وي باید تر پایه هم هغسې پاتې شي، چې دا به د یو ښهٔ ناول لیکلو ثبوت ورکوي، د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هم و کردار ته ښخي ښهٔ کتنه شوې ده او بالکل په هیڅ ناول یا افسانه کښې یې د کردار رول مړ نهٔ وي بلکې په ژوندۍ ښه قیصه پرمخ بیايي، او دا د ښهٔ کردار ثبوت دی چې کردارونه یې ژوندي پاته وي او تر پایه پورې هر کردار ښهٔ، غړند. پر ځای پاته، د قیصې برخه او د مخصوصو اقدارو په حساب د ژوندي کردار پاتې وي. د نورمحمد تره کي د ناولونو په برخه کښې مونږ په دې نتیجه رسېږو چې د کردارونو لوبېدل یې په ښهٔ فني یا هنري ډول تر سره کړي وي. یعني د کردار په لوبېدلو کښې هیڅ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نهٔ احساسیږي او نهٔ بې داسې په یو ناول څوک ثبوت ورکولای شي چې د کردار له وجې به د ناول فن ته زیان رسېدلی وی. د هم دغه ښهٔ کردارونو له وجې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه پر پښتو ادب ویونکو باندې غالب اثر لري، او داسې کله هم نهٔ دي شوي چې د دهٔ په ناول وئیلو کښې د فن کمزوري احساس کړي، یا بې ځایه ډېر تند کردار لوبېدلی وي یا دغسې بې ځایه ډېر سست کردار ادا کړل شوی وي. ټول ناولونه یې د ښهٔ کردارنګارۍ لوئ ثبوت دی مونږ به صرف د یوه یا دوو ناولونو څخه بېلګې راواخلو:

"بیا سم د لاسه پر ډوډۍ بسم الله و وئیل شوه، کوم وخت چې د ډوډۍ خوړل خلاص شول،نو ښځې ډېرې وریځې په غوریو کښې پاته شوې.

ناظرورته و وئیل:

"که مو زړهٔ غواړي، نو تاسې کولای شئ چې دا پاته ډوډۍ او حتٰی غوري هم له ځانه سره یوسئ"

یوهٔ ملا ورته و وئیل:

"کور مو ودان! شریعت مو روښانه کړ خدای دي داسې کورونه هیڅ وخت نه ورانوي، غوري او ډوډۍ څهٔ کوو چې وړو یې، یو د خدای دوست به وایي چې کور مي تر تا جار نو هغه بل خو به وانسکي (پړي) نهٔ ورته اچوي" دې ملا لا خپله وینا نهٔ وه بشپړ کړې چې قابچې یو پتنوس چې شین دسمال پر غوړېدلی و راوړ او د ناظر مخې ته یې کښېښود ، ناظر په تلوار دسمال تربنه ایسته کړ او د دسمالو پینځهٔ غوټې په کښې ښکاره شوې.

ناظر ته بیره چې لږ څهٔ مضطرب غوندې هم ؤ، و وئیل:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ستاسې خوښه ده! چې غوري او وریژې نهٔ وړئ نو دا دی هر یوه ته شل شل افغانۍ ورکول کېږي"(۱۱).

په دې پورتنۍ بېلګه کښې که مونږ وګورو نو د ناظر او مُلا یې چې کوم کردار څنګه ښکاره کړی دی او د هغوئ د نفسیاتي سویې مطابق یې ډېر په زړهٔ پورې تمثیل کړی دی چې د ښې کردارنګارۍ لوئ او ښکاره ثبوت دی.

د یو بل ناول بې تربیته زوی څخه یې د کردارنګارۍ په حقله یوه بېلګه را اخلو، بې تربیته زوی د نورمحمد تره کي داسې ناول دی چې نقادانو ورباندې ډېر تنقید هم کړی دی چې فني اړخ یې کمزوری بللی دی، البته د کردارنګارۍ په حقله بېلګه داسې ده چې نیمګړتیا په کښې نهٔ احساسیږي. او له فطرت سره ورته حقیقت ته نژدې رول لري.

"دا په منډه راغله او د خوني په ورهٔ کښې چې یو لاس یې ویوهٔ لوري ته او بل یې و بل لوري ته د ورهٔ لګولی ؤ، و دربېده او سرېې ور ننه یوست، که ګوري دی پر خپل کټ باندې اوږد، اوږد غزېدلې او لاس یې پر سترګو باندې ایښي او سترګې یې سره ورغلې دي، خور یې په وچ او تېره ږغ سره ورته و وئیل چې:

"رحیم جان لالا ته یې؟

د دهٔ سترګې سره رونې شوې، سر چې یې راپورته او د ورهٔ و خواته یې وکتل که ګوري ببو کمکۍ خورکۍ یې ده، څو ښکنځل یې ورته وکړ او ویې وئیل چې:

زغله ورکه شه، وخوب ته مې پرېږده، دا له ورهٔ څخه را پرشا او یو ګړی د انګړ په منځ کښې و دربېده، څرنګه چې د کوچنیانو خوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او عادت وي بېرته راغله او د خونې په وره کښې ودرېدله چې د دۀ سترګې سره ورتلې، دې بيا په هغه راز ږغ چې خندا هم په ګډه وه ورنارې کړې چې:

رحيم جان لالا سترې مشې، د دۀ بيا سترګې سره وسخېدې او له ډېرې خواشينۍ او خښمه له کټه راځوړ او په نجلۍ پسې ولټول (۱۲).

دلته په دې پورتنۍ مکالمه کښې هم د کردار د لوبېدلو حقيت سره جوختوالي ثابتيږي، عين د يوۀ ماشوم رول په حقيقي ژوند کښې دغسې وي او هم دغسې د يوۀ بې تربيته ځوان او نامنوني ځوان غصه او قهر دغسې وي لکه څنګه چې بې تمثيل شوی دی. دلته د رحيم جان کردار په ډېره سالمه توګه له لومړي سر څخه بيا د ناول تر پايه په ټوله قيصه کښې زړۀ راکښونکی لوبول شوی دی. او هم هغسې د رحيم د نفسياتي او سماجي سطحې په مطابقت سره راوړل شوی دی. هيڅ بې ځايه قهر او رحم بې نۀ دی په کښې ځای کړې چې دا هم د ناول نګار د ښۀ کردارنګارۍ ثبوت ورکوي.

په دغه توګه د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې و کردارنګارۍ ته په ځانګړې توګه پاملرنه شوې ده او په هيڅ يو ناول کښې بې د کردارنګارۍ بې خوندي نۀ ده راغلې او په هنري ډول پر کردارنګارۍ باندې ښۀ لاس برى لري.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۴. د کشن ژبه:

د کشن چې په پښتو کښې مونږ ورته د قيصه ايز ادب ژبه او ژبې کارونه وايو، په ناول کښې بايد ژبه يوه هنري ژبه وکارول شي، د ناول د ژبې او د عام نثري ژبې بايد فرق واضح وي، يعني هنري په دې معنیٰ چې کوم کردار وي د هغه کردار د علمي سويې، نفسياتي يا سماجي کچې سره ورته کردار هم وي. يعني د ناول نګار خپل علمي توري د يوه بې سواده کردار د پاره و کاروي نو د ناول څخه فني اړخ له مينځه ځي.

د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې بالکل هنري ژبې کارونې ته په جدي توګه پاملرنه شوې ده. يعني د ناولونو ژبه يې هنري ده او ساده، کليواله د افغاني چاپېريال ژبه يې کارولې ده چې اولس په اسانۍ سره په پوهېدلی شي، او سمه دمه فطري ژبه کارول شوې ده. په هيڅ يو ناول کښې يې داسې ژبه نه ده کارول شوې چې په کښې داسې به برېښي چې د کردار سويه يو شی وي او ژبه يې هغسې نه وي. د ناول په وئيلو سره يې مونږ په دې نتيجه رسېږو چې د ناول ژبه يې هنري ده او که نه، د بېلګې په توګه:

څو دقيقې وروسته دود لړ شانته خپور شو، او شاوخوا ورسو ښکاره شوه، په دغه وخت کښې يو هيبتناک ږغ واورېدل شو چې وئيل يې (ځای پر ځای هيڅوک بايد و نه ښوريږئ که نه وي خون به يې په خپله غاړه وي) کراره کراري وشوه، ته به وايې چې ټول شيان بېرته عادي حالت ته راوګرځېدل، د ويري څادر پر ټول ساکښو خپور شو، څنې بې سده شول او څنو هېښ کتل، يو څو ثانيې وروسته بيا ږغ شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړ شئ! یو د بل لاسونه سره وتړئ" هیڅوک په هیڅ نهٔ پوهېدل، د ټوپکانو په یوه پلا درب ټول کانهٔ کړي دي او سد بې له پره ترې نه ایستلی دی.

نور سوکه یوهٔ بل څړه ته چې له ښي مټ څخه بې وینو داري وهلې ووئیل:

د غلو غدی، خو وختله خدای دې خبر کړي"(۱۳).

هم دا د یو بل ناول څخه بې ببلګه را اخلو چې په کښې د ژبې وهنر ته رښتیا هم کتنه شوې ده او دایې ثابته کړې ده چې نور محمد تره کي په ناول کښې د هنري ژبې کارونه باندې هم ښهٔ پوهیږي:

"مړی خو پخوا لا پربمنځل شو، نو ولې جنازه نهٔ راباسئ؟"

اخنذاده صاحب د دغه معمر سړي خبره پرې کړه او د مرحوم ژرغونکي ورور بې ورته و وئیل:

"کتاب وایي هر څومره چې مړی ژر ښخ شي، ثوابونه بې هغومره ډېر وي نو تلوار پرې وکړئ دا به د مرحوم د روح د ارامی د پاره خورا ښهٔ کار وي"(۱۴)

له دې پورتنیو ببلګو دا ثابته شوه چې د نور محمد تره کي په ناولونو کښې یوه په زړهٔ پورې، ساده، روانه او هنري ژبه کارول شوې ده. کومه ژبه چې یوه ناول ته اړتیا لري او د ناول خوند یو په دوه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۵. سسپېنس/تلوسه:

سسپېنس چې په پښتو کښې ورته تلوسه یا غوټه توری کارول کېږي. دا هم د ناول هغه مهمه برخه ده چې لوستونکی له ځانه سره وړي او ویونکي هر وخت په داسې کېفیت کښې پرېږدي چې هغه پر مخ باندې د ناول وئیلو ته لېواله ساتي، او تلوسه لري چې مخته به کوم څهٔ کېږي، کوم کېف به مخته راځي؟ هم داسې لوستونکی په تجسس کښې ساتي.

"تلوسه یا غوټه د ناول هغه برخه ده، چې لوستونکي ته په لسګونو پوښتنې پېدا کوي او ناول له خپل اصلي حالت څخه و باسي: یعني داسې یوه غوټه لوستونکي ته مخې ته ږدي، چې لوستونکی بې هم په حل نهٔ پوهېږي او هم هڅه کوي، چې د پوښتنې ځواب ځان ته پېدا کړي". (۱۵)

د نور محمد تره کي په ټولو (بې تربیته زوی، څړه. د بنګ مسافري، سپین. سنګسار) ناولونو کښې تلوسه یا سسپېنس په هنري انداز کښې شتون لري او رښتیا هم د ناول په لیکلو کښې د تلوسې یا سسپېنس پېداکولو هم ښهٔ هنر لري، یعني لکه په سپین ناول کښې چې د یوې منصوبې په توګه د سپین او د هغه د ورونو او میندو او خویندو د جایداد باندې د قبضې کولو د پاره خان، مُلا او صاحبزاده ډېر زیات سرګرمه وي او غواړي چې د هغه په جایداد او سرمایه کښې خپله ښه ونډه واخلي، دغسې چې بیا په پای کښې سپین پښېماني هم کوي او ارمان کوي چې داسې باید مه وای شوي. دغسې ټوله قیصه تر پایه ښه له تلوسې ډکه قیصه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لوستونکی تر پایه په تلوسه کښېږي ساتي له ځان سره یې وړي
چې دا د یو ښه ناول ثبوت دی.

هم دغه رنګه د نورمحمد تره کي په یو ناول "سنګسار" کښې
هم د موخي (باباخان) او د هغه زوی د ژوند ټوله قیصه تر پایه پوره
له تلوسې ډکه وي او پای خو یې ښخي په ډېر الم باندې ختمیږي او
چې ناول ختم هم شي نو بیا هم تلوسه په کښې موجوده پاتي شي،
او په دې ناول کښې هم په دولتي توګه چې د روشنفکرۍ او
انقلابي نظریاتو په خلاف کوم سازش کېږي هغه له تلوسې ډکه
قیصه پر مخ بیایي او د لوستونکي مجبوري وي چې تر پایه یې په
یو وار ولولي.

د نورمحمد تره کي په "خړه" نومې ناول کښې هم د تلوسې د
پاره پر قافلو باندې د غلو او ډاکوانو حمله او دغلو ټوله قیصه چې
د هغه له وجې ټول مسافر خړګان د ویرې او وهم ښکار شي او دغه
وهم او ویره تر پایه د ناول د تلوسې برخه فعاله ساتي، یعني
نورمحمد تره کی په هر ناول کښې په ډېر پیاوړي انداز د تلوسې په
برخه کښې بریالی ثابت شوی دی.

"د بنګ مسافري" نومې ناول کښې بیا د مزدورانو د تحریک او
له هغوئ سره د فابریکې د خاوندانو، جبري سلوک او بیا د بنګ
خپله په ژوند کښې پر مختګ کولو احساس او بېرته د کورپه خوا
راتګ له خویندو او مور سره زښته مینه، د سود خوازو او خان
پورونه اداکول، دا ټوله قیصه مخ په وړاندې له تلوسې ډکه ساتي
او لوستونکی له ځان سره ځکه وړي چې لوستونکی هر ساعت په
دې تلوسه کښې وي چې، پرمخ باندې بنګ څنګه خپل ځان په کار

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کښې ګړندی جوړوي، او د کور ساتنه په دې بابت کښې، د سودخوارو ترېټه ترې، یا خان سره څۀ کوي او یا هغه د کوچیانو له ژونده خوند اخلي داټوله قیصه له تلوسې ډکه وي او تر پایه ناول په بریالیتوب سره تر تکمیل کوي، او دا خوبي بې بیا ښېله ده چې د هر ناول اختتام بې پر داسې ځای کړی وي، چې سسپېنس په کښې موجود پاته شي. چې دا د یوۀ ښۀ هنري ناول لیکلو فن ثابتوي.

۳.۲..تصادم/ واقعه نګاري:

تصادم چې واقعه نګاري هم ورته وئیل کېږي، د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې واقعه نګاري وجود لري او د هم دغسې واقعاتو له وجې ناول مخ په وړاندې ځي، او په ناول کښې د واقعاتو یو بل سره د تړلو ښۀ مهارت لري کوم ته چې پلاټ وئیل کېږي، په هر ناول کښې بې هڅه کړې ده چې واړه واقعات په هنري ډول سره و وډل شي.

یعني په "خړه" ناول کښې پر قافله باندې د غلو حمله، او له دې پس بیا په کوټه کښې د سیوی و خواته د تګ په وخت له هغه سبټ سره پر کرایه باندې د مزدورانو نۀ منل، او دغسې نور واړۀ واقعات په ناول کښې واقعه نګاري ثابتوي او هنري ډول بې ثابتوي.

په "سنګسار" ناول کښې خو بېخي زیات واړه واقعات مخته راځي. لکه د شېر له کلالۍ سره مینه، د شېر له حاجي صېب سره تعلق بیا د هغه په وسیله عیوضي ماسل جوړېدل، بیا جیل ته تګ، وادۀ کول،د شېر زوی پیدا کېدل،د هغه بیمار کیدل او بیا مرګ، بیا ورپسې، د سازش واقعه چې شېر د قرآن پاڼې په غولتون کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول الزام، بیا د هغه پلار مجبورکول چې په شپړ اقرار وکړي، بیا د شپړ اقرا او وروسته سنګسار کول. بیا په پای کښې د دوو تعلیم یافته زلمیانو له خوا افسوس په سازش سر خلاصېدل. دا ټول واقعات په ناول کښې راوړل شوي دي او د ناول نګار واقعه نګاري بې ثابته کړې ده.

په "سپین" نومې ناول کښې د مالدار سړي مرګ، بیا د هغه له مرګه پس پر میرات باندې جګړه منځ ته راتلل او داسې بیا د خان دوو کسانو سره خواله کول او هغه دوه د سپین په ضد پاروول او داسې نور واقعات د دې ناول واقعه نګاري ثابتوي.

په "بې تربیته زوی" نومې ناول کښې، د رحیم جان، بې لارې کېدل. د کونډې زوی وهل، له کلي ورکېدل. بیا ماشومه خور وهل، ورسره خپله مور په تسي کښې وهل. او داسې ورې ورې قیصې د دې ناول بنایست جوړېږي او د دې ناول واقعه نګاري په ښۀ توګه تمثیلوي.

په "دبنګ مسافري" نومې ناول کښې هم پر واقعه نګاري باندې ښۀ لاس بری لري، د بنګ له کوره په مسافري پسې تلل،د کلي د جمات زوړ مُلا فارغ کول او نوي ملا راتلل، د سرسایې مسئله جوړول، د بنګ له کوچیانو سره ملګرتیا، له کاني سره ښه ټینګه یاري جوړول.په لارې له کوچیانو سره سوداګرو ستونځې پیداکېدل.بنګ مزدوري کول، په فابریکه کښې د ماشینکار په توګه کار پیلول، د مزدورانو د فابریکې په خلاف احتجاج کول، د بنګ د ښۀ کار پر بنیاد د سېټ په کور کښې پر کار ګمارل. دلته په کلي د دۀ مور څخه د پیسو اخیستلو په وخت د سودخوارو تر میان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړه کېدل بیا خان د هغې حل ایستل. ټول داسې واقعات دي، چې ناول یې مخ په وړاندې بیولی دی، او په ناول کښې واقعه نګاري مضبوطه ساتلې ده.

۳.۷.منظرکشي:

د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې منظرکشي ته په ډېر ښایسته انداز پام شوی دی. او منظر کشي چې د ناول ټول ټال ښایسته او زړهٔ راکښونکي حالت منځ ته راوړي. په دې حقله نورمحمد تره کي ښهٔ برلاسیتوب لري. او رښتیا هم په هر ناول کښې منظرکشي په سمه توګه ځای کړې ده. کومه چې د لوستونکي د پاره د دلچسپۍ سبب ګرځي او لوستونکي تر وتازه ساتي او دیغت نهٔ احساسوي.

"د زېړي ماځیګر خوا ده، وریځ سپین وبره شوه، هر چاته دا یقین شو. چې دا وریځ به نن شپه واوره اوروي. دهر چا غوږ په هوا دی، د واوري سوړ سیلاو لګیږي. ټول ځړه ګان تر تیاره ماښام پورې د بوټو په راوړلو بوخت ؤ. نو ځکه تور ډوډۍ ناوخته پخه کړه.

سرې ماښام واوري په اورېدلو پیل وکړ. او ځپ ځپ اورېدله، که څهٔ هم خورا لوئ لوئ اورونه هر چرې بلېدل او ځړه ګان خورا پر ټول وو او ځانونه یې تودول، خو هیڅ ځوږ نهٔ و،چا دا نهٔ وئیل چې دلته هم خلق شته."(۱۲)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منظرکشۍ په باب "د بنګ مسافري" نومې ناول کښې هم ښئه منظرکشي شوې ده او خورا لوستونکی له ځان سره وړي او یو زړه راکښونکی حالت یې پیدا کړی دی. د بېلګې په توګه:

"شنو رغو، ښکلیو ښېدیاګانو چې په تنکیو وښو پټ دي او د هر لیدونکي زړهٔ له ورایه، وړي، په بنګ کښې خورا ژوره خوښې ایجاد کړه.

په تېره بیا پر شینکي اسمان باندې د اوورو سپین ټاکران چې ځنې برخې یې سور وبره اوښتې دي او تا به وئیل د پېغلې نجلۍ بارخوګان دي"

پاکې هوا اوپراخ آسمان د بنګ زړهٔ نور هم ورپورته او د یوې ګړۍ لپاره یې هر څهٔ هېر کړل او خپل راتلونکې ژوند ته یې په خورا باور او هیلو وکتل او دزړهٔ له کومې یې یوه غړانګه وځکوله"(۱۷).

یا په بل سپین نومې ناول کښې هم منظرکشي داسې په زړهٔ راکښونکي انداز کړې ده چې لوستونکی مجبوروي چې تر پایه یې ولولي.

"په کلي کښې خورا لوئ شنخول دی هرې خوا ته ځوړ دی څوک یوې خوا ته په ببړه درومي او څوک بلې خواته ځغلي، څوک د چا په خبره ښه نهٔ پوهېږي او هر یو سرګردانه ښکاري.

د یوهٔ ښکلي چمبرله مخه چې له کلي څخه لږ وتلی دی یوه لویه ډله خلق ناست دي، چا سر کښته اچولی دی، څوک بیا د خپل اړخ له سړي سره ورو – ورو پسپېږي او یو څهٔ ورته وایي، په دې ډله خلقو کښې زیات تره سپین پګړي دي چې له نورو شاوخوا کلیو څخه راغلي دي، د چا ږیرې شناوې دي، د چا تکې سپینې او اوږدې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د چا ږيرې ببا توري دي، دا يوازې د تورو ږيرو څښتنان دي. چې سرونه يې نه دي خړولي او څه په هسکه غاړه ګوري په دې ډله خلقو کښې چوپه چوپايي ده چې يوازې کله کله ښهاري اوربدل کېږي او هم د ځينو تسپو د ټکهاري په اثر ارامه فضا لږ څه سره ووهل شي او هم کله کله له ناستو کسانو څخه کوم يو ارمېږي و کاږي، او لږ څه په زوره ووايي توبه خدايه توبه"(۱۸)

په "سنګسار" نومې ناول کښې يې هم منظرکشي په هنري ډول ځای کړې ده او دا هغه ناول دی چې د نړيوالې کچې ناول دی د منظرکشۍ بېلګه يې داسې ده:

"په ځنو کوڅو کښې پانډيان ولاړ دي او کوم سپين کالي او معتبر غوندې د دربشيو والا خلق په پينځه پولۍ د چکړو له هغو ډنډواو ولاړو اوبو څخه په شا پورې باسي چې په هغو کښې تېرېدونکي تر بجلکو پورې ننوزي، ځنې ځايونه خو د اوبو ډنډونه تر ځنګانه حتی تر ورانه پورې وي، هر څوک چې له شوربازار او شاوخوا کوڅو څخه د پل خشتي د ماجت په واټ راننوزي نو يوه ژوره ساه واخلي او په زړه کي د يو ډول بريالیتوب احساس وکړي او څه هم د دې ځای د کوڅې سره پټ دي او کوڅه يې نسبت د تېرېدونکو شمېر ته خورا تنګه ده خو بيا هم ختيې او چکړې په کښې لږې وي او هغه هم هغه ختيې دي چې خلقو په پښو کښې له شاوخوا څخه له ځان سره راوړې دي"(۱۹)

په "بې تربيته زوی" نومې ناول کښې يې د منظرکشۍ هڅه کړې ده او دا هڅه يې هم ښه برياليۍ هڅه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایستادې اوبه د ځنې سیندو د ګڼون په اثر لکه د غزني رود او د زرمت رود، سره یو ځای کېږي، اوبه یې تروې او د څښلو نه دي، خو دښکار دپاره خورا ښهٔ ځای او په پسرلي ببخي ډېر او هر ډول مرغان له شا وخوا ملکو ورته راځي نږدې غاړه یې ښرنه ده او هم یې پر غاړه خورا لوړه او ګڼه سارمه شنهٔ کېږي چې د نژدې کلیو ګورمونه اورمې په کښې څري د لمر لوېدو و خواته یې په غټو او ژورو کښې یو څو خورا ګڼ کلي پراته دي چې (ګوړې ناوه) یې بولې. د دې ځای اوسېدونکي لکه مقر نور خلق کاریزونه او څهٔ هم د بادامو باغونه لري"(۲۰)

دلته د دې ناول(بې تربیته زوی) په منظرکشي بې منظر کشي په بریالیتوب ترسره کړې ده خو څهٔ د سیمې په حقله یې حقیقي ښه بیان کړې ده او دا ځای او سیمه په رښتیا هم دغسي دي. نو ځکه بې و منظرکشی ته څهٔ زیان هم رسولی دی . منظرکشي په ناول کښي د ناول نګار خپل فن دی چې هغه باید و حقیقت ته نژدې بې شکه وي خو په رښتیني توګه دغسې نهٔ وي ولې که په رښتیني توګه هم هغسې نو هغه بیا د جغرافیې په سیمه ایز لیکلي شکل تاریخي ښه لري. او لوستونکی د هغې سیمې له حقیقت سره اشنا کوي. خو د ناول منظرکشي صرف د دې دپاره وي چې په لوستونکي کښي تلوسه، پېدا کړي، او زړهٔ وړونکي حالت ته بې ورولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۸..کلایمېکس/پای:

کلایمېکس چې د ناول اخیرنۍ ته وئیل کېږي په دې برخه کښې ناول پای ته رسول کېږي خو د ناول پای ته رسول په بنیادي توګه دوه ډوله لري چې یو یې داسې وي چې ناول له تلوسې سره پای ته ورسېږي او تلوسه هغسې پاته شي، او لوستونکی دې ته پرېږدي چې دوئ دتلوسې پای څنګه احساسوي او دوېم د ناول پایله پر یوه پرېکړه وشي او هغه کومه تلوسه چې له پیل څخه راروانه وي هغه غوټه خلاصه کړي او تلوسه ختمه کړي ورسره ناول هم ختم شي.

نورمحمد تره کي خپل ټولو ناولونو کښې پای د تلوسې سره پرېښی دی او دایې یو خاص اسلوب خپل کړی دی چې ناول پر تلوسه باندې ختم شي اود ناول لوستونکي سره بیا هم تلوسه پاتې شي چې مخته څۀ کېدل به وي، خو د ناول تکمیل یې هم کړی دی. دا د یو ښۀ ناول لیکونکي مهارت ښکاره کوي چې په ناول کښې تر پایه تلوسه ژوندۍ پاته وي او پر تلوسه باندې ناول پای ته رسوي. خو کوم پېغام چې مقصد وي هغه په سالمه توګه تر پایه په کښې ورسوي. دا د یو ښۀ ناول نګار په صفت کښې راځي.

خو لومړی ناول چې درې ټوکه یې چاپ شوی دی هغه هم که څۀ د لیکوال په خپلو خبرو چې وایي دا ناول نورې برخې هم لرلې البته اوس به نۀ وي، نو معنی دا چې دا ناول نیمګړی دی، خو بېرته د قیصې او خیال یا مفکورې په حقله دا ناول خپله مکملتیا ښکاره کوي. او پېغام یې په صحیح توګه مکمل په کښې ساتلی دی . او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغسې تلوسه په کښې احساسیږي ولې چې دا ناول نیمګړی هم دی
خو بیا هم د فن او هنر له لارې مکمل ناول بللای شو.

۳.۹. فلسفه حیات:

فلسفه حیات یا مفکوره یا مرکزي خیال دا ټول یو شی دي، په کوم کښې چې د ناول ټول ټال مرکزي مقصد یا لیکوال په کښې د کومې مفکورې لاندې ناول لیکلی وي. د نورمحمد تره کي ټولو ناولونه کښې د وخت او حالاتو په مطابقت سره ډېره زوروره مفکوره ورکول شوې ده، یعني هر ناول یې ځانته مفکوره لري او داسې مفکورې انتخاب کول هم د یو ښهٔ ناول نګار صفت وي. د هر ناول مفکوره یې د ژوند سره اړوند ده او په ژوند کښې یې له مهمو اړخونو سره تړلې او دژوند د ستونځو د راښکاره کولو د پاره په زړهٔ پورې فلسفه حیات په ناولیزه ژبه رانغښتي دي. د ښو ناولونو خوبي هم دا وي چې یوه ښه مفکوره ولري بغیر د ښې مفکورې یا خالي وخت تیرې د پاره مفکوره ورکول د کمزوري ناول نخښه وي.

هر ناول نګار چې ناول لیکي نو یوه موخه یا مقصد یې ضرور وي، خو اکثر په ناولونو کښې د انساني ژوند سره اړوند د ژوند د لا ښهٔ والي د پاره د ژوند ناخوالې،بدې پېښې، بد روایات، بداخلاقو یا داسې نورو شیانو په ضد د انسانانو د روزنې د پاره لیکل کېږي. خو د نوې دنیا سره د انساني رویو، ذهنیتونو، نفسیاتو، رومانوي،جنسیاتي، سیاسي، نظریاتي، سماجي یعني هر اړخیز ناولونه لیکل اوس عام شوي دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کي هم په دې حقله خپل قلم تاند ساتلی دی او د خپلو ناولونو موخه د انساني ژوند او په خاص ډول د افغاني ژوند د ستونځو عکاسي ده او په کښې سماجي، روزنيز، سياسي فکر او د انسانانو د پوهولو د پاره ناولونه ته مخه کړې ده. د دهٔ په پنځو واړو ناولونو کښې بېلابېل موضوعات چې يو بل سره جوخت تړون لري ليکل کړي دي. په لنډه توګه به د ټولو ناولونو موضوعاتو باندې خبره وکړو:

۱.بې تربيته زوی:: د دې ناول موخه يا مقصد د يو بېلارې او بې تربيته زلمي په حقله دی چې مقصد بې و سماج ته دا پېغام ورکول دي چې بايد پلرونه په اولادو باندې تعليم وکړي او ښهٔ تربيت يې وکړي چې سبا و سماج ته يو ښهٔ زلمی ور په برخه شي. يعني د اولاد تربيت باندې زور ورکول شوی دی او د بې تربيته زوی نتيجه يې بده ښکاره کړې ده.

۲.څړه:په دې ناول کښې د مزدورانو سره زياتوب،او د غلو،ملکانو،سرمايه دارانو او رياستي حکمرانانو سره يووالی او د هغوئ له خوا پر ولس باندې ظلم په ګوته شوی دی او ورسره د مزدورانو د تحريك د جوړلو پېغام په کښې دی او يو بله خبره چې د پښتنو د وطن جغرافيه هم په کښې ښکاره شوې ده او د ډيورنډ د کرښې په کښې د نهٔ منلو پېغام موجود دی .

۳.شپين:په دې ناول د ميراث پر وېش باندې د ناجايزه وېش کولو په خلاف پېغام موجود دی او و ولس ته د تعليم پېغام ورکول شوی دی، چې بايد هر ځای دخانانو او "ملا سيدخان" خبره نهٔ ومني بلکې په خپله علم حاصل کړي چې بيا داسې ستونځې نهٔ وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.دبنګ مسافري: په دې ناول کښې هم د مزدورانو د تحریک په حقله پېغام موجود دی او صنعتي جبر په خلاف لیکل شوی ناول دی چې په صنعتونو کښې د مزدورانو سره څهٔ کېږي، او دا پېغام و مزدورانو ته ورکول شوی دی چې مزدوران باید د خپل بنیادي حق و پېژني چې دوئ مزدوري کوي او مزدورۍ د پاره مخصوص وخت او اجرت ولري. کوم چې فاربرېکیان ورسره ظلم کوي او وخت ډېر وي او مزدوري کمه ورکوي، دغسې د مزدورانو د پاره دخپل حق ور پېژندلو پېغام موجود دي.

۵.سنګسار: په دې ناول کښې بیا د هغو ملایانو، بډایانو په ضد پېغام موجود دی کوم چې د هر وخت د سرمایه دارانه ریاست د پاره خپل قبایلي او مذهبي ورکړل شوي منصبونه غلط کاروي. او د ولس پر ضد یې کاروي تر څو دحاکمانو ملاتړ وکړي او ولس د حکمرانانو په خلاف مبارزه و نهٔ کړي. او اولس ته دا پېغام ورکول شوی دی چې اولس باید په هر څهٔ کښې د ملا او خان رول نهٔ ومني، بلکې ولس باید علم تر لاسه کړي تر څو خپل علاج هم په ډاکتر باندې وکړي. تش په تعویذاتو څهٔ نهٔ کېږي. د حکومتي سازشونو په ضد په کښې ښهٔ پېغام پټ دی.

□□□

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. سپین، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م، مخ۴۵۶
۲. ایضاً مخونه ۴۵۷-۴۵۸ .
۳. ایضاً، مخ ۶۵۰
۴. ایضاً، مخ۲۲۴-۲۲۵
۵. ایضاً، مخونه ۱۲۰-۱۲۱
۶. ایضاً. مخونه ۲۵۹-۲۶۱
۷. ایضاً. مخونه۴۱۳-۴۱۷
۸. احمد، رشید، پښتوناول سل کاله. ضیا سنزپرنټرز پېښور، ورمبي چاپ،۲۰۱۵م کال،مخ۷۸
۹. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، مخ ۴۷۳
۱۰. اعظم، محمداعظم، ډاکټر، پښتو ادب کښې کردارنګاري، پښتواکېډمی پېښور، لومړی چاپ کال۱۹۹۳،مخ۲۸
۱۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، مخ۴۸۷
۱۲. ایضاً. مخ ۲۷۲
۱۳. ایضاً، مخ۱۲۱
۱۴. ایضاً، مخ۳۵۳
۱۵. سیدي، نظیم، سید، څېړنیار، ناول په څنګه لیکو، مومند خپرندویه ټولنه-جلال آباد، دوېم چاپ کال ۱۳۹۱المریز،مخ۹۲

Scanned with CamScanner

۱۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.
مخونه ۱۸۰-۱۸۱
۱۷. ايضاً، مخ۳۴۳
۱۸. ژړک، محمد صادق. د نورمحمد تره کي داستاني کليات.
مخ. ۳۵۲
۱۹. ايضاً، مخ. ۴۲۱
۲۰. ايضاً، مخ. ۲۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library
Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم باب:

نورمحمد تره کي له ناول سره سره په پښتو افسانه لیکلو کښې هم ښه نوم لري چې د ناول په شان يې افسانې هم په لومړي ځل په بېلابیلو مجلو او جريدو کښې چاپېدلې او په کتابي شکل کښې د بر ناوخته باقاعده چاپ شوې دي.

نورمحمد تره کي پښتوافسانه له نوي، ځانګړې سبک او ريالزم سره اشنا کړې ده. دهٔ په خپلو افسانو کښې د خپلې خاورې د انسانانو د ژوند،سیاسي، سماجي،معاشي،اخلاقي جبر او د رياست د ناروا په خلاف خپل قلم تاند ساتلی دی . د خپل وطن د انسانانو د ژوند حقیقي حالت يې بیان کړی دی. په افسانو کښې يې اصلاحي رنګ موجود دی . افسانې يې د طبقاتي تضاداتو مظهر دي او د خپل سماج يې ښه عکاسي کړې ده.

د افسانو ژبه يې ساده او پسته ده، منظرکشي ته يې ځای په کښې ورکړی دی. د افسانو پلاټ يې هم په فني توګه مضبوط پلاټ دی . يعني د افسانې چې کوم فني لوازمات دي، د هغو لوازماتو يې ښهٔ خیال په کښې ساتلی دی . افسانې يې هيڅ فني کمی نه لري.

نور محمد تره کي زياتې افسانې ليکلې دي خو زمونږ تر لاسه في الحال صرف ۱۳ افسانې په چاپي بڼه کښې راغلې دي.

په افسانو کښې يې د خپلې سيمې خدوخال او مقاميت له ورايه ښکاري چې دا هم د ښې افسانې ليکلو هنر دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۴. نور محمد تره کي د افسانو تعارف:

نورمحمد تره کی چې د پښتو په لنډه قیصه لیکل کښې خورا بنۀ نوم لري، او د پښتو فکشن د دوېمې دورې سرخېل یادیږي، د ناول تر څنګ یې په پښتو ادب کښې د لنډې قیصې په برخه کښې هم ځان نۀ دی سپمولی، او ورسره یې دا اعزاز هم په برخه دی چې د دوېمې دورې سرخیل دی او یعني پښتو افسانه یې په ترقي پسندانه رجحاناتو پسوللې ده. نورمحمد تره کي چې څومره افسانې لیکلې دي دا تر اوسه مونږ پوره معلومات نه دي تر لاسه شوي البته چې څومره افسانې یې چاپ ته رسېدلې دې هغه صرف ۱۴ افسانې دي چې د پښتو ادبي غورځنګ،کوټې، له خوا د محمد صادق ژړک په زیار چاپ شوی دی.خو په هغو کښې هم یوه (کله به وي) افسانه نۀ ده البته د افسانې په نامۀ چاپ شوې ده چې دا بحث به د دې باب په جلا برخه کښې راشي. د نورمحمد تره کي د لیکنو په حقله یو بهرني لیکوال ګ -ف-ګېرس په خپل، پښتو هنري نثر، نومې اثر کښې داسې لیکي:

"په کال ۱۹۴۲ کي دۀ (نورمحمد تره کي) په پښتو ژبه ډېر آثار د چاپ لپاره تیار کړل، چې موضوعات یې اخلاقي وو، د دې جملې نه (د کامیابۍ وسیله)، (د ارادي قوت)، د اطفالو د رزوني لارې)"(۱).

له دې سره لیکوال دا هم وایي چې ښایي دغه آثار د انګلېسي نه ترجمه وي. خو که ترجمه هم وي نو د دې له عنواناتو داسې ښکاري چې دا قیصه ایز عنوانات وي. او ژباړه شوي وي. خو په چاپي بڼه کښې لا زمونږ تر لاسه نۀ دي راغلي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کي په افسانه ليکل پيل په هم دغو کلونو کښې کړی دی هم دغه ليکوال په مخ باندې ليکي چې:

"په کال ۱۹۵۱ کې تره کي دوه اثار وليکل دا اثار د موضوع، محتوياتو او ژبې له حېثه په ښکاره سره د دهٔ نورو اثارو نه امتياز او تفريق لري، لومړی اثر "د غوايي لاندې" او دوهم "دا دی خدمت" دی"(۲)

يعني دلته ثابته شوه چې د دوېمې دورې له پيل څخه بلکې وړاندې بې هم ځۀ ليکل پيل کړي دي. او د دهٔ ديوې مرکې له مخې هم داسې معلوميږي چې دی وايي ما باقاعده ليکل د امپراتورۍ په خلاف له ۱۹۴۶ څخه راوروسته پيل کړل.

نورمحمد تره کي په ۱۹۴۶م عيسوي کال کښې د ويښ زلميانو په نامهٔ د ادبي او سياسي پوهانو يو تنظيم مهم او سرګرم غړی پاته شوی دی او د هم هغه تنظيم له لارې بې خپل نظرياتي او سياسي پرچار په ادبي بڼه کښې کاوه، که ځۀ هم د دوئ پټ دريځ سياسي ؤ. او د شاهي امپراتورۍ پر ضد مبارزه کول وه. ځکه خو د نورمحمد تره کي په افسانوي ادب کښې د لاندې او لوړې طبقې توپير زيات په ګوته شوی دی. نو د ترقي پسندۍ د نظرياتو پرچار د افسانوي ادب له لارې خپورول هم د دهٔ په برخه شوی دی. خوتر دې وړاندې لومړۍ لنډه قيصه بې په کال ۱۹۴۹عيسوي کښې ليکلې اوچاپ شوې ده.

د نورمحمد تره کي چې کومې افسانې زمونږ لاس ته راغلې دي هغه د بزګر لور په نامهٔ مجموعه کښې د صادق ژړک په زيار چاپ شوی دی. خو ياده دې وي چې د "موچي" په نامه هم د نور محمد تره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د افسانو ټولګه چاپ شوې ده چې پکښې ۱۳ لنډې کيسې چاپ شوې دي . او دغه ديارلس قيصې په بزګر لور نومې ټولګه کې چاپ شوې دي خو يوه قيصه پکښې اضافه شته کومې ته قيصه نه شو ويلای البته يوه ليکنه ضرور ده .چې تفصيل به يې مخته راشي.

په دې مجموعه(بزګر لور) کښې ټولې ۱۳ لنډې قيصې او ۱ يوه ليکنه چاپ شوي دي او دا ليکنه چې " کله به وي" سرليک لري لنډه قيصه نهٔ بلکې يو ليکنه ورته وئيلای شو او موضوعات يې په لانديني ډول دي:

1: د غوايي لاندی، 2: دبزګرلور، 3: زه او زما ورور، 4: د نوي کال خوب، 5: دا دي خدمت، 6: موځي، 7: د کورګټه د لاهور ګټه، 8: زما برخه، 9: څوړه جوړه شوه، 10: يو کوندري او درې ډوله خواره، 11: کله به وي، 12: څرنګه بډای شوک؟، 13: دسمټ مور او پلار، 14: په پای کښې بډای شوم."(۳)

خو له دې پرته نورې قيصې به شايد ترلاسه نهٔ شي ولې چې په دې باندې ش- حصين خپله څرګندونه څهٔ داسې کوي:

"يوه يادونه کوم هغه دا چې د ارواښاد نورمحمد تره کي د قيصو، ليکنو او ژباړو لوئ راټولونکی د هيواد وتلی اديب، ژبپوه، د افغانستان د علومو اکاډمۍ علمي غړی ارواښاد سر محقق دوست شينواری ؤ، هغهٔ د " انقلابي پلوشې" مجموعه راټوله او چاپ ته وسپارله، دغه مجموعه په دولتي مطبوعه کښې چاپ او خپرېدو ته چمتو وه. چې حفيظ الله امين د ارواښاد نورمحمد تره کي په هيلو او ارمانو منګولې ور ښخې کړې او د هغهٔ ارمانجن زړهٔ يې له خوځېدو وغورځاوهٔ، له دې کار سره سم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"انقلابي پلوشو" له منځه ورلو امر وشو او هغه یې د اور په لمبو کښې وسوځلی، د انقلابي پلوشو یو ټوک د همدغې مطبوعې یوه وطن پال کارګر چې نوم یې اوس زما په یاد نه دی د اور له لمبو څخه و ساته او نه پوهېږم چې څنګه زما تر لاسو راو رسېده او په جلا وطنۍ کښې مې له لاسه ولوېد"(۴).

له دې پورتنۍ حوالې څخه داسې معلومېږي چې د نورمحمد تره کي نورې لنډې قیصې هم شاید وې خو تر چاپه په سالمه توګه نه دې رسېدلې.

اوس به راشو د نورمحمد تره کي د افسانو به په لنډه توګه تعارف وکړو چې په لاندیني ډول دي:

۱.د غوایي لاندی: دا قیصه د یو غریب بزګر د ژوند په حقله ده چې بزګر له بزګرۍ څخه څومره غنم د خپلې شومې د پاره واخلي، په هغو کښې تموله شومه څنې ولاړه شي یعني د مُلا، پښ، سودخور، او دخان د کور غم او سړي غم په مد کښې یې ورکړي دي، مور، مانیه او ماشومان یې بې له څه دغې پاته شي، او دی پرېکړه وکړي چې ولاړ شي یوې تودې سیمې ته چې مزدوري وکړي او د خپلو ماشومانو د پاره د خپلې یوې (واهۍ) غوبيې حلال کړي چې مور، ماینه او ماشومان یې ژمی پرې تېر کړي تر څو دی بېرته وراستنیږي، له دې پس دی ولاړ شي په مزدورۍ پسې او هلته شپږ میاشتې مزدوري وکړي چې کله کورته راستنیږي نو ۴۲۸ افغانۍ یې ګټلې وي خورا خوشحاله کورته راروان شي. خو چې کله هم د کور په انګړ راننوځي. نو چې ویني لور او ماینه یې چغې کړي، دلته ورته څرګنده شي چې مور او هغه نور ماشومان یې په ژمي

کنبې لا د سکاروي له کبله مړۀ شوي دي، په دې مهال کنبې بې د
کلي ملک ور و غواړي او ورته وایي چې ستا د مور او ماشومانو
کفنونه چې مې ورکړي وو او ورسره مې ستا د کور غم او سړي غم
په بدله کنبې ټولې ۲۴۶ افغانۍ جوړېږي، ورکړي، او چې کومې
پیسې نورې ورپسې پاته شي د هغو په مد کنبې بې محکمې ته
بوځي بندي بې کړي.

۲.د بزګرلور: په دې قیصه کنبې یو بزګردی او یوه لور چې
بختوره نومېږي تر اختر یوه ورځ له مخه د خپلو ښایستو کالیو، او
دلاس سره کولو د پاره د نکریزو په ارمان او ورسره غواړي چې ښه
غلمینه ډوډۍ بې پلار ورته راوړي، په خوشحالۍ سر ده خپله
دریا(تنبل) وهي چې پلار بې راننوت، دا پورې و ننښته چې
باباجانه! د خان د لور ډېر ښایسته کالي (کپړې) ؤ چې خان ورته
راوړي وو، او دوئ هر وخت ښۀ خوراکونه کوي، ته بې ولې ماته نۀ
راوړې، هره ورځ قول کوې چې ښه غلمینه ډوډۍ به په راخورې، او
ښایسته کالي به راوړې او نکریزي به راوړې، اوس دي یو شی هم
نۀ دی راوړی سبا اختر دی، آیا زۀ پر تا نۀ یم ګرانه که څنګه؟.
پلار بې له غربوه ډک ستوني باندې ورته و وئیل زویه! هغه خو
بې لري، پیسې لري، زۀ خوار غریب بې له کومه کړم؟.
دا ماشومه بیا پوښتنه کوي چې د هغۀ له کومې خوا دي، پلار
ورته وایي چې هغو ته خدای ورکړې دي.
دلته دا ماشومه نورې پوښتنې کوي. خدای بې مونږ ته ولې نۀ
راکوي. چرې دی خدای؟ راځه! مونږ به هم ورشو را به یې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مهال کښې د خان ناظر راننوت، بزګر ته يې و وئيل، خدای مو خوار کړه تاسو بزګران خو د چا پور هم نۀ ادا کوئ، سلا بلا ورباندې لغتې وګرځوي او و يې وهي، ماشومه هم چغې وهي ژاړي، له څۀ وهلو پس ناظر ورته و وئيل چې که دې دا ماشومه لور نۀ وای نو ددې په خاطر خلاص يې، درځه اوس دستي خان ته په خپله در پېش شه.

چې کله يې را ولې نو ناظر دی بهر کښېنوي او خان ته ورشي ورته ووايي چې په دې پورې خو يو شی هم نۀ شته يو ښۀ شی پورې شته چې هغه د دۀ يو وړه لور ده او خورا ښکلې ده البته را لويه به شي. خان دستي ورته و وئيل ورشه مُلا را و غواړه. مُلا راشي او خورا نصيحت شروع کړي او ورته وائي چې د بل مسلمان پور اداکول شرعي عمل دی، بايد پور ادا کړې، خو بزګر ورته وايي چې زۀ هيڅ نۀ لرم څنګه وکړم، خان ورته په غصه و وائي زۀ خپل پور غواړم، خامخا يې غواړم اوس دستي پر دغه ځای يې غواړم. په دې منځ کښې خان ووځي...

دلته ناظر و بزګر ته خبرې پيل کړې چې خدای خوار کړې ته داسې وکړه د خان په پښو ور ولوېږه، خان زړۀ سواند انسان دی يوه ښه لاره به درسره وباسي، او نور که نۀ وي دغه لور دې ورکړه، ښه په نس به هم مړه وي او ښۀ پوښ به يې وي خورا خوشحاله به وي، زۀ او مُلا به کوشش وکړو چې خان در رضا کړو.

دلته د خان ميرزا هم راغلی او و بزګر ته يې ووئيل چې په تا باندې ټول پور ۳۵۰۰ افغانۍ دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر پر له سوځي چې نۀ نۀ، دا کار نۀ شم کولای چې لور به و بدبختۍ ته ورکوم او ټول عمر به یې په اور کښې سوځوم. څنګه یې پر درو بنو ورکړم، او بل دا چې ما خو ټولې ۱۲۵۰ افغانۍ پور وړی ؤ دا زیاتې څنګه شوې، ناظر ورته وایي ولې دا ۱۴ میاشتې چې دې وړې وې د هغو ګټه نۀ حسابې.

دلته مُلا او ناظر څۀ په نصیحتونو او زور باندې په بزګر باندې د لور د ورکولو خط وکاږي او په زوره ورباندې ګوته د لاسلیك په توګه ولګوي. او دا ماشومه لور د خان په نامۀ او ملا خپل د خونې یا نوکل دسمال ډک په شا کړي ولاړ شي، او په دې سهار چې اختر هم دی بختوره، په ژړا رارawanه کړي او ورته وایي چې د انا کره دې بیایم. هلته به ښۀ کمیس،او ښۀ خوراک درکړي. او بزګر له دې وروسته بیا په یوه کنده کښې ځان واچوي، او دا معلومه شي چې لور بختوره یې هم خورا په ظلم کښې شپې او ورځې تېروي، په دې خاطر چې یوه ورځ به د دې ظلمونو بدل اخلي.

۳. زه او زما ورور: په دې قیصه کښې د دوو ورونو د ګډ ژوند قیصه ده چې مشر ورور هر وخت د خپلې مشرۍ په لټه کښې وي او وایي چې زۀ مشر یم پر کشر ورو باندې دا فرض دي چې د مشر ورور ښۀ خاطر به کوي، او دا خبرې مور او پلار هم ورسره تاید کوي او ورته وایي چې مشر ورور خو د پلار درجه لري، پکار دی هره خبره یې څوك ومني.

په دې کښې وخت تیریږي مشرهیڅ کار یا خواري نۀ کاږي ټول کار او ګټه کشر ورور کوي، که غنم کري، که منجاریتوب کوي او که نورې نغدې پیسې ګټې دا ټول و[illegible]شر ته ورکوي. او ټول

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصارف يې د مشر په لاس او اختيار دی، خو وخت تېرېږي پلار او مور يې دواړه مړهٔ شي له هغه وروسته هم هغسې حالات وي، نو يوه ورځ کشر و مشر ته وايي چې لالاجانه! که ته هم دغسې خوارې راسره وکاږې نو مونږ به ښې پيسې وګټو او ژوند به نور هم خوشحاله شي.

لالاجان ورته غصه کوي او وايي ته لا تر اوسه په مشر او کشر نهٔ يې پوه شوی، مشرانو کله خوارئ کولې، کشر ورور هم ځان ملامت وګڼي، دا مي لکه چې بد کار وکړ آينده به يې نهٔ کوم.

خو له دې پس هم د مشر ورور هغسې رويه وي، بيا څهٔ وخت تېر شي کشر ورور د خلقو خبرې اوري چې مشر ورور يې په ښار کښې مځکه اخستې ده، او دهٔ بيا يوه ورځ ورته و وئيل چې ته پخپله مځکې اخلې، او بل دا چې ستا ماينه او بچيان ښهٔ په نس ماړهٔ او په تن پټ دي، خو زما بچيان داسې دي لکه د يتيم اولاد، نهٔ په نس ماړهٔ دي او نهٔ په تن پټ، و ماته وايې د کور مصرف زيات دی؟ مشر ورور يې شړک په چپلاخه ووهي او ورته وايي د مشرانو قدر دې لکه چې لا نهٔ دی زده کړی، کشر ورور بيا ځان ملامت و ګڼي.

خو څهٔ وخت وروسته مشر ورور يو ښهٔ موټر هم اخستی دی چې خپلو بچيانو ته هوا خوري په کښې ورکوي، دلته د کشر ورور يقين هم کېږي خو بيا هم خپلې پلټنې کوي، او په دې نتيجه رسېږي چې مشر ورور يې له هغو پيسو کومې چې کشر ورور ګټلې له هغو څخه بچت کړې دی په سود يې ورکړې دي اوس يې په هغو باندې، مځکه او سرای جوړ کړی، او موټر يې اخستی دی.

Scanned with CamScanner

په داسې حال کښې کشر ورور پرېکړه وکړه ومشر ورور ته يې
يو ورځ و وئيل چې تا خو ماته دورغ وئيل، تا خو ټولې پيسې
پرځای، مځکو او موټر باندې ورکړې دي، زهٔ نور له تا سره نهٔ
اوسېږم وماته وېش را وکړه.

مشر ورور ورته وايي څه ورک شه، يو حساب دي نهٔ شته ، يو
ماينه او بچيان دي درسره بوځه نور هيڅ دي نهٔ منم، خو کشر
خامخا غواړي چې حساب وشي، خو په دې وخت بيا مشر خپل يو
څو ياران را وغواړي خپل کشر ورور ښهٔ په و ډبوي او بيا ورته
وايي چې ارام کښېنه کنې نور دي نو و محکمې ته په لاس ورکوم
چې بندي دي کړي. دلته ارام کښېنه د کورنۍ عزت مه خرابوه. دی
دا پرېکړه کوي چې بس په هيڅ کار نهٔ لري، له ورور جلا ژوند کوي
خو ورور برخه ور نهٔ کړه، خو دی له پرېکړې ډېر زيات مايوسه شو
چې تر دې خو هغه جېل ښهٔ ؤ چې تللی وای دلته خو د خلقو او ورور
له پېغورو هم نهٔ يم خلاص او ژوند مې خراب دی.

۴. د نوي کال خوب: په دې لنډه قيصه کښې ليکوال په خپله ګله
دی او د خپلو هغه سپېڅليو ارمانونو په حقله د نوي کال څخه هيله
لري او په خوب کښې د خپل هغه نفسياتي هيجان لري کوي، او
خوب ويني چې داسې به نو څنګه وي چې زمونږ په وطن يا هېواد
کښې، به د مطبوعاتو د چاپولو اجرت ورکول کېږي او په دې اړه به
باقاعده يو قانون جوړېږي چې د هغهٔ له مخې به هر څوک کولای
شي چې په ازادانه توګه خپل نظر او دريځ د مجلو، اخبارونو،
کتابونو له لارې څرګند کولای شي، او په دغه توګه د مثبت فکر
خورونکيو ته يوه ښه موقعه په لاس ورتلای شي. او په دغه خوب

(c) ketabton.com: The Digital Library
Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې لیکوال پر مخ د اخبارونو له لارې، د هېواد پر سیاسي سماجي او معاشي مسایلو په اړه خبرونه لولې دا خبرونه، د ناروا او رشوت خورو د سزا، د بودیجې، د پرمختیایي کارونو، د برق داسې نورو بنیادي اړتیاوو په حقله خپرونې نشر کېږي، خو په دې مهال کښې د دهٔ پرمخ یو ځاځکی د اوبو نښلې او دی راوېښ شي هغه د کوټې چت څڅېږي چې د هغهٔ ځاځکي له کبله راوېښ شي یعنې ټوله قیصه د مطبوعاتو د ازادي تر لاسه کولو د پاره یو پېغام لري.

۵. دا دي خدمت: په دې قیصه کښې یو زلمی چې ډېر غریب او در به دره دی په لځو پښو سره غرمه ته سره ګرمي کښې خپل د غنمو لو کوي ولې چې غنم یې هم خپل او په خپله مځکه کرلي دي، خورا په همت او خوشحالۍ سره لوکوي، خورا نېستمن هم دی او ورور یې هم په ژمي لا مړ شوی دی. چې هغه د دولت د محصلاتو او نورو لارو چارو منډې تړړې هم د دهٔ پر غاړه دي، نو دی ځکه په اول سهار کښې د دولتي محصلاتو کارونه کوي او بیا ناوخته لو ته راځي.

د دهٔ په کلي کښې یو څو کسان بډایان هم شته چې د رشوتونو له لارې یا ګران خرڅولو له کبله ښې ډېرې نغدې روپۍ لري، ولې چې خپل ماموریتونه لري، دې بډایانو چې به د دهٔ او نور غریبانانو و لږ محنت ته وکتل نو نهٔ به یې شو وربانديې پېرزو او غوښتل به یې چې په یو چم له چمو پر دوئ دغه هم زهر کړي او دا مځکې ګروي ځنې واخلو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ورځ چې دا زلمی د بر سترې له لو څخه کورته راغلو نو دهٔ لا
لور ایښی نهٔ ؤ چې د خان یو کس ورباندې رږغ کړ چې خان بې دستي
غواړي.دی هم دستي ورغلی، خان ورته و وئیل چې د محلې مرکز
ګودام دار د څلورنیمو منه غنمو غوښتنه کول له پروسږ درباندې
پاته دي دا ور وړه. دی غریب هم پرېشانه سهار وختي بې هغه غنم
په شا کړل او دري څلور ورځې پس بېرته راغلو خپل لو بې پیل کړ.
ماښام چې له لو څخه کورته راغلو نو ماینې ژړل او ورته بې ووئیل
چې یو چړک ؤ هغه مو هم هغه کس ته باندې کړ .چې سړي ستا
جلب راوړی دی . او د اس د پاره اوربشې هم غواړي.
دهٔ چې دا خبره واوریده اعصاب بې خطا شول او چې را و ووت
که ګوري نو ملک سره ناست کس دی چې د دهٔ جلب بې راوړی دی.
دهٔ و وئیل چې هی لو چاته پرېږدم، ملک ورته و وئیل خیر دی ستاد
کور زېرمه به زهٔ کوم، او که مځکه په ګروي ورکوې نو ماته بې
راکړه، او ملک دستي له ۳۰۰۰ افغانۍ وراوړې او ورسره بې د
ګروي اقرارنامه هم په ولیکله د دې دپاره بې مُلا راوغوښت هغه
بې په ولیکله او دستخط بې کړه. او ملک ورته و وئیل دا خو د
دین،دولت خدمت دی پر مونږ وطنوالو ټولو باندې فرض دي. چې د
دهٔ د ولاړو. غنمو او آئینده کال حالت چاته بیا معلوم نهٔ شو او د دهٔ
هم خبر نهٔ شو معلوم چې څهٔ شو.

۲:موځي: په "موځي" نومې لنډه قیصه کښې د یوهٔ موځي قیصه
ده، د قیصې لنډیز بې څهٔ داسې دی، موځي په بلزار کښې د سړک
پر یوه څنډه ناست دی او خلقو و پښو ته ګوري، چې یو څوک ورته
موچنې یا څپلۍ وراوړي په وه بې ګنډي، په داسې حال کښې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی چې ښه دربشي یې کړې ده څو نور کسان هم په پسې دي.
راروان دي، په دوئ کښې یوۀ ړغ کړل چې خان چې کومې موچنې ورته راوړي وې هغه به دغه موڅي ته راوړو چې ښۀ تلي پر و وهي. اداري ته ولاړ هلته یې یو سپاهي ته موچنې ورکړې چې تلي پر ووهي. موڅې هغو باندې ورته تلي و وهل، هغه کس مفتي ؤ چې موچنې یې ولیدلې خوند یې ور نۀ کړ، سم دلاسه یې حکم وکړ چې ورشئ دا خدای خوار کړی موڅي راولئ چې د دې جزا خو ورکړم، سپاهي ورغلی سم دلاسه یې و واهه او رایې وست، موڅي ورته و وئیل چې زما شیان پراته دي ورشه موچنې راوړه، هغه کش کړ په زور یې بوتلی، مفتي ته یې پېش کړ، مفتي سم دلاسه پوچ رد ورته وئیل پیل کړل او ورته یې و وئیل زۀ به د دې ایداد درکوم.

موڅي په ژړغوني ړغ ورته و وئیل چې د دوو افغانیو دغومره کار وي که دې نه وي خوښ زۀ خپل تلي بېرته ځنې اړوم تاسو یې بل کوم ښۀ موڅي ته یوسئ، پر دې خبره مفتي نور په خښم شو، ورته یې و وئیل زۀ به د دې ایداد ورکړم. موڅي چې بېرته راغلو غواړي خپل شیان راواخلي او کومې بلې ځنډې ته ولاړ شي خو ددۀ پر ځای هلته څو طالبان ولاړ دي سم د لاسه یې وواهۀ او ښکنځل یې ورته وکړه، خو موڅي هم ښکنځل پیل کړل، دوئ سم دلاسه مفتي ته ورکش کړ، او مفتي قاضي ته ور پېش کړ، هلته یې دا عریضه وربانده وکړه چې د خولې او سر کفر یې ورته وئیلی دی، او طالبانو د قاضي په مخ کښې ګواهي ورکړه هم دارنګه موڅي ۳۹ دُرې وهلو باندې سزا شي او ورسره یې پر خره سپروي په ټول ښار کښې به یې مخ ورتوروي او ګرځوي به یې. له هغه وهلو یو ځۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت پس هغه موخي مړ شو. او بيا به دکاندارنو او خلقو وئيل چې
دا د علماو ښېراوو داسې خوار کړ.

۷: د کور گټه د لاهور گټه: په دې قيصه کښې د يوۀ مالدار
زميندار او د خان قيصه ده چې دوئ خورا ښۀ ډېر غنم اخستې دي
او خورا ډېرې پېسې لا هم ورسره دي او اوس غواړي چې دا پېسې
په کوم داسې کار کښې بندې کړي، نو د دې زميندار سړي په کور
کښې مائنه او زويان بې دا پرېکړه کوي چې په ټولو پيسو غنم
واخلي او گودامونه په ډک کړي، چې په پسرلي کښې بيا په ډېره
لوړه بيه خرڅېږي، هم دغسې کېږي او دوئ د خان په پيسو پسې هم
حال کوي چې هغه بې هم په غنم کښې بندوي او بيا په پسرلي کښې
بې په ښه لوړه بيه خرڅوي، هم دغسې وشي، چې کله پسرلی راشي
نو خلق له لوږې مري د دوئ د کورو مخته خلق په نارو چيغارو
بوخت وي غنم غواړي خو دوئ تر هغه غنم نۀ ورکوي چې نرخ پرې
کړي. دغسي نرخ په لوړه بيه پرې شي او دوئ غنم خورا په ښه بيه
خرڅول پيل کړي چې تر نيمي زيات غنم په لوړه بيه خرڅ کړي بيا
بې زويان هر يودځان دپاره د نوي ماډل موټران اخلي.دلته دا
زميندار خپلې مائنې ته وايي چې رښتيا بې وئيلي دي: د کور گټه
د لاهور گټه ده:

په دې منځ کښې يو بل غريب زميندار چې مجبور شوی دی پر
دوئ باندې خپله مځکه خرڅۀ کړي ولې چې دوئ مځکښې هم
ورسره بد وضعيت کړی ۇ خو هغه نۀ وه منلې اوس مجبور شوی
دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو چې کله بیا د پیسو وخت پوره شي نو ناظران پر خلقو ګرځي په خورا شدت سره له هغه پوروړو سره سلوک کوي کوم چا چې غنم په پور وړي ؤ. په دې کنبې نیمی بندیان کړل شول. نیمو سترګې نهامې کړې.

خو یوهٔ زلمي و دې غریبانانو ته و وئیل چې په تېښته او جېلونو باندې دا ستونځې نهٔ حل کېږي مونږ باید سره یو متې شو تر څو دبدایانو خلاف څهٔ متحرک شو.

۸.زما برخه: په دې قیصه کښې د یوهٔ غریب سړي زوی چې د مني په پای کښې مړي اود کلي سپین ږیري ورته وايي چې تېر کال چې هغه بل زوی مړ شوی ؤ نو هم اسقاط او خیرات دې نهٔ و کړ، نو اوس په کار دی ښهٔ خیرات اواسقاط باید وکړي، خو دهٔ چې هر څومره هڅه وکړه چې ځان له دې بچ کړي خوناکامه شو، اومجبور شواو ولاړ د کور د څُلې اوړهٔ یې خرڅ کړل اسقاط یې وکړ. خو اسقاط هم هغه څو کسانو مشرانو په خپل منځ کښې سره و وېشلو،بیا یوه ورځ یو بل کس چې په ښهٔ سړي شهرت لري پر برابر شو او ورته یې و وئیل زما د اسقاط برخه دې نهٔ د راکړې دهٔ هم سم دلاسه یو څهٔ پیسې له یو چا په سود واخیستلې او ور یې کړلې، خو د زوی له څلوېښتمې وروسته یې په کور کښې هیڅ نهٔ ؤ نو یو ورځ د خان کره دی او ماینه ورځي چې د هغه د ماینې تکري څاک وغوټه کوي د هغه په وسیله په سم نیمي زیات قیمت هغه ورته غنم په سلم ورکوي، که څهٔ هم هغه غنم د دوئ دړې میاشتې ژمی نهٔ کېږي خو دی بیا په مزدوری. پسې نهٔ ځي د اوازه وه چې د کلي کاریز به کاږي، خو په دې ژمي کښې د دوئ قسمت ښهٔ په دې ؤ چې په ژمې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکمه بډایان په مرضونو اخته ؤ مړۀ شول د هغو په خیراتو او
سقاطو د دوئ ښه ګزاره کېده او ځان یې سلامت تر ژمي را و
ېستلو.

په دې خیراتو کښې یو ورځ یوې ۹ کلنې نجلۍ د زړۀ له کومې
عا کوله،

"خدایه دا نېستې ژر تر ژره له مونږه واخلې او مونږ په نس
ارۀ او په تن پټ کړې" (۵)

پلار بې و وئیل چې یقین دی د ماشومانو دعا قبلېږي ستاسو
په دې خواهش کښې په میلیونونه کوچنیان او بېوزلي درسره
ملګري دي او درسره آمین وایي.

۹. ځوړه جوړه شوه: په دې قیصه کښې د یو زلمی چې خمټ
نومېږي قیصه ده چې خورا غریب دی، دی او ماینه یې مشوره کوي
چې له پوروړو هم ځان نِهام کړي کوم بل کلي ته ولاړ شي چې هغه
کلي د ښو مځکو په نامۀ شهرت لري او د بزګره د پاره ښۀ کار په
کښې پیدا کېږي، په دې کښې خمټ له یو بل چا څخه خر د کال په
پور اخلي او قیمت به بې ورکوي، دوئ خپله کډه بار کړه دوه
ماشومان یو ماینه او یو دی روانېږي په دې حال کښې یو پوروړی
وراځي، و هغه پوروړي ته په پور کښې هغه خونه ورکړي په کوم
کښې چې دوئ اوسېدل، دوئ چې کوم کلي ته ورځې په هغه
دبزګري ځای نۀ موندل کېږي، بیا دی او ماینه دواړه له خان سره
مزدوري پیل کوي، دی خورا ښۀ تکړه او د ښۀ وضعیت ځوان دی له
مُلا سره په جماعت کښې سبق هم پیل کوي او خواري هم کوي، له
دې سره دی نور کتابونه هم وایي خورا ښه زدکړه کوي، خو د خرڅ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ لرلو له وجي نور سبق نۀ شي وئيلای او په يوه اداره کښې کار پيل کوي، خو بيا يې په هغه هم سمه ګزاره نۀ کېږي او دا مشوره کوي چې بايد په ګليو کښې ولاړ شي د يو بډای سړي ماشومانو ته سبق وئيل شروع کړي، بيا يې هم داسې وکړل چې د يو بډای ماشومانو ته د ۷۰ منو غنمو په بدله د کال د پاره ورته سبق وئيل پيل کړل، او دغه غنم يې موراو پلار ته هم و لېږل چې هغوئ په ټول عمر نۀ ؤ ليدلي.

په دې منځ کښې دی خورا ښۀ ژوند کوي او خوشحاله دی، د له هغه پخوانۍ ادارې څخه څۀ پيسې پښکې اخيستې وې يو څو باقي پاته وې، کلي ته يو ليك رالېږل شوی ؤ چې د هغې ادارې له خوا وو. هغه د کلي مُلا چې سم نۀ په پوهېدو، د هغه و مور ته يې وئيلې ؤ چې د نمبرې يې په پيسو ورته يادې کړې وې، او مُلا وئيل چې دا خو ټول کلی به خوار شي ولې چې دا خمتې خدای خوار کړی په اربونو قرض داره شوی دی، په ټول کلي نۀ ادا کولای. دلته د خمتې مور ځای پرځای بې سوده شوه. کلی ټول پرېشانه دی او ځوره ده ځوک کډې باروي او ځوک څۀ کوي، خو په دې منځ کښې يو بل زلمی چې له مکتب څخه تازه فارغه شوی دی، هغه خبر شو نو مُلا ته ورغلی هغه ليك يې و کتلو چې په هغه کښې صرف ۱۵ افغانۍ پور ليکلی دی .دلته ټول کلی بېرته خوشحاله شو خېراتونه يې وکړل او تسلې يې وشوه.

۱۰ .يو کُندرې اودرې ډوله خواړۀ: په دې قيصه کښې يو خوار غريب خو تکړه سړی دی، چې ټول کور يې اتۀ کسان دي له ماشومانو سره.مځکه يې لږه او انبارونه به يې په شا ور وړل لږ څۀ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

به بې برابرول خو د دې سرې لږ مځکه وه، د هغې مځکې د ابادولو دپاره بې فیصله وکړه چې بادام په ولګوي او پنځو کلونو پورې اوبه پر اوړو وروخېژوي تر څو ښهٔ وضعیت د ځان برابر کړي. په دې توګه دی په دې کښې بریالی شي چې د بادام باغ بې د فصل قابل شي.

له دې وروسته په کلي کښې خان صاحب او ملا صاحب غواړي چې دا باغ پر یو چم له چمو ځنې تر لاسه کړي او دی دغسې پرېږدي خو دی په هیڅ شکل دې ته نه دی تیار.

بیا یو ورځ پر دهٔ باندې عریضه کېږي او د پور تور وربانديې لګیږي چې پور نهٔ ادا کوي او له مقرراتو سره سم محکمې ته جلب کړل شي، خو هغه څوک چې دی بې جلب کړی و، هغه د دهٔ کره مېلمه شي او دهٔ ورته د مېلمه په خاطر یو څهٔ غلمین اوړهٔ پوره کړل ډوډۍ بې ورکړه. په ډوډۍ کښې مانبام د مېلمه خواته غلمینه،د خان وخواته جوارینه او ځانه بې اربشینه ډوډۍ کښېښودله.

له بده مرغه د مېلمه لاس اوربشیني ډوډۍ ته ورځې او مېلمه په غصه شي چې درې ډوله خواړهٔ په یوه کوندري، په دې توګه د مېلمه د قهر او جزا مورد هم وګرځېد. په دې توګه باندې د دهٔ خلاف داسې دسیسه جوړه شي او دی مجبور کړي چې له باغه لاس پرېمنځي، او دغسې د دهٔ باغ چې هغوئ ځنې واخلي او بیا بې تر خانه پورې تهول سره وه وېشي. بزګر له ډېرې مجبورۍ دا کلی پرېږدي او بلي خواته ولاړ شي، له ډېرې مودې بېرته خپل کلي ته راشي ډېر سپینږیری شوی وي، او یوه لور او زوی بې پاته شوي وي نور تهول مړهٔ شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دهٔ زوی پوه او لوستی زلمی وي او هغه دا هڅه کوي چې هغه کسان چې د دهٔ دپلار غوندې بې وسه کړل شوي او بې وزله کړل شوي وي، هغه سره را یو متې کړي او له هغو خلقو څخه بېرته خپل جایدادونه او کسات واخلي. خو دوئ ورپورې خاندي.

۱۱.څرنګه بډای شوم: دا قیصه د یوهٔ حاجي صاحب د ژوندقیصه، په هغه کښې د خپل غربت او بېوزلي ورځو ګپه کوي او ورته وایي چې زهٔ له کلي ولاړم له یوهٔ ټټار(پېښ) سره مزدور شوم چې د ورځې ۴افغانۍ مزدوري یې ورکوله، پر کلو به ګرځېدل او دا خواري به یې کوله خو یو ورځ کوم بل کلیوال وربانديې برابرېږي چې دا کار پرېږده درځه زمونږ یو کلیوال ښاغلی فلانی چې ستا ماما هم دی، لوئ مامور جوړ شوی دی چې ټېر کلیوالان یې پر ښو ښو ځایو باندې ځای کړي دي، درځه زمونږ به هم یو چاره وکړي. او له هغه مامور سره له ملاوېدو وروسته دی په ګمرک کښې مقرر شي، هم دغسې ښې پېسې په لاس ورشي او خورا په کښې بډای شي، ولې چې تنخوا ما سیوا هم پیسې ټولوي، بیا دغه پیسې په خپل یو کاروبار کښې بندې کړي، نو خورا ښه سرمایه داره شي.

یو ورځ نابېره د هغه شخصي مُلا صاحب ورته وایي چې خدای هم د دنیا لار در سمه کړه او هم ددین، خو سر له دې چې دا دومره سرمایه او پیسې لرم هم ناارامه یم او زما دا ناارامي د هغو بې وسه او اوېره خلقو له لاسه ده کوم چې په جېب کښې یو غران نهٔ لري او په مونږه را پسې وي.دوئ تل راته وایي تاسو دا ټول څهٔ په ناروا توګه له خلقو راټول کړي دي. خو مونږ ورته وایو، مونږ ته خدا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

راکړې ده. اوس نو ته ووایه چې کومه ډله او طبقه ګرمه ده؟ او حاجي صاحب هیڅ جواب نهٔ کړي ور او لمانځه ته ولاړ شي.

۱۲. د سمټ مور او پلار: په دې قیصه کښې هم د یو خوار او سټري بزګر او دهغه د مابینې د ژوند او خواریو قیصه ده، او سمټ د دوئ ماشوم زوی دي، چې د دوئ د کور له مخه هر وخت سودخواره ناست وي پورونه او سودونه ځنې غواړي خو دوئ خپله د بزګرۍ خواري کوي، په دې کښې دوئ په دواړو د خپلو غنمو لو کوي چې سمټ یې په یوه کوچنۍ سیاله (د سابې ځای) کښې ایښی وي او مور یې د غنمو وږي ټولوي او کله راشي چې سمټ ژاړي نو دا ورته خپلې شېدې ورکوي خو هغه د ډېرې ګرمۍ له وجې سمټ ېبرته را قی وهي، په دې حالت باندې چې کله د سمټ پلار راشي و یې ویني ډېر غربو نیولی شي او تر برداشت یې وځي، خو د سمټ مور د سمټ و پلار ته تسلي ورکوي خدای مو دي له نورو بدبختیو ساتي، خدای به سمټ را لوئ کړي بیا به مو ماشومان هغوئ به خواري کاږي خدای به مو حالت بدل کړي، خو د سمټ ورته وایي چې زمونږ رنګه خلقود پاره ماشومان زېږول ښهٔ کار نهٔ دی. او ورته وایي تر دې بد تري نهٔ شته زما خو تر وس او برداشت وتلی دی دا حالت، ځو به له دې کلي به کومې بلي خواته مزدوري به کوو. دوئ خپل غنم واخیستل چې ټول ۲۲ منه غنم باقي ورپاته شي، دوئ هغه په مځکه کښې پټ کړي چې سودخواره یې نهٔ ووینې، خو په دې وخت چې یو سودخور دی خلق لري هغه ورباندې عریضه وکړي او دی محکمې ته ځنې بوځي دلته د سمټ مور ورته وایي چې "دغه دې تر بد بتري".

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. په پای کې بلهای شوم: دا قیصه د یوه غریب ځوان چې کرور نومیږي د خوارۍ او بلهای توب قیصه ده. چې په خوارۍ او مزدورۍ په سې په لځو پښودوه نیم سوه میله سفر کوي لوئ ښار ته ځي هلته له یوه پښ سره په نس مزدوري کوي خو یوه ورځ بې هلته لاس ماتیږي هغه پښ چې د یوه لوئ صاحب لاس ورباندې پروت دی، دی پر سړک غورځوي بیا یو ځلمی راځي دا وايي، چې اې خلقو تاسو وینئ چې زمونږ په خلقو چې د محنت له کبله یې دنیا ښایسته وي د هغو انسانانو سره داسې وضعیت کېږي بیا یې روغتون کښې لاس ځنې پرې کېږي، دی نور هم پریشانه شي چې په دوه لاسه مې مزدوري نهٔ شوای کولای نو په یوهٔ لاس به څهٔ وکړم. یو چا ورته و وئیل چې پر پښ باندې عریضه وکړي کېدای شي څهٔ درکړي، خو تر دې له مخه دی پر پښ عریضه وکړي کرور بندي، خو له بنده د خوشي کېدو پس د خپل کلي په لور روان شو په لارې یې یو څو سرې ځرې(د کېږې ځخه وتلې تراډې)، ټوکران سره راټول کړل او یو ځای د لارې پر غاړه کښېناست ځان یې د زیارت ملنګ جوړ کړ چې خلقو به یو غران یا لس انې ورغورځولې او دهٔ دا د یوهٔ شهید قبر بللی او وئیل به یې دا د دهٔ خیالي ورنیکهٔ دی. په دې توګه باندې په څهٔ وخت کښې دهٔ ډېرې پېسې وګټلې او خورا ځایونه یې واخیستل او جوړ یې په کرایه یې هم ورکول خورا بډای سړی شو.

۱۴. کله به وي یوه لیکنه اوکه لنډه قیصه: دا یو پارونکی تحریر کېدای شي البته دې ته لنډه قیصه هیڅ کله نهٔ شو وئیلای ولې چې نهٔ په کښې کردار شته، نهٔ په کښې پلاټ او نهٔ په کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعه نګاري یا نور د لنډې قیصې لوازمات. البته دا یو د خوارانو، بې وزلانو، او مزدورانو د راپارولو د پاره ښه سیاسي مبارزه وزمه تحریر یا لیك دی چې په کښې د ټیټې طبقې د انسانانو د رایو متې کولو ښهٔ په زړهٔ پورې پیغام پټ دی. اودا ټول پیغام د لیکوال د سیاسي مبارزې برخه کېدای شي. البته یوه ادبي ټوټه یا قیصه نهٔ ده. او دا دلیکوال د ټیټې طبقې په استائیتوب یو لوئ ارمان دی.

دا لیکنه چې د بزګر لور نومې د قیصو ټولګه کښې د لنډې قیصې په نامهٔ چاپ شوې ده، خو صادق ژړک په دې اړه داسې لیکي:

"د تره کي صاحب د لنډو قیصو په مورد کښې یوه بله خبره دد یادولو وړ ده چې تېر کال په ۲۰۱۳م کي په روسیه کي د افغانانو فرهنګي ټولنې له خوا د "موځي" په نامهٔ یو کتاب په پېښور کي چاپ شو، دغه کتاب د ښاغلي ډاکټر شېر حسن حسن په اهتمام چاپ شوي، په دې کتاب کښې ټولې دیارلس(۱۳) لنډې قیصې راوړل شوې دي چې ټولې "دبزګر لور" په کتاب کښې چاپ شوي دي او یوه لنډه قیصه "کله به وي" لیا په "موځي" کتاب کښې کمه ده، یعني نهٔ ده په کښې چاپ شوې، ګنې د نومونړي تر اوسه پورې زمونږ لاسونو ته څوارلس(۱۴) لنډې قیصې راغلې دي"(۶)

خو ددې په اړه یو بل لیکوال اسیر منګل صاحب هم داسې څرګندوي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"کله به وي، کي د افسانې نه زيات واعظانه رنګ ښکاري افسانه نګار غواړي چې د هغه ملک او وګړي د لوږې، ناپوهۍ او جبر نه وژغورلي شي"(۷)

يعني اسير منګل هم په شک کښې دی او ورته وعظ بې وئيلي دي. خو ما چې د خپلې پلټنې په لړ کښې دا قيصې لوستې او کتلي دي په دې قيصو کښې دا يوه ليکنه ده هم ورته قيصه وئيل شوې، خو دا قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ورته وئيلای شو، او دا چې په "موځي" نومې کښې هم دغه يوه ليکنه "کله به وي، تر سرليك لاندې کومه چې په "دبزګرلور" نومې کښې د قيصې په نامۀ چاپ کړل شوې ده خو په "موځي" کښې نۀ ده چاپ هم دا لامل به بې وي چې دا لنډه قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ده.

۴.۲: د افسانو پس منظر:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قيصې چې تر اوسه چاپ شوې دي او زمونږ په لاسونو کښې دي، د ټولو پس منظرتقريباً يو شی دی او ټولې قيصې په يوۀ طبقاتي سماج کښې ليکلې شوې دي، او دطبقاتي توپير پر ضد په کښې د بډايان، رشوت خورو، سودخورو، ملکان، ملايانو او خانانو د ناروا عمل په خلاف مبارزه شوې ده. او د يوه غيرطبقاتي سماج د جوړولو تبليغات په کښې شوي، له دې سره سره د خپل وطن او سيمې سماجي او ټولنيز ژوند په کښې په ډېره ښايسته او زړۀ راکښونکي انداز عکس شوی دی. مونږ کولی شو چې دلته د هري افسانې د پس منظر رابرسېره کولو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاره جلا جلا بحث وکړو او یو ځغلند نظر پر ټولو افسانو چې نورمحمد تره کي لیکلې واچوو.

"د غوايي لاندی" په دې لنډه قیصه یا افسانه کښې د یوه غریب سړي د ټول ژوندد محنت سیله چې په چل ول د سامراجي خلقو له وجې د بل د کور شومه جوړیږي او دا غریب له یو نفسیاتي کشمکش او سماجي بې انصافۍ سره مخ کیږي او مجبورکیږي د خپلو بچیانو او کورد وګړو د ګټې سیله د بل په نامۀ کوي، یعني په دې کښې مکمل د لاندینۍ طبقې د ځورولو پیغام پټ دی . دا قیصه یو سیاسي او طبقاتي پس منظر لري.

"دبزګرلور" په دې افسانه کښې چې کومه کیسه یا د کیسې مرکزي خیال عکاس شوی دی هغه د یوغریب او د یو شتمن سړي د ماشومانو د ارمانونو او خواهشاتو تر منځ واضح توپیر عکس کوي چې و ټولنه ته د یو نفسیاتي کشمکش ورکولو سبب ګرځي. دا پس منظر لیکوال دې ته مجبور کړی دی چې د خپل سماج داسي نفسیاتي او سماجي نیمګړتیاوي په هنري توګه د افسانې په شکل کښې تصویر کړي او د خپل ولس مخې ته یې کښېږدي. تر څو ولس ته په اسانه او ساده ژبه دسماجي او نفسیاتي توپیر زیانونه ور په ګوته کړي. او له داسي سماجي او نفسیاتي مسلو څخه خپل د سماج انسانان وژغورې او یو ولسي شعور ورته روښانه کړي.

"زه او زما ورور" دا قیصه یو مکمل د سماجي بې انصافۍ پس منظر لري خو ورسره طبقاتي توپیر په کښې نازله کیږي او د دې طبقاتي او روایتي توپیر له وجې لیکوال دې پس منظر مجبور کړی دی چې په هنري نثر کښې داسي موضوع خپله کړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"دنوي کال خوب" دا قیصه ټول یو سیاسي پس منظر لري او ورسره د یو انسان د سیاسي ارمانونود تر پایه رسولو او خواهش پس منظر څپلوي. چې داسې قیصې هم د سماجي او سیاسي توپیر د رابرسېره کولو په اند لیکل کېږي.

"دا دی خدمت" دا قیصه د سیاسي، سامراجي او طبقاتي کشمکش پس منظر لري، ولې داسې فکرونه چې یو انسان مجبور کوي چې د بل د پاره خپله خوله توی کړي او دی بې له څۀ لاس ترزنه کښېني د سامراجیت یو نړیواله فارموله کېدای شي چې انسان په سماج کښې د مجبوریانو ښکار کړي او خپله ناوړه ګټې تر لاسه کړي.

"موځي" دا قیصه د ریاستي منصبدارانو او د هغوئ د عدالتي نظام په پس منظر کښې لیکل شوې ده چې و ټول سماج ته خپل ناروا عمل روا څرګند کړی او دغسې ریاست د خپلو ناوارہ کارونو د خوندي ساتلو هڅې کوي.

"د کورګټه د لاهور ګټه" په دې قیصه کښې یو سماجي محدود نفسیاتي پس منظر لري چې څوک د خپل ځان د تر حده محدود پاته کړي نور نو نه په سماج کار لري او نه په ریاستي پرېکړو خپل کار مخ په وړاندې بیایي.

"زما برخه" دا افسانه یو ښه پس منظر لري چې په ټولنه کښې د سودخورو کوم کاروبار وي، په دې کښې د سود ورکولو او سود اخیستلو د زیان پس منظر بیان شوی دی چې ګوا کي سود د سماج د پاره یو ناسور دی او و سماج ته د سود په ضد مبارزې یو پېغام پېش کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوره جوړه شوه: په دې قیصه کښې د ناپوهۍ او د ړندې عقیدې پس منظر بیان شوی دی، یعنې په سماج کښې بغیر له تحقیقه د یو چاخبره منل او پر هغه عمل کول زیان رسونکی عمل کېدای شي پکار دی چې انسانان هر وخت د ژوند په حقله ویښ او بیدار وي چې څوک یې په ناپوهۍ کښې غلط نه کړي.

'یو کندري اودرې ډوله خواره' دا قیصه هم د انسانانو تر منځ د حېثیت پس منظر لري چې د حېثیت توپیر راڅرګندوي او سماج ته د داسي کولو زیانونه ور په ګوته وي، یعنې پکار دی انسانانو ته په یو برابر حېثیت و کتل شي نه دیو بېل بېل حېثیت کوم چې له انسان څخه د انسانیت عنصر لري کړي.

'څرنګه بډای شوم' دا دشتمن جوړېدلو د پاره یو خاص پس منظر لري چې په هغه پس منظر کښې د جایز او ناجایز ګټې کولو توپیر په کښې نه کېږي.یعني سماج ته داسي انسانان په ګوته کوي چې په هغې کښې کوم انسانان د خپلې ګټې د پاره هر څه کوي خو انساني ظرف له منځه وړي او دا یو سامراجي دسیسه هم کېدای شي چې په سماج کښې د ریاست له خوا داسي انسان تیارول کېږي.

'د سمټ مور او پلار' دا قیصه هم د غربت، محنت، مزدورۍ او د ژوند سره د کشمکش پس منظر لري، چې خواري یو انسان وکاږي خو په پای کښې یې ګټه بل انسان ته ځي، داسي ماحول په سماج کښې پېدا کول هم یو طبقاتي جنګ دي چې انسانان له شعوري محنت او پوهنې راګرځوي او په خپل ځان یې اخته کوي او تل د دوئ محنت بې نتیجې روان وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پای کښې بډای شوم" دا قیصه هم یو ریاستي غیرذمه وار حالت په پس منظر کښې لري چې یو انسان د خپل ژوند د ښه جوړولو د پاره محنت او مزدوري کوي خو په دې سترې ژوند کښې و دې ته آخر مجبور کړل شي او په ناجایزه او غلطه توګه د پیسو ګټلو پیل ګوي.

دا ټولې قیصې خپل پس منظر لري چې لیکوال د هغه پس منظر نتایج منفي یا مثبت ګڼلې وي او مجبور شوی وي چې د داسي پس منظرونو څرګندونه په خپل هنري نثر کښې وکړي. تر څو سماج او ټولنه په دې آګاه کړي چې په سماج کښې څۀ روان دي او د کومو نفسیاتو لاندې روان دي او ولې روان دي.نورمحمدتره کي داسي پس منظرونه په سالمه توګه په هنر ښایسته کړي او یو ښکلي پېغام یې ټولنې ته ورکړی دی چې ټولنه ځنې برخمنه پاته شي.

۳.۴.موڅي یوه افسانه که ناولېټ:

نورمحمد تره کي چې د پښتو ادب په افسانه لیکلو کښې یو وتلی لیکوال دی او د پښتوافسانه یې نوی تنقیدي ریالزم او ترقي پسندانه فکر سره اشنا کړې ده، د پښتو ادب د افسانې د دوېم دور لومړی افسانه نګار دی. په افغانستان کښې لومړی د پښتو افسانه نګار دی.

نورمحمد تره کي خورا ډېرې قیصې لیکلې دي خو مونږ یې تر دې وخته صرف ۱۳ لنډې قیصې (افسانې) په لاس کښې په چاپي بڼه کښې لرو.په دې لنډو قیصو کښې یې یوه د "موڅي" په نامۀ هم لیکلې ده چې زمونږ ځنو محترمو نقادانو ورته ناول یا ناولېټ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وئيلي دي، زۀ غواړم چې دلته دا سپينه کړم چې آيا دا ربښتيا هم يو ناول يا ناولېټ دی او که يوه افسانه ده.

د نورمحمد تره کي د " موڅي" نومې لنډې قيصې په حقله ښاغلي حنيف خليل په خپل کتاب کښې دعوي کوي چې دا يو ناول يا ناولېټ دی .دی په دې اړه داسې ليکي:

"څلورم ناول بې د سنګسار په نامۀ يو کال پس چاپ شو. دې نه پس بې يو وړوکي ناول يا ناولېټ د "موڅي" په نامۀ چاپ شو"(٨).

نۀ شم وئيلای چې حنيف خليل په کومه وجه دې ته ناول يا ناولېټ وئيلي دي، داسې ښکاري چې حنيف خليل دا قيصه په خپله لوستې نۀ وي بس هسې يو چا ورته وئيلي وي يا بې د سنګسارنومې ناول قيصه له دې سره ګډه کړې وي، ولې چې په "موڅي" افسانه او "سنګسار" ناول دواړو کښې موڅي کردار شتون لري څکه په کښې تېروتي وي.

خو موڅي چې په اصل کښې يوه افسانه ده، چې لنډيز بې مونږ په تيرو صفحو کښې بيان کړی دی.

د موڅي افسانې د ثبوت د پاره به د افسانې نومونه هم را واخلو تاسو به بې ولولی چې آيا دا ربښتيا هم افسانه ده که نۀ، لکه:

"زړ سپېره مخ د عمومي بازار د پليو لارې پر يوۀ لانده ځای لمر څريکې ته ناامېنده غوندې ناست دی، هر څوک تېرېږي دی بې وار د واره پښو ته ګوري چې ګوندې کېچې يا بوټونه بې څيرې وي چې دۀ ته بې د ګنډلو د پاره ورکړې، پر دوو تلو چې څنګونونه بې د خولې ته رارسېدلي دي او خپله زنه بې د دواړو څنګونو په منځ کښې ايښې ده، په دې چې نن سارۀ لږ ډېر دي خورا خوشحاله دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هره ګړۍ لمر ته په خورا مینه سترګې وړاړوې خو پلوشې بې سترګې ور بربنوي او بېرته يې پټې کړې په دې وخت کښې يو سپين کالي سړي چې خورا اوږد قميص يې اغوستی دی او تکه سپينه پګړۍ يې پر سپينه رخچينه تړلې ده راغی،په دهٔ پسې څلور پينځهٔ کسه سپين کالي نور هم سته د موښي حد ته چې راغلل نو سم دلاسه يې پښه ونيوله او يوه يې بل سړي ته مخ و رواړاوه او ورته وې ويل:

"لا...... خان چې وربښميني کپړه (موچني)راته راوړي دي هغه بايد دغه موښي ته ورکړو چې ښهٔ تلي پر ووهي".ملګري يې ورته و وئيل: "ښهٔ دی".(۹)

دلته مونږ ته ښکاره شوه چې دا يوه مکمله لنډه قيصه ده، ولې چې، خيال، پلاټ، کردارونه او نتيجه يې ټول د يوې لنډې قيصې دي، او په کښې يوازې يوه قيصه تر پايه يوې نتيجې تللې ده، او په وئيلو کښې د لنډې قيصې په موده کښې وئيلې کېږي، او په يوهٔ وار وئيلو سره ختميږي، او د لنډې قيصې په چوکاټ کښې ليکلې شوې ده.

کردارونه يې مختصر او لږ دي، جملې يې لنډې لنډې دي او مکالمه يې د لنډې قيصې ده. او په دغه اختصار باوجود يې پېغام ډېر واضحه او د لنډې قيصې په فن پسوللې ده.

خو ناولېټ بيا ځکه نهٔ شو ورته وئيلای چې:

۱. يو خو دا ټول خصوصيات يې د لنډې قيصې دي.

۲.ناولېټ تر ناول کوچني تر افسانه لوئ وي، يعني الفاظ، کردارونه،واقعات يې تر ناول لږ او تر افسانه زيات وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.په ناولېټ کښې قیصه د ناول په شان پراخ چاپېریال لري خو افسانه لنډ تنګ چاپېریال لري.

۴.د ناولېټ منظرکشي ډېره ضروري ده خو په افسانه کښې د منظر کشي نهٔ وي نو د لنډې قیصې حېثیت له لاسه نهٔ ورکوي.

۵.ناولېټ که د ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي خو چې قیصه ځهٔ پوره وي او صرف د اختصار له وجې ورته ناولېټ وئیل شوي وي. خو لنډه قیصه په ناولېټ نهٔ شي بدلېدي.

۶.د ناولېټ چوکاټ لږ پراخ وي او لنډه قیصه لکه څنګه چې له نامهٔ بې څرګنده ده هم دغسې په واړه چوکاټ کښې لیکل کېږي.

کومو لیکوالانو چې و دې ته ناولېټ وئیلي دي، دهغه څهٔ نور عوامل کېدای شي چې په لاندیني توګه بې خدشه وي:

۱.چونکه د نورمحمد تره کي یو ناول چې د "سنګسار" په نامهٔ چاپ شوی دی، ډېر مشهور ناول دی په هغه کښې هم د یوهٔ موځي (بابا‌خان)او د هغه د زوی (شېر) قیصه ده چې په کښې ملایان او قاضي، مفتي او سرکاري ماسلان د دوئ په خلاف یوه دسیسه جوړوي او د هغې دسیسې له مخې موځي پر دې مجبور کړل شي چې خپل زوی (شېر) پر دې مجبوره کړي چې د قران په غولتون کښې د غورځولو اقرار وکړي، او په داسې شکل آخر د موځي زوی شېر سنګسار کړل شي. او د خلقو په ذهنو کښې داسې ور اچوي چې ګواکي دا دولت یو اسلامي دولت دی چې د اسلام پر شرعي توګه پرېکړې کوي او خلقو ته د اسلام خلاف د عمل سزا ورښکاره کوي.خو په اصل کښې دوئ د خپلو غلاوو او رسوتونو د مخنوي د پاره داسې کارونه کوي ولې چې (شېر) تر دې مخه د ماسل په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار کړی ؤ او هرڅهٔ ورته معلوم وو، نو دوئ لکه د استخباراتو زوړ یو ملګری چې په اخر له مخه باسي.د ناول بېلګه:

"ګهیځ له معمول سره سم زوی او پلار وررورسته له لمانځه څخه خپل - خپل شیان واخیستل او پر هغه پخواني ځای باندې کښېناستل، دوئ دواړه خپل لاسونه په تخرګ کي نیولي او کنجلک (غونج) پر دوو تلو ناست وو.

د شېر د پزې سر د سړو له لاسه سوربخون شوی ؤ.

شېر د پلار په اشاره نژدې سماوار چې ته ورغی او دوې چاینکي چای او یوه ډوډۍ یې څنې راوړه یو چاینکه یې پلار ته او بله ځان ته کښېښودله.

لمر ښهٔ راوغوړېدهٔ او د دوئ دواړو هډوکي یې ورتاوده کړل،ځکه چې د حوت د میاشتې لمر خورا تودې او په زړهٔ پورې پلوشې لري، نو د خلقو فعالیت او تګ راتنګ هم وار په وار په واټ کښې پسې ډېرېږي.

په دې حال کي یو سپین کالی غوندې سړی د شېر د پلار تر مخ ودرېد او له هغه سره یې خبرې شروع کړې، شېر دا سړی ښهٔ پېژاند او حیران شو او چرت واخیست چې دا سړی زما له پلار سره څهٔ کار لري؟ او ولې ورسره ګونېږي؟ ځکه چې د هغهٔ خو خورا ښې روسي کلوښې په پښو دي او سپینې هزارګۍ جرابې یې چې پوندې یې په څرمن کښې نیولې شوې دي په پښو دي او دا خو ګنډل نهٔ غواړي"(۱۰).

۲. دلته په "موځي" نومې لنډه قیصه کښې هم د یوهٔ موځي د ژوند لنډه غوندې قیصه ده چې دا موځي د مفتي، قاضي، طالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ماسلانو له خوا په ناجایزه توګه په عدالت کښې محکمه کړي او په سزا بې ورسوي او بیا هم له هغې څخه دی مړ شي، بیا خلق او دکانداران دا خبره کوي چې دا د علماوو ښېراوو داسې انجام ته ورساوهٔ.

هغه ځوک چې ورته ناولېټ بې وئیلی دی هغه لیکوالان یا خو خطا شوي دي، او یا بې دغه "سنګسار" ناول او "موځي" لنډه قیصه ډېر وختي وئیلي دي او بیا بې قیصې ورځنې سره ګډې وډې شوې وي. چې ورته ناولېټ بې وئیلي دي او یا کومه بلهٔ سهوه ځنې شوې وي. دا هم کېدای شي چې ډېرو لیکوالو د شفاهي روایت له کبله دا تېروتنه شوې وي، ځکه چې دا دواړه ډېر وروسته چاپ ته راغلي دي، په لومړي سر کښې د لیکوالو په تره کي باندې د ناول نګار خیال کېدهٔ. لکه عبد الکریم بریالي چې د نورمحمد تره کي وه دوو لنډو قیصو ته ناول وئیلی دی، محترم عبد الکریم بریالی په خپله یوه لیکنه کښې داسې لیکي:

"بزگر کی لڑکی، اور بیل کی لاندی، میں پلاٹ کی ساخت کو ہنر مندی کے ساتھ پیش کرکے حقیقی ربط کی مثال قایم کی ہے یہ ناول قسط وار شائع ہوئے ہیں"(۱۱).

ژباړه: (د بزګر لور او د غوايي لاندی، د پلاټ په جوړښت کښې په هنرمندی سره پېش کړل شوي دي یو حقیقي ربط ورکول شوی دی، دا ناول قسط وار چاپ شوی دی).

یعني دا خو ښکاره ده چې په دغه پورتنیو کښې یو بې تربیته زوی نومې ناول دی لنډه قیصه نهٔ او دا نور دوې د بزګر لور او د غوايي لاندی، لنډې قیصې دي ناولونه نهٔ دي خو بریالي صاحب ګوره ولې ورته ناولونه وئیلي دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنې دا خو اوس واضحه ده چې قیصه زمونږ مخ ته پرته ده چې دا یوه مکمله افسانه /لنډه قیصه ده.

په دې حقله حنیف خلیل په خپله بیا په خپل یو بل کتاب کښې وروسته ورته افسانه هم وئیلي دي، خو په هغه کښې یې د خپلې تېرې سهوې ذکر نهٔ دی کړی.

"افغانستان میں فکشن اور پشتو افسانہ پاکستانی افسانہ نگاروں کے بعد لکھا گیا ہے۔ افسانے کے کچھ ابتدائی نمونے نور محمد ترہ کئ (افغانستان کے سابقہ صدر) کے ہاں ملتے ہیں۔ "موچی" کے نام سے ان کے افسانے کو طوالت کی وجہ سے ناول بھی سمجھا گیا لیکن اسکي ساخت افسانے کی ہے"(۱۲).

ژباړه: ﴿په افغانستان کښې فکشن او پښتو افسانه د پاکستاني افسانه نګارانو څخه پس لیکل شوی دی. د لنډې کیسې څهٔ اولنی نمونې د نورمحمد تره کي ﴿د افغانستان پخواني صدر﴾ په شکل کښې تر لاسه کېدای شي. د هغهٔ د "موچي" په نامهٔ لنډې کیسې ته د اوږدوالي له کبله ناول هم وئیل شوی دی. لاکن د دې جوړښت د لنډې کیسې دی﴾.

که څهٔ هم حنیف خلیل صاحب دلته خپله پخوانۍ خبره رد کړې ده او بیرته یې نوموړې قیصه لنډه قیصه بللې ده خو بیا یې هم دخپلې هغې زړې خبرې چې و "موچي" نومې لنډه قیصه ته یې ناولېټ یا ناول وئیلي وو اوس بیرته تکرار کړې ده او دلیل یې وئیلی دی چې د اوږدوالي له کبله و "موچي" ته ناول وئیل هم خیال شوی دی. خو تر کومه چې مونږ دا یاده لنډه قیصه لوستې او کتلې ده نو په دې کښې د اوږدوالي هیڅ اثر نه ښکاري بلکې مکمله د لنډې کیسې په چوکاټ کښې لیکلې شوې افسانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه: د دې لنډ غونډي بحث څخه مونږ په دې نتیجه رسېږو
چې موځي په اصل کښې يوه لنډه قيصه ده خو ناولېټ يا ناول نه
دی.

پيشنهاد: بايد له دې وروسته په پښتو ادب کښې د نورمحمد
تره کي دغه قيصه چې د "موځي" په نامۀ ده يوه مکمله افسانه وبلل
شي بلکې ناول يا ناولېټ نۀ و بلل شي.

۴.۴: د افسانو موضوعات:

د نورمحمد تره کي د افسانو موضوعات هم ټول تقريباً سره يو
شان دي او په ټولو افسانوکښې د بزګرانو، مزدورانو د خواريو
اومحنت شاوخوا راګرځېدلي دي او ټولې بې د طبقاتي توپير پر
بنياد د ظلم، جبر او حکومتي چارواکو له خوا ورباندې بې ځايه
سزاګانو وركولو په عكس العمل كښې ليكلى شوى دى، کوم چې
هغه وخت د ليكوال د سترګو ليدلى حال معلوميږي او د هغه سماج
بې په ښه توګه په كښې عكاسي کړې ده. دلته بې عنوانو څخه د
موضوعاتو ښکارندويي کېږي چې پر کومو موضوعاتو ليکوال
لنډې قيصې ليکلې دي هم هغسې قيصه بې هم ده.

"د غوابي لاندی" نومې افسانه يوه ښه موضوع ده چې په کښې
د ټولنيز طبقاتې شعور خوړولو او دتضاداتو واضحه عكاسي
شوې ده.

"دبزګر لور" افسانه ده چې موضوع بې د سماجي توپير يو آئينه
داره قيصه ده او ښه مفكوره لري، چې دا هم د طبقاتي او سماجي
شعور عكاسي کوي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"زه او زما ورور" دا هم زمونږ د پښتني سماج د يو داسې اړخ آينه داره قيصه ده چې په کښې د استعماري ټولنيز شعور او "د نوي کال خوب" نومې افسانه کښې د رياست د جبر په خلاف قيصه ده په کوم رياست کښې چې پر ميډيا باندې بنديز وي چې ښه مفکوره لري.

"دا دی خدمت" په دې افسانه کښې هم د رياستي جبر په ضد پېغام موجود دی او ښه مزاحمتي مفکوره لري.

"موڅي" په دې افسانه کښې د عدالتي اختيار او هغه د رياستي جبر په مرسته استعمال کولو اظهار شوی دی. موضوع يې ښه موضوع ده.

"د کور ګټه د لاهور ګټه" دا قيصه د ذخيره اندوزۍ په ضد ليکلې شوې قيصه ده اود سماجي شعور خپرولو هڅه په کښې شوې ده.

"زما برخه" دا افسانه يو ښهٔ موضوع لرې چې په کښې د سودخورو په ضد ليکل شوې دي.

"ځوړه جوړه شوه" په دې قيصه کښې د يو ملا د ناپوهۍ او د خلقو پر ملا باندې په ړنده عقيدې ښکارندويي شوې ده.چې دا ناپوهي د ټول کلي د پاره د پرېشانۍ سبب شي،

"يو کندري اودرې ډوله خواړه" په دې قيصه کښې د حبشيت د توپير عکاسي شوې ده او د لوئ زمينداراانو د غريب زميندار په ضد ناوړه د قبضې خبره واضحه شوې ده.

"څرنګه بډای شوم" په دې کښې د يوهٔ غريب سړي د بډای توب قيصه ده کوم چې بې دولتې منصب ناواړه استعمال کړي وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د سمځ مور او پلار" دا هم د سودخورو په ضد معاملې په حقله قیصه شوې ده او ښه مفکوره لري.

"په پای کښې بداي شوم" په دې قیصه کښې هم د یوهٔ غریب قیصه ده چې په مزدوریو کښې یې لاس پرې کېږي او بیا په اخر کښې د یوهٔ دروغجن زیارت جوړوي او پرهغه باندې ناست وي پیسې ټولوي.

۵.۴..د افسانو فني او تکنیکي اړخونه:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قیصې د فن او تیکنیک له لارې په تول پوره او د لنډو قیصو په قطار کښې د ښو پیاوړو قیصو په فن کښې راځي.

د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو په حقله د پښتو سره سره نور د روسي ژبې لیکوالان هم ټول نقادان په دې اند دي چې نورمحمد تره کی پر لنډه قیصه ښه لاس بردی . یعني یو ښه لنډه قیصه لیکونکی لیکوال دي.

هره قیصه یې، مضبوط پلاټ، خوندوره، زړهٔ راکښونکې قیصه، روانه او پسته ژبه، روان او ژوندي کردارونه، مفکوره، تصادم، منظر کشي لري او نور د لنډې قیصې ټول لوازمات یې په هره قیصه کښې په ډېرهنر او فن سره ځای په ځای کړې دي، او یوه قیصه لا هم داسې نهٔ ده چې فني نیمګړتیاوې به لري. د دې دپاره مونږ کولای شو چې لنډې قیصې یې ولولو نو لا به راته ښه څرګنده

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي. او په دې اړه د بېلګې په توګه به يې د لنډو قيصو څخه د ليك نمونه رواخلو.

"نن دې لكه چې زړه رابانديې سوی دی او ډوډۍ دې را لنده کړې ده! "خو په دې حال کښې د دې د ژړا ږغ واورېد، دهٔ ورته و وئيل:

"خېر خو دی په څهٔ شي ژاړې؟"

دې ورته و وئيل:

"ولې به نهٔ ژاړي، خو لاس مو په خولهٔ شو ستا خو پچه ختلې ده، دا چرګ هم هغه چاته باندې دی چې ستا جلب يې راوړی دی ورسه! څهٔ اوربشي پېدا کړه اس يې شوم ولاړ دی او هر ګړی اصرار کوي چې ورته نيم من اوربشي ورکړو".

دهٔ چې دا وينا واورېده اعصاب يې بيدهٔ او مړهٔ شول او لور يې لاسه ولويد پوښتنه يې وکړه:

"جلب راوړونکی چېرته دی؟"

دې و وئيل:

"پربام باندې له ملک سره ناست دی؟

هلته چې وروخوت او تحقيق يې وکړ څرګنده شوه چې د دهٔ نوم د تعميراتو په انشا کښې راوتلی دی" (۱۳)

په دې پورتنۍ مکالمه کښې د قيصې فن او تيکنيک ډېر ښکاره دی چې څنګه دي او څومره د قيصې فني اړخ يې مضبوط کړی دی. د يوې بلې قيصې بېلګه به راواخلو چې لا واضحه شي:

"دسمټ مور مجبوره وه چې د لو په موسم کښې خپل په تي پورې هلک (سمټ) هم ور ته له ځان سره يو سي ځکه چې دهٔ ته بايد هر دوه درې ساعته وروسته تی ورکړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مځکه او اسمان به له ګرمۍ څخه اېشېدل او د تودوخي تاخون
به هر ذي روح خورا متاثره کاوه، په همدې تواخون او په همدې
تودوخي کښې د سمڅ مور به لګیا وه ورېي به بې ټولول، د دې ښې
طبعاً لوڅې وې او ددې لپاره چې خپلې ښې د (وړ) له ازغیو څخه
ژغوري حده وژغوري نو یو څۀ وابنۀ او نارې به یې پر پښو وپېچلې
او بیا به بې په خورا حرارت او تاوده زړۀ په وړو ټولولو پیل وکړ.

سمڅ ته یې په یوه وچه واله کي د نارېو کوچنۍ ځاله جوړه کړې
وه او په هغه کي به یې بیداوه، په دغه ځاله کي د سمڅ له څنګه د
اوبو کوچنۍ کوزه هم پرته دۀ. کوم وخت چې سمڅ وژاړي او یا بې
مور حسب عادت د پام کولو لپاره د دۀ ځالي ته رانژدې او دی وینښ
پېدا کړي نو دۀ ته تی ورکوي"(۱۴)

۴.۲. د افسانه نګار په حېثیت پښتو ادب کښې د تره کي مقام

نورمحمد تره کی چې له ناول سره سره پر لنډه قیصه لیکلوباندې هم ښه لاس بر دی .یعني په پښتو ادب کښې د نوي جدید قیصه لیکلو روایت چې د نور محمد تره کي له لومړۍ قیصې لیکلو څخه پیل اخستی دی، یعني "د نوي کال خوب" تر سرلیك لاندې لنډه قیصه ولیکله، چې په کښې د جدید طبقاتي غوښتنو مطابق انځورګري شوې ده.دا قیصه په ۱۹۴۹م عیسوي کال کښې لیکلې شوې ده او د پښتو افسانې د دوېم دور لومړۍ قیصه هم ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته دوهم مونږ د پښتو افسانې د ادوارو وېش کووچې اسیر منګل په خپل کتاب د پښتو افسانې سل کلن بهیر کښې کړی دی د هغهٔ په مطابق نورمحمد تره کی د دوېمې دورې لومړی لیکوال حسابیږي، ولې چې دوېمه دوره له ۱۹۴۹م کال څخه پیلیږي نو نورمحمد تره کي هم لومړی قیصه په هم دغه کال یعنې ۱۹۴۹م کښې لیکلې ده.اسیر منګل د خپلې څېړنې له مخې د پښتو افسانې دورې هم جوړې کړې دي یعنې د دهٔ له مخې د پښتو افسانې درې دورې دي.

" ۱۹۱۷ع نه تر ۱۹۴۸ع پورې" دوېم دور(کال ۱۹۴۹ع تر ۱۹۷۲ع) او درېم دور(۱۹۷۳ع نه تر ۲۰۱۲ع)" (۱۵)

په دې وخت کښې پښتو لنډه قیصه د لنډې قیصې د فن او هنر چادر اغوستی دی . یعنې د نړیوال معیار ته د رسولو یو ښهٔ په زړهٔ پورې پیل شوی دی. چې ددې نوي او جدید فن سره د ورتګ کرېډټ (وړتیا) بې د نورمحمد تره کي په سر ده. یعنې دا ثابته خبره ده چې نور محمد تره کی د پښتو لنډې قیصې د دوېم دور لومړی جدید افسانه نګار دی. او دا اعزاز د نورمحمد تره کي په سر دی چې پښتو افسانه بې په لومړي وار له ترقي پسندانه سوچ سره اشنا کړه. اسیرمنګل په دې حقله داسې لیکي:

"افسانه نګار (نورمحمد تره کي) ترقي پسند لیکونکی دی د تیارو خلاف جنګ بې خپل هدف ګرځولی دی د ده هره لنډه قیصه د خواري کښود ستونځو نه تاویږي. ژبه بې پسته، روانه ده خپل مافي ضمیر چې څنګه وړاندې کوي د هغه نه دا اندازه په ښه توګه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګي چې موصوف له د قيصې ليکلو چل ورځي په فني لحاظ د دهٔ لنډې قيصې ډيرې مضبوطې دي پلاټونه يې بشپړ دي، «(۱۲)

په دې حالاتو کښې په نړيواله کچه ترقي پسندانه افکار، په نړۍ کښې د انقلابونورجحان د دوېم نړيوال جنګ څخه دنيا راوتلې وه. نو ځکه دا رجحانات مخه په وړاندې روان وو.

نورمحمد تره کي د خپل افسانوي ليك له لارې د ترقي پسندۍ او انقلابيت پرچار په ډېره هنري توګه تر سره کولو. او د افغانستان د يوې لوئ شاهي امپراتورۍ په خلاف يې خپل قلم تاند ساتلی دی په دې حقله يو بهرنی ليکوال د نورمحمد تره کي د لومړيتوب ذکر داسي کوي:

"نورمحمد تره کی د لومړي ځل د پاره په افغاني ادبياتو کښې د افغانستان د زيارکښې طبقې د ژوند، حقوقو او طبقاتې غوښتنو په خاطر د هغوئ مبارزې ته انعکاس ورکړ"(۱۷)

په دې لړ کښې ملګرو اونور محمد تره کي چې په ۱۹۴۲م عيسوي کال کښې د ادبي او سياسي نظرياتو د ترقي پسند جوړولو د پاره د ويښ زلميانو غورځنګ بنياد ايښی دی، او دا د افغانستان د هغه وخت د اديبانو، عالمانو او لوستونکو د هلو ځلو يو روشنفکره تنظيم ؤ. او د هم دغه تنظيم له لارې په ادب کښې ترقي پسندانه رجحانات د پښتو ادب برخه جوړ شول. او په دې غړيو کښې هم لومړی نورمحمد تره کی ؤ چې د ترقي پسندانه افکارو او نظرياتو پرچار به يې په خپلو افسانو او نور ليکنو کښې کاوه او تر ډېره حده يې برياليتوب هم په برخه ؤ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نوي ترقي پسند سوچ د خورولو د پاره په پښتو ادب کښې يوې پراخې دنيا د ودانولو كوشش پيل شو چې په کښې وېښ زلميان په رښتيني توګه برياليتوب هم تر لاسه کړی دی، او هم دغه هلې ځلې بيا په ۱۹۶۵م عيسوي کال ۀ جنورۍ د مياشتې په لومړۍ نېټه باندې د خلق ډيموکراټيك ګوند افغانستان په شکل کښې نوي سياسي تحريك زېږوي. او دا تحريك بيا په ۲۷م اپرېل ۱۹۷۸م عيسوي کال کښې د يو انقلاب ته ځان ورسولو. نورمحمد تره کی په دې وخت کښې د پښتو ادب د افسانې په برخه کښې د افسانه نګار په حېث يو لوئ مقام تر لاسه کوي چې په لاندې توګه يې مونږ بيانولای شو.

نتيجه: د دې څېړنې په نتيجه يا پايله کښې مونږ دې نتيجې ته رسېږو چې د نورمحمد تره کي د افسانه نګار په حېث په پښتو ادب کښې د مقام تعين وکړو، د دې تعين په حقله مونږ په لاندينيو نقطو کښې داسې وئيلی شو:

۱. نورمحمد تره کی د پښتوافسانې د دوېم دور (کومې دورې چې اسير منګل ټاکلې دي) لومړی افسانه نګار دی چې پښتو افسانه يې د ريالزم او جديد نړيوال معيار سره اشنا کړې ده.

۲. نورمحمد تره کی لومړی ترقي پسندافسانه نګار دی چې ترقي پسندۍ سره يې پښتو افسانه اشنا کړې ده، او پښتو افسانې ته يې يو نوی او ځانګړی سبک ورکړی دی چې دا سبک د نورمحمد تره کي سبک بللی شو.

۳. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې د افغاستان انقلابي جمهور رئيس جوړ شوی دی او يو طبقاتي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب يې په افغانستان کښې راوستلی دی او پښتو ادب ته يې په خپله رئيسي کښې زيات کار کړی دی.

۴. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې تعليم يې صرف تر لسم ټولګي پورې حاصل کړی دی، خو پښتو هنري نثر يې له نړيوال معيار سره اشنا کړی دی او دا اعزاز يې تر لاسه کړی دی چې د ښه هنري نثر ليکونکی ثابت شوی دی.

۵. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې له پښتو افسانې ليکلو سره سره يې په پښتو کښې ښهٔ ناول هم ليکلی دی.

6. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې پښتو يې له يوې اسانې، فني افسانې سره اشنا کړې ده.

7. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې په ډېره اسانه او ساده کليواله ژبه يې ښه افسانه ليکلې ده، او د خپلې سيمې او سماج يې په ښه توګه عکاسي کړې ده. او بنيادي مسئلو ته يې په افسانه کښې کتنه کړې ده.

8. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې د پښتو افسانه يې له سنجيده موضوعاتو او حقيقت پسند ادب سره اشنا کړې ده.

9 . نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې درجعت په ضد يې ادبي مزاحمتي مبارزه هم کړې ده او پښتو افسانه يې له مزاحمتي ادب سره په مکمله توګه اشنا کړې ده.

10. نورمحمد تره کی په افغانستان (موجوده) کښې د پښتو لومړی معلوم افسانه نګار دی چې تر دهٔ وړاندې کوم بل چا افسانه نهٔ ده ليکلې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. نورمحمد تره کي ته دا افتخار حاصل دی چې دۀ په پښتو ادب کښې په لومړي ځل پښتو افسانه په اسانه او سیمه ایزه ژبه کښې ولیکله او د هم دې افسانې له لارې یې خپل نظریات تر عام اولسه ورسول چې په کښې تر ډېره حده بریالی شوی دی.

12. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې بهرنیو محققینو یې فن ته په تنقیدي نظر کتلي دي او د پښتو ادب په افسانه کښې یې بنسټګر کس بللی دی.

....

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. کېرس،ف،ک، پښتو هنري نثر، ژباړن:سرمحقق معتمد شینواري، یونائیټډ پرېس کوټه، دوېم چاپ، ۲۰۱۰، مخ۱۱۷

۲. ایضاً، مخونه۱۱۸-۱۱۹

۳. تره کي، نورمحمد ، د بزګر لور، سمونه:صادق ژړک، یونایټډ پرېس-کوټه، لومړی چاپ،۲۰۱۰م ، پښتو ادبي غورځنګ کوټه،مخ ۳۴

۴ ایضاً، مخ ۱۰

۵. ایضاً، مخ۵۸

۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م،مخ ۱۴

۷. منګل، اسیر، د پښتو افسانې سل کلن بهیر،دانش خپرندویه ټولنه-پېښور، وړومبي چاپ اکتوبر۲۰۱۳م عیسوي، مخ ۷۰

۸.خلیل، حنیف، پښتو ناول (تحقیقي و تنقیدي جائزه)، ملت ایجوکېشنل پرنټرز لاهور، وړومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م عیسوي، مخ۶۹

۹. تره کي، نورمحمد ، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک،مخونه ۴۱-۴۲

۱۰.تره کي، نورمحمد ،سنګسار،خپرونکي، پښتوادبي غورځنګ کوټه،دوېم چاپ ۲۰۰۹م .مخونه ۲۵-۲۶

۱۱. بریالي، عبد الکریم، لیکنځی، پښتوناول نګاري کا ایک جائزه، پښتو اکېډمی کوټه- ۱۹۸۷-۸۸ عیسوي،مخ۵۳

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. خلیل، حنیف، پشتو زبان و ادب کي تاریخ (ایک خاکه)، یونیورستي بکس پبلشرز، پشاور، ،اګست۲۰۰۹م.مخ ۲۹۹
۱۳.تره کي، نورمحمد ، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک مخونه ۳۹-۴۰
۱۴. ایضاً، مخ۸۴
۱۵.منګل، اسیر، د پښتو افسانې سل کلن بهیر، مخونه ۳۴،۴۷،۱۷۳
۱۶. ایضاً، مخ ۷۱
۱۷. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات،مخ ۷۶۵

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

پینځم باب: خلاصه او نتیجه

خلاصه: په دې څېړنه یا تحقیقي تهسیز کښې د نورمحمد تره کي د ادبي خدماتو په حقله تحقیق شوی دی او په خاصه توګه د نورمحمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کښې د کردار په رابرسېره کولو باندې تحقیق شوی دی. چې د دې تحقیق له لارې مونږ په لاندینی نتیجه رسېږو او ورسره څو پېشنهادونه هم ورکوو:

۱. په لومړي باب کښې یې د نورمحمد تره کي د ژوند، روزګار، لږ څۀ سیاسي او ورسره علمي خدماتو باندې تحقیق شوی دی او تر اوس مهاله چې کوم معلومات لرو هغه مو په کښې یو ځای کړی دی، او په دې نتیجه رسېدلي یو چې نور محمد تره کی د افغانستان لومړی ادبي شخصیت دی چې په سیاسي توګه هم تل سرګرم پاته شوی دی او د خپلې مبارزې پر بنا یې انقلاب هم کړی دی. لومړی ادبي شخصیت دی چې ادب یې له روشنفکرۍ او ریالزم سره سم دم اشنا کړی دی او ورسره یې "ادب دپاره دژوند" نظریې یو رښتنی پلوی پاته شوی دی.

۲. په دې دوېم باب کښې د نورمحمد تره کي د ناولونو موضوعاتي جاج اخیستل شوی دی، د ناولونو تعاروف، په ناولونو کښې مقامي او سماجي خدوخال تر بحث لاندې راغلي دي، ورسره د ناولونو سیاسي پس منظر، په ناولونو کښې د سیاسي نظریې جائزه، په ناولونو کښې طبقاتي نظریه، د ناول نګار په حېث په پښتو ا[illegible] کښې نورمحمد [illegible] کې مقام، تاکل شوی، او [illegible]

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفارشتنه شوې ده چې نورمحمد تره کی د افغانستان او پښتو ادب لومړي ناول نګار دی، یعني د پښتو ناول بنسټګر نورمحمد تره کی دی . او ورسره لومړی طبعزاد ناول هم د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی. او ټول ناولونه یې د ژوند دپاره یو رښتني مقصدیت لري یعني د افغاني ژوند کړه وړه،سماجي او سیاسي اړخ، معاشي بې انصافي، او ورسره یې ادبي فن اوهنر هم په نظر کښې نیولي دي.

۳.په دریم باب کښې د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تیکنیکي اړخ ته په مکمله توګه کتنه شوې ده چې د هر ناول یې په ځانګړي توګه د ناول فني لوازماتو باندې بحث شوی دی. او په دې نتیجه رسېدلي یو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه په فني حقله مکمل دي او هیڅ کمی په کښې نهٔ شته، په هر ناول کښې د ټولو فني لوازماتو پوره پوره خیال ساتل شوی دی، او ناول نګار په شعوري توګه باندې یو ښهٔ ناول نګار ځان ثابت کړی دی. یعني د نورمحمد تره کي د نالونو پر پلاټ، قیصه، سسپېنس، واقعه نګاري، منظر کشي، ډکشن، کلائمېکس، فلسفه حیات، تصادم باندې په ځانګړي توګه بحث شوی دی. چې د فن او هنر له پلوه یې ناولونه مکمل دي بلکې فنې ځانګړتیاوې لري، چې دا دنورمحمد تره کي د ناول لیکلو یو ځانګړی سټایل (سبک) ورته وئیلای شو. ولې چې کوم څوک د نورمحمد تره کي یو ناول بغیر له نوم څخه وايي او دا پته ورته نه وي چې دا ناول د چا دی او چا لیکلی دی نو هغه چې کله هم ناول مکمل تر پایه و وايي نو ارو مرو به دا خبره کوي چې د نورمحمد تره کي د سبک ناول کېدای شي.د دې مطلب

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

را شو چې نورمحمد تره کي ځان ته په ناول کښې سبک اختیار کړی دی.

۴ په څلورم باب کښې د نورمحمد تره کي د افسانو موضوعات، تعارف، فن او تېکنیک، او افسانه نګار په حېث د دهٔ په پښتو ادب کښې مقام باندې سیر حاصل بحث شوی دی او ورسره د موځي افسانې پر صنفي حېثیت باندې بحث شوی دی چې نتیجه یې داسې ده.

نورمحمد تره کي د پښتو ادب د قیصې د دوهم دور لومړی افسانه نګار دی چې پښتو افسانه یې له جدید ضروریاتو سره اشنا کړه، او یو ریالسټک تنقیدي طرز یې په کښې خپل کړی دی، چې تر دې وړاندې په پښتو افسانه کښې نهٔ لیدل کېږي. او پښتو افسانه ته یې یو نړیوال معیار ورپه برخه کړی دی. او ورسره یې پښتو فکشن له جدید ترقي پسند نظریاتو سره اشنا کړی دی، چې دغه طرز یې د "ادب د پاره د ژوند" واضحه عکاسي کوي.

په هم دغه باب کښې مونږ د "موځي" نومې افسانه یوه مکمله افسانه ثابته کړې ده چې تر دې وړاندې ځینو لیکوالانو ورته ناول یا ناولېټ وئیلی ؤ. خو له دې وروسته باید دا یوه مکمله افسانه وبلل شي.

په دغه باب کښې یو بل بحث هم شوی دی چې "د کله به وي، ، نومې لیکنه تر دې وړاندې په "بزګر لور" نومې کتاب کښې د افسانې په نامهٔ چاپ شوې ده. د دې تحقیق په رڼا کښې دا یوه لیکنه یا تحریر ثابت شوی دی چې د یو سیاسي هدف د ارمان عکاسي کوي او غوښتنه کوي چې داسې باید وشي، خو افسانه نهٔ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا سفارش شوی دی باید دې ته یوه لیکنه و وئیل شي، خو افسانه هیڅ کله نهٔ.

د دې تحقیق په رڼا کښې چې کومې نوې څېړنې مخته راغلې دي او نتیجه یې ورکړې ده، د دې ټول تحقیق سفارښتنه باید وکړل شي اودا په پښتوادب کښې یو مستند تحقیق و ګرځول شي تر څو نوې خبره مخته راځي.

پای

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابیات

۱.احمد ، رشید ، پښتو ناول (سل کاله)، ضیاء سنز پرنټرز پېښور، ورمبي چاپ، ۲۰۱۵م کال
۲. اخګر، بشیر، (علمي، سیاسي او ادبي ژوند): سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه، کال ۲۰۱۱م
۳. اعظم، محمد اعظم، پښتو ادب کښې کردار نګاري ، پښتو اکېډمي پېښور، لومړی چاپ کال ۱۹۹۳
۴. انځور، زرین، د پښتو معاصر داستاني ادبیاتو تاریخي کتنه ، دانش خپرندویه ټولنه، کال ۱۳۹۳هـ ش (۲۰۱۴)
۵. بخرکی، محمد علم، ویښ زلمیان (د افغانستان یو سیاسي تحریک)، افغاني کلتوري ټولنه، نیدرلېنډ، دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م عیسوي
۶.پاشا ، احمد شجاع، افغانستان (ایک قوم کا المیه) ، سنګ میل پبلیکېشنز، لاهور سال ۱۹۸۹
۷.تره کی، نور محمد، څړه، د ښونې او روزنې مطبوعه، افغانستان، کال ۱۳۵۷هج
۸. تره کی، نور محمد ، د بزګر لور، سمونه صادق ژړک، یونایټډ پریس-کوټه، لومړی، چاپ، ۲۰۱۰م کال
۹. تره کی، نورمحمد ، د بنګ مسافري ، د ښونې اوروزنې مطبوعه، افغانستان، کال ۱۳۵۷هـ
۱۰.تره کی، نور محمد، سپین ، د ښونې اوروزنې مطبوعه، افغانستان،

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال ۱۳۵۷هش
۱۱. تره کی، نور محمد، سنګسار ، خپرونکی، پښتوادبي غورځنګ کوټه، دوهم چاپ ۲۰۰۹م کال
۱۲. خلیل، حنیف، پښتوناول (تحقیقي و تنقیدي جائزه)، ملت ایجوکېشنل پرنټرز لاهور، وړومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م کال عیسوي
۱۳. خلیل، حنیف، پشتو زبان و ادب کي تاریخ(ایک خاکه) یونیورستي بکس
پبلشرز، پشاور، کال، اګست۲۰۰۹م
۱۴. د تره کي لنډه بیوګرافي، د افغانستان د علومو اکاډمی، کال۱۳۵۷هش
۱۵. د کارګرې طبقې ګوند، سورګل ،کال ۱۳۵۰هجري
۱۶. رفیع، حبیب الله، پښتو پانګه ، پښتو ټولنه،کال ۱۳۵۶ه ش
۱۷. ریان، بشیر احمد، د افغاني باچاهانو لنډ ژوند لیک، صدیقي خپرندویه ټولنه،کال ۱۳۸۷هجري
۱۸. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، ترتیب صادق ژړک، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م
۱۹. ژړک، محمد صادق، بې تربیته زوی، نور محمد تره کي، پښتو ادبي غورځنګ کوټه،۲۰۱۲م کال
۲۰. سیدي، نظیم سید، ناول به څنګه لیکو: څېړنیار، مومند خپرندویه ټولنه-جلال آباد، دوهم چاپ کال ۱۳۹۱المریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱.ک ، ف، ګېرس، ليکوال، ژباړن: سرمحقق معتمد شينواري، يونائيټډ پرېس کوټه، دوېم چاپ ،کال ۲۰۱۰م
۲۲. منګل، اسير، د پښتو افسانه سل کلن بهير ، دانش خپرندويه ټولنه- پېښور، وړومبي چاپ کال اکتوبر۲۰۱۳م عيسوي
۲۳.مارکس، کارل، او اېنګلز، کميونسټ مېني فيسټو، ۱۸۴۷عيسوي
۲۴. ماما ، عزيز الله، پښتو مترقي ادب په لويه پښتونخوا کښې ، هيواد کتابتون، کوټه،کال مئ۲۰۱۲م

رسايل / مجلې : MAGAZINES / PAPAERS
۱. ليکني /ليکنځي، پښتو ناول نګاري کا ايک جائزه، پښتو اکيډمئ کوټه، کال ۱۹۸۷-۸۸ عيسوي

ويبپاڼې : WEBSITES
http://www.taraki.org/life/.www.tarakaifoundation.com
http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft7b69p12h&chunk.id=s1.17.26&toc.depth=100&brand=ucpress

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible] = 16.09.20 = [illegible]

برای یادداشت

Scanned with CamScanner

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library